

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Sandra Laukytė

NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMAS
FORMUOJANT SOCIALINĘ POLITIKĄ LIETUVOJE: KRETINGOS
RAJONO SAVIVALDYBĖS ATVEJIS

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas
Doc. dr. Gintaras Žilinskas

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

TVIRTINU
L. e. direktorės pareigas
(parašas) Doc. dr. Audronė Telešienė
2016 01

NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMAS
FORMUOJANT SOCIALINĘ POLITIKĄ LIETUVOJE: KRETINGOS
RAJONO SAVIVALDYBĖS ATVEJIS

Baigiamasis magistro projektas

Viešoji politika (621L22008)

Vadovas
(parašas) Doc. dr. Gintaras Žilinskas
2016 01

Projektą atliko
(parašas) Sandra Laukytė
2016 01 06

Recenzentas
(parašas) Doc. dr. Eglė Vaidelytė
2016 01

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Sandra Laukytė
(Studento Vardas Pavardė)
Viešosios politikos programa

Baigiamojo projekto „Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas formuojant socialinę politiką Lietuvoje: Kretingos rajono savivaldybės atvejis“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2016 01 06

Kaunas

Patvirtinu, kad mano Sandros Laukytės baigiamasis projektas tema „Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas formuojant socialinę politiką Lietuvoje: Kretingos rajono savivaldybės atvejis“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

PAVEIKSLAI

1 pav. NVO gyvavimo laikas	32
2 pav. NVO veiklos sritis	33
3 pav. NVO narių kiekis organizacijoje	34
4 pav. Respondentų darbo stažas NVO	34
5 pav. Forma, kuria yra siekiama bendradarbiauti su savivaldybe	35
6 pav. Iniciatoriai NVO ir savivaldybės bendradarbiavime	36
7 pav. NVO ir savivaldybės dažnesnis komunikavimas skatina tarpusavio pasitikėjimą	36
8 pav. NVO bendradarbiavimas su savivaldybe yra grindžiamas lygiavertiškumu	37
9 pav. NVO vidinės kliūtys tiesiogiai trukdančios bendradarbiavimui su savivaldybe	38
10 pav. Pagrindinės kylančios kliūtys Kretingos rajono savivaldybėje	39
11 pav. NVO paraiškų teikimas dėl paramos gavimo per pastaruosius 4 metus	40
12 pav. Informacijos apie planuojamus savivaldybės konkursus projektinės veiklos skaidrumas	41
13 pav. NVO suteikiama (ne)pilnavertiška konsultacinė pagalba dėl projektinės veiklos	41
14 pav. Atsakomybės pasidalijimas tarp NVO ir Kretingos rajono savivaldybės	42
15 pav. Veiksniai lemiantys pasitikėjimo plėtojimą NVO ir savivaldybių sąveikoje	43

TURINYS

PAVEIKSLAI	4
TURINYS.....	5
SUMMARY	6
ĮVADAS.....	7
1. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMO FORMUOJANT SOCIALINĘ POLITIKĄ TEORINĖ ANALIZĖ	9
1.1. Nevvyriausybinų organizacijų samprata.....	9
1.2. Nevvyriausybinų organizacijų funkcijų reikšmė vietos valdyme.....	13
1.3. Nevvyriausybinų organizacijų socialinės politikos formavimo prielaidos.....	15
1.4. Nevvyriausybinų organizacijų ir savivaldybės svarba.....	18
1.4.1. Nevvyriausybinių organizacijos ir viešasis sektorius.....	19
1.4.2. Nevvyriausybinių organizacijų ir savivaldybių bendradarbiavimas	21
1.4.3. Savivaldybių funkcijos ir jų vykdytojai.....	23
1.4.4. Savivaldybių funkcijų perdavimas nevvyriausybiniams organizacijoms.....	25
2. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMO FORMUOJANT SOCIALINĘ POLITIKĄ KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO METODOLOGIJA.....	27
2.1. Empirinio tyrimo strategija	27
2.2. Kiekybinio tyrimo dizainas.....	27
2.3. Kokybinio tyrimo dizainas.....	29
3. NVO DALYVAVIMO FORMUOJANT SOCIALINĘ POLITIKĄ KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖS TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ.....	32
3.1. Kiekybinio tyrimo rezultatai ir analizė	32
3.2. Kokybinio tyrimo rezultatai ir analizė	45
3.3. Lyginamoji analizė ir apibendrinimas	49
IŠVADOS.....	55
REKOMENDACIJOS.....	57
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	58
ŠALTINIAI	60
PRIEDAI	61

Laukytė, Sandra. *Non-governmental Organizations in Social Policy-making in Lithuania: Case of Kretinga District Municipality*. Master's thesis in Public Policy and Administration / supervisor assoc. doc. dr. Gintaras Žilinskas. Institute of Public Policy and Administration, the Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and fields: S000, 02S.

Key words: non-governmental organizations, social policy, social policy-making.

Kaunas, 2016. 66 p.

SUMMARY

The subject of Master's Thesis – „Non-governmental Organizations in Social Policy-making in Lithuania: Case of Kretinga District Municipality“. NGO participation in shaping social policy in Lithuania is the relevance of social changes that society is closely related to people's social status changes, increasing the social and political importance. Social policy is state-run and people of all social groups, income distribution and regulation of property relations to social justice and equality, but social policy objectives and measures mainly depends on the country's political orientation. Social policy, by its very nature corresponds to the most important public policy and public administration, but to date, the formation of social policy in the country is included in the activities of various institutions, organizations, and non-governmental organizations alongside. Social policy issues, the NGO provided services require lower costs, because the NGO additional uses volunteers and compassionate way the money collected. In actuality it leads to the development of NGOs working continuously changing economic and social factors, where the NGO often acts as a mediator. Problem: passive participation of NGO, social policy-making process. Project object: NGO involvement in social policy-making process. Project goal: to investigate the non-governmental organizations to participate in shaping social policy Kretinga district municipality. Project objectives: to describe the NGO concept and forms of participation in politics, to identify the NGOs social policy-making, Kretinga district municipality, analyze Kretinga district municipality, the approach to cooperation and social policy making with NGO. Methods: literature and document analysis, questionnaire, content analysis, comparative analysis, organization, grouping, graphical presentation. Work also provides the basic conclusion that non-governmental organizations are willing to contribute to the realization of social policy in Kretinga region, but they are hampered by their internal problems that need to be restructured, and this may result NGO contribute to passive social policy.

IVADAS

Temos aktualumas. Esminiai socialiniai pokyčiai visuomenėje glaudžiai susiję su žmonių socialinės padėties kaita, todėl didėja ir socialinės politikos svarba. Valstybė, siekdama užtikrinti šalies socialinį saugumą formuoja socialinę politiką, įgyvendina socialinę apsaugą. Socialinė politika, tai valstybės vykdomų žmonių ir visos visuomenės grupių, pajamų paskirstymas ir turtinių santykių reguliavimas, siekiant socialinio teisingumo ir lygybės, tačiau socialinės politikos tikslai ir priemonės dažniausiai priklauso nuo šalies politinės, ideologinės orientacijos. Socialinė politika atitinka svarbiausias valstybinės politikos ir viešojo administravimo funkcijas, tačiau šiandien formuojant socialinę politiką šalyje į veiklą įtraukiamos įvairios institucijos, organizacijos, greta ir nevyriausybines organizacijos (NVO). Nustatyta, jog socialinės politikos formavimo klausimais NVO teikiamos paslaugos reikalauja mažesnių išlaidų, nes NVO papildomai pasitelkia savanorius ir labdaros būdu surinktus pinigus. Todėl teigiama, kad siekiant efektyviai formuoti socialinę politiką yra reikiamybė įtraukti nevyriausybines organizacijas, kurios siekia formuoti socialinės politikos klausimus Lietuvoje ir atskirose savivaldybėse (NVO informacijos ir paramos centras, 2013). Aktualumą sąlygoja ir tai, kad NVO raidą veikia nuolat besikeičiantys ekonominiai ir socialiniai veiksniai, kur NVO dažnai atlieka tarpininko vaidmenį, todėl jos tarpininkaudamos tarp viešojo ir privataus sektoriaus, apima laisva piliečių valia įkurtas nevyriausybines organizacijas, suburdamos panašių interesų asmenis ar jų grupes, kur nuolatos yra siekiama gerinti visuomenės socialinius poreikius įsitraukiant į socialinės politikos formavimą ir įgyvendinimą (Kėrytė, 2014).

Padidėjęs viešojo valdymo kompleksiskumas sąlygoja tai, kad prie viešojo valdymo proceso prisijungia vis daugiau veikėjų bei NVO. Dominuojant tarpsektoriniam bendradarbiavimui yra įtraukiama vis daugiau nevyriausybinių organizacijų ir jų atstovų, dėl šios priežasties didėja skaidrumo politika, atskaitomybė ir socialinė gerovė. Viešojo ir nevyriausybinio sektoriaus nuoseklus ir strategiškas bendradarbiavimas yra abipusiškai naudingas reiškinys, kuris sudaro galimybes sklandžiau įgyvendinti socialinius ir politinius tikslus bei efektyviai tenkinti visuomenės poreikius per socialinės politikos įgyvendinimo prizmę. Nevyriausybines organizacijas veikla pirmiausia yra orientuota į visuomenės ir tikslinių socialinių grupių gerovės didinimą, sudarant galimybes visuomenei įsitraukti į NVO veiklą ir tiesiogiai spręsti iškilusias problemas, taip pat dalyvauti valstybės veikloje, ypatingai savivaldybių lygmenyje, siekiant abipusio bendradarbiavimo su savivaldybėmis. NVO teikia tiesioginę naudą savivaldybėms padėdamos joms suprasti visuomenėje esančias problemas. Tuo principu NVO teikia novatoriškus problemų sprendimo būdus, o savivaldybė NVO suteikia politinę paramą, finansinę naudą, todėl savivaldybės ir NVO bendradarbiavimą sąlygoja pagarba, atskaitomybė, lygiavertis

dalyvavimas sprendimų priėmimo procese bei socialinė atsakomybė formuojant socialinę politiką (NVO informacijos ir paramos centras, 2013).

Praktinis reikšmingumas. Socialinė politika yra nepastovus reiškinys, kuris tiesiogiai priklauso nuo ekonomikos ir lyderystės politikoje, todėl socialinė politika yra visuma priemonių bei politinių veiksmų, kuriais siekiama socialinės gerovės. Vykdomas baigiamasis projektas turi praktinį reikšmingumą, ypač Kretingos rajono savivaldybei ir NVO. Darbo metu siekiama kuo detaliau išanalizuoti, identifikuoti NVO ir vietos savivaldybės bendradarbiavimą, socialinius poreikius, vykdomas veiklas, dalyvavimą formuojant ir įgyvendinant socialinę politiką Kretingos rajono savivaldybėje. Atliekant kokybinį ir kiekybinį tyrimą rajono savivaldybė ir NVO turės galimybę susipažinti su empirinio tyrimo metu gautais rezultatais, įvertinti trukdžius ir siekti modeliuoti sklandų Kretingos rajono savivaldybės ir NVO bendradarbiavimą socialinės politikos formavimo klausimais.

Projekto problema. Pasyvus NVO dalyvavimas socialinės politikos formavimo procese.

Projekto objektas. NVO dalyvavimas socialinės politikos formavimo procese.

Projekto tikslas. Ištirti nevyriausybių organizacijų dalyvavimą formuojant socialinę politiką Kretingos rajono savivaldybėje.

Projekto uždaviniai:

1. Apibūdinti NVO sampratą ir teisinį reglamentavimą.
2. Identifikuoti NVO dalyvavimo svarbą formuojant socialinę politiką Kretingos rajone.
3. Išanalizuoti Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų požiūrį į socialinės politikos formavimą pasitelkiant NVO.

Projekto metodai. Baigiamajame projekte naudojami mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, anketinė apklausa, kiekybinis ir kokybinis metodas, turinio analizė, kategorizavimas, lyginamoji analizė, sisteminimas, grupavimas, grafinis vaizdavimas.

Darbo struktūra. Baigiamąjį projektą sudaro paveikslų sąrašas, santrauka, teorinė analizė, metodologija, empirinio tyrimo rezultatų analizė, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai. Darbe pateikiama 15 paveikslų ir 1 lentelė, baigiamojo projekto apimtis 66 puslapiai.

1. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMO FORMUOJANT SOCIALINĘ POLITIKĄ TEORINĖ ANALIZĖ

1.1. Nevyriausybinių organizacijų samprata

Visuotinai pripažįstama, jog vienas iš svarbiausių atviros ir demokratinės visuomenės bruožų yra NVO steigimas, kūrimas ir jų dalyvavimas kuriant socialinę politiką, prisidedant prie visuomenės gerovės didinimo. Pažymima, kad nevyriausybinių organizacijų aktyviai teikia savo idėjas, gerina vietos gyventojų gyvenimo sąlygas, glaudžiai bendradarbiauja su įvairiausiomis institucijomis taip pat ir su vietos savivaldybėmis. Nevyriausybinių organizacijomis jos vadinamos todėl, kad jų steigimas nėra iniciuotas valdžios, o priešingai, NVO yra steigiamos piliečių iniciatyva turinčių bendrus siekius ir tikslus, buriant savanorius į vieną ratą. Tačiau tai nereiškia, jog NVO neturi savo teisinio reglamento, politinių normų ar joje negali dirbti apmokami darbuotojai, realiai NVO narių skaičius turi įtakos jų socialinei plėtrai (NVO informacijos ir paramos centras, 2013).

Analizuojant NVO vietą politikos formavime svarbus yra ir teisinis reglamentavimas. Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucija teigiama, kad piliečiams laiduojama teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas, tuo būdu NVO veikia kaip demokratinės visuomenės skatintojai. Pasak Lietuvos nevyriausybinių organizacijų plėtros koncepcijos, NVO yra suprantamos kaip: visuomenės naudai Lietuvoje veikiantis, savarankiškas, nuo valdžios ir verslo nepriklausomas, pelno ir valdžios rinkimuose nesiekiantis savanoriškumo pagrindu įsteigtas viešasis juridinis asmuo (Lietuvos NVO plėtros koncepcija, 2007). Svarbu suvokti, jog nevyriausybinių organizacijų veikla yra ne tik paremta demokratija, tačiau grindžiama ir moralinėmis vertybėmis, nes jos dalinai priklauso ir nuo labdaros organizacijų bei savanorių teikiamų paslaugų (Rimšaitė, 2007).

NVO terminas yra plačiai vartojamas tiek teisinėje, tiek bendrinėje kalboje, tačiau NVO sąvokų yra įvairiausių, kurios interpretuojamos skirtingai. Teigtina, jog NVO nėra vienintelis galimas terminas apibrėžti organizacijoms priklausančioms vadinamajam trečiajam sektoriui, greta išskiriami pagrindiniai kriterijai, tokie kaip: institucionalizavimas, privatumas, savivalda, pelno neskirstymas ir savanoriškumas. Remiantis prieš tai išvardintais kriterijais, organizacijos skirtinguose šaltiniuose yra vadinamos įvairiai: ne pelno organizacijos, NVO, pelno nesiekiančios organizacijos, visuomeninės ir pilietinės organizacijos, savanoriškos ir labdaringos organizacijos, galiausiai trečiojo sektoriaus organizacijos arba nepriklausomo sektoriaus organizacijos ir kt. Pagal nevyriausybinių organizacijų terminų prasmės apimtį (nuo plačiausios iki siauriausios) galima sudaryti tokią eilę, kaip antai:

- Socialiniai partneriai, trečiojo sektoriaus organizacijos, nepriklausomo sektoriaus organizacijos - vartojamas terminas yra per platus ir abstraktus;

- Visuomeninės organizacijos, kur loginiu aspektu per platus terminas;
- Ne pelno organizacijos (NPO), atsižvelgiant į kontekstą gali būti per siauras arba per platus terminas, nėra detalaus konkretumo;
- Pelno nesiekiančios organizacijos, NVO, nevalstybinės organizacijos, taip pat iš vienos pusės per siauras terminas, iš kitos per platus;

Minėti terminai, kaip visuomeninės organizacijos, ne pelno organizacijos, pelno nesiekiančios organizacijos, nevyriausybines organizacijos ir nevalstybinės organizacijos, nurodytoje loginėje grandinėje yra labiausiai artimi toms organizacijoms, kurių požymiai konkrečiai atitinka NVO. Tačiau bendrame kontekste NVO yra apibrėžiamas kaip laisva žmonių valia įkurta pilietinė organizacija tarnaujanti visuomenės, jos grupių interesams. Todėl, remiantis viena iš NVO prasmės interpretacijų, nurodomas atsiribojimas nuo valstybės institucijų, politinių partijų, profesinių sąjungų, religinių organizacijų, o remiantis kitomis interpretacijomis, pastarosios dvi yra laikomos NVO. Šio sektoriaus sistema priklauso nuo valstybės ypatybių, teisės tradicijų, todėl galimos įvairios NVO rūšys ar statusai. NVO terminas gali būti suprantamas ir pažodžiui t.y., bet kuri organizacija, kuriai valdžios institucijos neturi įtakos. Teigtina, kad nevyriausybinių organizacijų sąvoka gali būti apibrėžiama plačiąja ir siaurąja prasme. Plačiąja prasme NVO yra ne tik organizacija, kuriai neturi įtakos valdžios institucijos, bet ir tokia organizacija, kuri nesiekia pelno, tuo principu patenkama į vadinamąjį trečiąjį sektorių, kuriame nėra valdžios institucijų ir pelno siekiančių įmonių. Akcentuotina, kad plačiąja NVO prasme vadovaujamosi analizuojant NVO kaip apie pelno nesiekiančias organizacijas. Siaurąja prasme NVO yra traktuojamos kaip nepriklausomos nuo valstybės arba savivaldybės institucijų ir pelno savo dalyviams neskirstantys juridiniai asmenys, kurie savo tikslų siekia pagal nustatytą vidaus tvarką ir kurių nariais, dalyviais tampama ne dėl įstatymų reikalavimų ar kitų esminių objektyvių aplinkybių.

Pažymima, jog remiantis tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių teikiama informacija galima teigti, kad vieningo apibrėžimo, kuris detalčiai apibrėžtų nevyriausybines organizacijas ir jų sampratą nėra. Nevyriausybines organizacijas dažniausiai apibrėžimuose ir sampratų aiškinimuose sutinkamos kaip: ne pelno, nevalstybinės, pelno nesiekiančios, savanoriškos, visuomeninės ar galiausiai pilietinės organizacijos. Tačiau Lietuvoje NVO yra visuomeninės organizacijos, kur visuomenės aktyvumas valstybės valdyje, socialiniame gyvenime ar rengiant viešus svarstymus yra labai svarbus. Teigtina, kad tik susitelkę šalies gyventojai, asocijuotos jų grupės vieningai gali daryti didesnę įtaką valdžiai ir jos priimamiems sprendimams, sietiniems ypatingai su socialine politika ir jos formavimu. Pabrėžiama, kad žemiau išvardintos organizacijos, taip pat gali būti vadinamos ir visuomeninėmis organizacijomis (NVO informacijos ir paramos centras, 2013):

- Politinės partijos, siekiančios dalyvauti rinkimuose ir tiesiogiai valdyti šalį;
- Profesinės sąjungos, atstovaujančios darbuotojams, asmenų interesams;
- Verslo įmonių susivienijimai atstovaujantys pelno siekiančių asmenų interesams;

- NVO veikiančios įvairiose viešosios politikos srityse ir sudarančios valstybės pilietinės visuomenės branduolį.

Šiai dienai Lietuvoje nevyriausybinių organizacijomis yra laikomos įvairios labdaros organizacijos, asociacijos, paramos fondai bei dauguma viešųjų įstaigų, kurioms būdingi žemiau išvardinti bruožai (NVO informacijos ir paramos centras, 2013):

- Nepriklausomybė nuo valstybės valdymo institucijų;
- Įsteigtas juridinis asmuo;
- Tarnavimas visuomenei ir jos labui;
- Savanoriškumas ir savivalda;
- Pelno ne skirstymo principas.

Tolimesnėje darbo eigoje, analizuojant nevyriausybinių organizacijų sampratą, per politikos formavimo prizmę, akcentuojama, kad pirmosios NVO Lietuvoje buvo pradėtos registruoti po vyriausybės nutarimo, dėl ne pelno organizacijų įstatų pagrindinių nuostatų įvedimo. Nuo NVO steigimo pradžios iki šios dienos, NVO skaičius išaugo iki kelių dešimčių tūkstančių. Lietuvoje už NVO plėtros valdymo sritį yra atsakinga socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Siekiant suvokti NVO sampratą ir svarbą, akcentuojama, jog nevyriausybinių organizacijų steigimą ir jų veiklą bei plėtrą reglamentuoja daugelis teisės aktų (NVO Sektorius).¹ Svarbus elementas, kad įvairūs teisės aktai ir įstatymai, kurie reglamentuoja NVO, nenurodo tiesioginės sąveikos su NVO samprata. Teigiama, kad teisinėje bazėje yra neapibrėžiama, kurios konkrečios valdžios institucijos įpareigos, įgaliotos bendradarbiauti su NVO sektoriumi sprendžiant viešosios politikos klausimus. Daugelyje pasaulio šalių, taip pat ir Lietuvoje neegzistuoja bendra NVO sąvokos samprata ir apibrėžtis. Tuo būdu ryškėja problema, tampa neaišku ar galima NVO vadinti ne pelno siekiančias organizacijas, valstybės institucijų, verslo įmonių asociacijas, profesines sąjungas. Kadangi minėtų organizacijų steigimą ir veiklos pobūdį numato atskiri teisės aktai, įstatymai, konstitucijos nuostatos. Tačiau NVO galima vadinti tik tokias organizacijas, kurios yra įsteigtos laisva piliečių valia (tai reglamentuoja asociacijų, labdaros ir paramos fondų ir viešųjų įstaigų įstatymai) (Žin., 2004, Nr. 25-745/752). Taip pat pažymima, kad jokia savivaldos ar centrinės valdžios institucija, neturi lemiamos valdymo teisės NVO veikloje. NVO pagal savo prigimtine teisę, tenkina visuomenės dalyvių interesus, kur savo vykdomoje veikloje vadovaujasi pagrinde, labdaros ir paramos įstatyme išvardintais visuomenei naudingais tikslais.

Kaip ir minėta prieš tai, NVO yra apibrėžiama ir suprantama, kaip savanorišku pagrindu ir laisva gyventojų valia įkurta demokratinė organizacija, kuri turi savo formalią struktūrą ir yra visapusiškai nepriklausoma nuo valstybės valdžios. NVO savo veiklą grindžia demokratiško sprendimų priėmimo principais, kur pagrindinis NVO veiklos tikslas yra visuomenės gerovė ir viešųjų

¹ LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, teikiama informaciją, apie nevyriausybinių organizacijų sektorių. Prieiga internetu: <http://www.socmin.lt/lt/neyyriausybyniu-organizaciju-sektorius.html> (žiūrėta: 2015 11 03).

interesų tenkinimas. Tačiau organizacijos, kurios įkurtos pagal vyriausybės įstatymus, kur dauguma organizacijos steigėjų yra valstybinės institucijos, tokios kaip ligoninė, profesinio rengimo centrai, švietimo įstaigos ir panašiai, nėra laikomos nevyriausybiniomis organizacijomis. Todėl teigiama, kad padidėjęs viešojo valdymo kompleksiskumas sąlygoja, jog prie viešojo valdymo proceso prisijungia vis daugiau veikėjų. Dominuoja tarpsektorinis bendradarbiavimas, į kurį įtraukiami ir NVO atstovai, taip skatinamas visuomenės dalyvavimas sprendimų priėmimo, didinama atsakomybė, skaidrumo politika. Pripažįstama, jog NVO ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimas yra abipusiškai naudingas. Bendradarbiavimas suteikia didesnes galimybes sklandžiau įgyvendinti tikslus, tenkinti visuomenės poreikius, suteikiantis galimybę dalintis ribotais ištekliais (NVO informacijos ir paramos centras, 2013).

Remiantis nacionalinės nevyriausybinių organizacijų koalicijos inicijuotu projektu, NVO yra apibrėžiama kaip valstybės ar savivaldybių institucijų, įstaigų nepriklausomas ir savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra pelno ar politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas. Tačiau NVO nėra laikomos tokios organizacijos kaip:

- Politinės partijos, religinės bendruomenės, bendrijos;
- Šeimynos ir pelno siekiančių juridinių asmenų susivienijimai;
- Profesinės sąjungos, darbdavių organizacijos;
- Organizacijos, kurios nariai atitinkamos profesijos atstovai.

Pažymima, kad įvairūs teisės aktai, įstatymai, poįstatyminiai aktai ir mokslinė literatūra, skirtingai apibrėžia nevyriausybinių organizacijų sampratą. Tačiau yra nustatyta tiksli riba, tarp NVO ir valstybės įsteigtų, valdomų verslo įmonių, profesinių susivienijimų. Teisės aktai, taip pat apibrėžia NVO ir valstybinių institucijų santykį, kur valstybinės įstaigos turi konsultuotis su NVO.

Apibendrinant nevyriausybinių organizacijų sampratą, per socialinės politikos formavimo prizmę, galima teigti, kad reikia gerai ir detalai suvokti nevyriausybinių organizacijų vaidmenį bendradarbiaujant su valstybinėmis institucijomis, savivalda. Svarbu skirti pelno nesiekiančių organizacijų vaidmenį politikos formavime su pelno siekiančiomis organizacijomis. Nors teisės aktų gausa apibrėžia nevyriausybinių organizacijų veiklą, tačiau yra nemažai trūkumų siekiant tikslingai įvardinti, identifikuoti pačios nevyriausybinių organizacijos sąvokos prasmę, sampratą ir apibrėžtį. Galima teigti, jog įstatymais įtvirtintas NVO santykis su valstybės institucijomis paskatins pastarąsias pasitelkti vis daugiau nevyriausybinių organizacijų teikiant viešąsias paslaugas bei įtraukiant nevyriausybinių organizacijų atstovus į sprendimų priėmimo procesus vietos ir nacionaliniu lygiu, siekiant įgyvendinti socialinės politikos aspektus. Galima daryti prielaidą, kad NVO yra apibrėžiama ir suprantama, kaip laisva valia įkurtos organizacijos, o ne valdžios iniciatyva. NVO galima vadinti

savanoriškomis organizacijomis, pabrėžiant, kad jos įsteigtos laisva žmonių valia. Žmonės į tokias organizacijas buriasi bei jas remia savanoriškai.

1.2. Nevyriausybinių organizacijų funkcijų reikšmė vietos valdyme

Daugelyje Europos šalių, taip pat ne išimtis ir Lietuvoje, nevyriausybinių organizacijų vaidmuo auga, o jų vykdoma veikla yra tikslinga ir teikianti naudos vietos valdyme, visuomenės dalyviams. Akcentuotina, jog NVO dalyvavimas viešajame valdyme yra plačiai analizuojamas įvairių šalių autorių, mokslininkų ir visuomenininkų. Išskiriami įvairūs nevyriausybinių organizacijoms priklausantys privalumai ir bruožai, kurie nurodo kuom nevyriausybinių organizacijos yra reikšmingos ir naudingos visuomenėje. Nes vienareikšmiškai yra akcentuojama NVO nauda visuomenėje taip skatinant bendradarbiavimą ne tik su vietos gyventojais, tačiau ir su vietos savivalda (Šimašius, 2007).

Nevyriausybinių organizacijų veiklos ir atliekamų funkcijų diapazonas yra labai platus, apima ne vieną skirtingą veiklos sritį, funkcijas. Pažymima, kad NVO atliekamoms veiklos funkcijoms įtakos turi ir organizacijos narių skaičius. Remiantis statistikos duomenimis nurodoma, jog daugiausia nevyriausybinių organizacijų vykdo veiklą tose srityse, kuriomis nesidomi verslo sektorius. O verslininkai dažniausiai nesidomi tokiomis sritimis, kurios nėra pelningos ir neteikia naudos (pvz., neįgalųjų socialinė integracija). Nevyriausybinių organizacijų atliekama veikla yra itin svarbi, kai sprendžiamos bendruomenėje iškilusios problemos. Tuo būdu, trečiasis sektorius atlieka savo funkciją, kai problemą reikia spręsti kompleksiniu būdu pasirūpinant riboto dydžio vartotojų grupe, pelnant jų pasitikėjimą. Todėl yra išskiriami nevyriausybinių organizacijų privalumai:

- Kūrybiškumas ir iniciatyvumas, kuriant partnerystės tinklus;
- Kūrybiškumas, sprendžiant kritines problemas;
- Siekis bendradarbiauti su vietos savivaldybėmis.

NVO funkcijų reikšmė svarbi ir tuo, kad NVO yra novatoriškos, taiko netradicinius problemų sprendimo būdus, turi galimybes efektyviai reaguoti ir sparčiai spręsti iškilančias problemas. Svarbus elementas, kad NVO yra aktyvios socialiniais klausimais. Tuo principu, analizuojant NVO funkcijas, teigtina, jog NVO apibūdinamos kaip pagrindinės piliečių teisių ginėjos. Viena iš pagrindinių NVO bruožų yra nuolatinis savo narių, visuomenės grupių, interesų atstovavimas ir tarpininkavimas, tai yra viena iš svarbiausių nevyriausybinių organizacijų atliekamų funkcijų. Valstybinės institucijos dažnai yra nepajėgios tenkinti visų piliečių interesų ir poreikių, todėl nevyriausybinių organizacijos tampa labai svarbios reiškiant ir įgyvendinant atskirų visuomenės grupių interesus, bendradarbiaujant su vietos valdžia. NVO atliekamos funkcijos apibūdinamos kaip pilietinės visuomenės funkcijos, nes nevyriausybinių organizacijos įgalindamos individus išreikšti savo nuomonę, skatina esminių pilietinių

teisių realizavimą. Todėl NVO įtraukimas į valstybės ir savivaldybių funkcijų įgyvendinimą yra svarbus, nes skatinamas pilietinis dalyvavimas, visuomeninė kontrolė, viešumas stiprinant demokratiją bei gerinant socialinę politiką (Krikščiūnienė, 2008).

Siekiant įveikti valstybės teikiamų paslaugų nepakankamumą socialinių paslaugų srityje, reikia naudotis nevyriausybinių organizacijų teikiamomis galimybėmis, veiklomis ir atliekamomis funkcijomis. Valdžios institucijos pripažįsta, kad NVO geba teikti kokybiškas socialines paslaugas ir efektyviai reaguoti į kilusias vietinės reikšmės problemas. Tuo būdu NVO tampa vis reikšmingesniais darbdaviais, kurie sukuria daugelį darbo vietų, savo įsteigtose socialinių paslaugų įstaigose, teikiančiose pagalbą įvairioms socialinėms grupėms. Dauguma NVO tarnauja visuomenei, kur padedama išspręsti skurdo problemas, remia vaikų užimtumo programas, padeda vienišiams senyvo amžiaus žmonėms, įtraukia visuomenę į politinių sprendimų svarstymą, galiausiai siekia socialinės gerovės visuomenėje (Būčaitė, Motiejūnaitė, 2011).

Išskiriama ir nevyriausybinių organizacijų ekonominė reikšmė. NVO veikla yra paremta išlaidų mažinimo ir ekonominio efektyvumo principais. Dominuojant nuolatiniam lėšų stygiui, nevyriausybinių organizacijų yra įpratusios dirbti taupiau bei taikyti naujoviškus, novatoriškus problemų sprendimo būdus. Nevyriausybinių organizacijų geba spręsti iškilusias įvairias problemas, teikti paslaugas efektyviau ir sklandžiau, nei tai daro valstybės institucijos, savivaldybės. NVO yra iniciatyvios, kurios į savo gretas pritraukia savanorišką darbą, paramą, todėl NVO veikla ir funkcijos yra ganėtinai plačios, nes apima daugelį skirtingų sferų. Nevyriausybinių organizacijų atlieka svarbų vaidmenį (Šimašius 2007):

- Socialinių paslaugų teikime;
- Ekonominėje sferoje;
- Žmogaus teisių apsaugoje;
- Socialinės politikos formavime;
- Aplinkos apsaugos srityje ir kitose veiklose.

Nevyriausybinių organizacijų, jų funkcijos ir veiklos, viešajame valdyme yra ganėtinai svarbios ir ypatingai reikalingos dėl daugelio įvairiausių priežasčių. NVO atstovauja visuomenės interesams ir juos gina, kuria pilietinę visuomenę, stiprina demokratiją. NVO yra kūrybingos, iniciatyvios ir sugeba efektyviai spręsti iškilusias problemas. Svarbu, jog daugelis nevyriausybinių organizacijų siekdamos įgyvendinti savo keliamus tikslus ir uždavinius, sistemingai veikia ne vienos ir bendradarbiauja su vietos savivaldybėmis, valstybės institucijomis, taip vystoma tarpinstitucinė partnerystė, kur lygiagrečiai yra siekiama įgyvendinti socialinę politiką, siekti jos formavimo vietos valdyme (Šimašius 2007).

Apibendrinant nevyriausybinių organizacijų funkcijų reikšmę vietos valdyme, galima teigti, jog NVO vietos savivaldybėms yra reikalingos kaip novatoriški, imlus ir efektyviai veikiantys veikėjai.

Pažymima, kad nevyriausybinių organizacijos sistemingai, operatyviai ir efektyviai ieško įvairių būdų, kaip spręsti problemas panaudojant mažiausius finansinius kaštus ir esamas problemas išaiškinant kuo greičiau. Kartais nevyriausybinių organizacijos iškilusias problemas išsprendžia greičiau nei vietos valdžia, teikia tikslingesnę ir skaidresnę informaciją visuomenei jiems rūpimais klausimais bei nuolatos siekia gerinti visuomenės gyvenimo kokybę. Savivaldybių bendradarbiavimas su nevyriausybėmis organizacijomis yra paremtas demokratijos principais, kur kiekvieno nuomonė yra svarbi ir aktuali ieškant bendrų sprendimų, kaip gerinti visuomenės gyvenimo kokybę, siekti socialinės politikos formavimo, kuri būtų naudinga visoms pusėms. Todėl nevyriausybinių organizacijų atliekamos funkcijos vietos valdyje yra reikšmingos.

1.3. Nevyriausybinių organizacijų socialinės politikos formavimo prielaidos

Socialinė politika apibrėžiama gana įvairiai, kur vienas požiūris ją traktuoja kaip pagalbos priemonių socialiai silpnoms visuomenės grupėms sistemą, tačiau kitas požiūris į socialinę politiką žvelgia plačiau - kaip į žmogaus reikmių ir interesų kompleksą. Socialinėje politikoje susiduria konkuruojančių dėl ribotų išteklių socialinių grupių interesai, teisingumo supratimas, bendrieji visuomenės poreikiai, piliečių gyvenimo lygis. Tačiau valstybės vykdoma socialinė politika yra atsvara rinkos fundamentalizmui. Bet socialinėje politikoje yra spragų, būtent spragos bei vyraujančios socialinės problemos, ekonominiai sunkumai Lietuvoje lemia nemažą NVO poreikį socialinių paslaugų teikime. NVO dažnai pasitelkiamos valstybės institucijų siekiant socialinių tikslų įgyvendinimo. Teigtina, jog Lietuvos socialinių paslaugų sistema pradėjo formuotis spontaniškai t.y., savivaldybių ir NVO pastangomis. Tačiau minėtai sričiai gana ilgą laiką buvo skiriamas mažas dėmesys, norima pažymėti, jog nevyriausybėms organizacijoms prisidėti prie socialinės politikos formavimo buvo ženkliai sunkiau, nei šiai dienai (Dromantienė, 2008).

Dar XXI amžiaus pirmame dešimtmetyje buvo vykdomos trys socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros programos, kuriomis buvo siekiama:

- Plėsti socialinių paslaugų tinklą;
- Mažinti socialinių paslaugų infrastruktūros skirtumus savivaldybėse;
- Gerinti jų kokybę, prieinamumą.

Tuo principu buvo įtrauktos ir nevyriausybinių organizacijos. NVO galėjo teikti socialinių paslaugų projektus, kurie konkurso būdu buvo atrenkami bei iš valstybės lėšų finansuojami. Vieni iš svarbiausių programos tikslų buvo:

- Stiprinti socialinių paslaugų sistemą;
- Užtikrinant socialinės politikos veiksmingumą;

- Panaudoti visus galimus žmogiškuosius, finansinius bei materialinius išteklius;
- Skatinti nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą su vietos valdžia.

Sekantis svarbus žingsnis - tai socialinių paslaugų plėtros ir kokybės paslaugų teikimo reforma. Socialinių paslaugų teikimo reformos koncepcijoje pabrėžta, kad orientuotasi į pasyvią pagalbą, kur socialinių paslaugų poreikis auga, o jų teikiama nepakankamai, todėl būtina socialines paslaugas plėtoti bendruomenėse pasitelkiant NVO. Teigtina, jog socialinių paslaugų teikimo reforma buvo siekiama sudaryti teisinės, administracinės, finansinės sąlygas veiksmingiau planuoti, teikti ir organizuoti socialines paslaugas taip, kad būtų užtikrinti būtinieji asmens poreikiai. Teikiamų paslaugų kokybės didinimas siejamas su didesniu NVO potencialo panaudojimu, jų skatinimu (Išoraitė, 2007).

Socialinių paslaugų reforma skatina glaudesnius ryšius tarp socialines paslaugas teikiančių institucijų. Buvo sudarytos sąlygos plėtoti socialines paslaugas savivaldybėse, taip užtikrinant gyventojams galimybę naudotis socialinėmis paslaugomis, skatinant NVO teikiančių socialines paslaugas, savivaldybių institucijų, užsienio partnerių bendradarbiavimą. Todėl vienas iš svarbiausių uždavinių, apimančių NVO dalyvavimo galimybes, tai:

- Decentralizacija socialinių paslaugų organizavime;
- Decentralizacija socialinių paslaugų teikimo srityje;
- Platesnis vietos bendruomenių įtraukimas;
- Skatinamas savivaldybių ir NVO bendradarbiavimas rengiant bendrus projektus.

Dauguma savivaldybių nepakankamai vertino NVO pilietinio aktyvumo vaidmenį ir svarbą socialinių paslaugų reformoje. Nepaisant vykstančių pokyčių, NVO Lietuvoje neturi visų sąlygų sėkmingai veikti, dirbti, nes trečiasis sektorius nėra pakankamai stiprus. Nėra stiprus dėl lėšų ir organizacinio pajėgumo stokos. NVO pajėgtų lygiateisiškai dalyvauti socialinių paslaugų pardavimo rinkoje tik tuo atveju, jei būtų sustiprintas trečiojo sektoriaus bendradarbiavimas su valstybinėmis institucijomis (Stumbraitė 2006).

Šiai dienai, valdžios institucijos yra suinteresuotos pasitelkti nevyriausybinių organizacijų siūlomą pagalbą socialinėje srityje, tačiau bendradarbiavimo mechanizmas nepakankamai išvystytas. Nes tik didžiausios NVO gali tikėtis vyriausybės paramos įvairioms veiklos reikmėms. Tuo būdu daugelis nevyriausybinių organizacijų atsiduria situacijoje, kai neturėdamos reikalingų lėšų, negali pasiekti reikšmingų rezultatų, o neturint veiklos rezultatų, neįmanoma gauti valdžios institucijų paramos, kuri yra būtina siekiant socialinės politikos formavimo, ypač per projektinę veiklą. Taip pat didelę įtaką turi ir pačių nevyriausybinių organizacijų pastangos plėtojant bendradarbiavimą su valdžios institucijomis ir formuojant požiūrį visuomenėje. Svarbu, kad NVO panaudojimas teikiant viešąsias paslaugas yra gana menkas, nes nėra aiškaus mechanizmo, kaip jos gali dalyvauti teikiant valstybės ar savivaldybės finansuojamas viešąsias paslaugas. Formaliai viešųjų pirkimų procedūra yra tinkama, tačiau šis mechanizmas, remiantis praktika yra palankesnis konkrečioms privačioms

įmonėms, nes dažnai yra vykdomi konkursai, kurie neužtikrina skaidrios konkurencinės politikos, todėl tai traktuojama ne kaip abiem pusėms naudingi sutartiniai santykiai, o kaip parama, kuri teikiama NVO. Akcentuotina, kad tos NVO kurios teikia socialines paslaugas yra susijusios su biudžetinių įstaigų veikla. Tokia sąsaja parodo, kad NVO ne visada pajėgios konkuruoti, nes biudžetinės įstaigos iš biudžeto gauna palaikymą instituciniu pagrindu. NVO veiklos tyrimai socialinės politikos klausimais atskleidžia, kad pagrindinės veiklos problemos yra nepakankamas finansavimas, įstatymų trūkumas ir jų neadekvatumas, taip pat informacijos stoka, tarpžinybinio bendradarbiavimo, ryšių tarp pačių NVO stoka, bendradarbiavimo stoka (Dromantienė, 2008).

Pagrindinės nevyriausybinių organizacijų veiklos kryptis, kurios skatiną socialinę politiką yra: socialinė pagalba, teikiamos paslaugos mažinant skurdą, socialinį nesaugumą. Didžioji dauguma nevyriausybinių organizacijų Lietuvoje padeda mažinti skurdą. Teigiama, jog NVO pagrindinė veiklos kryptis yra žmonių, esančių žemiau skurdo ribos, socialiai atskirtų žmonių socializacija. Tuo būdu valdžios institucijos palaiko socialinėje srityje veikiančių nevyriausybinių organizacijų veiklą. Palanki valdžios institucijų pozicija sudaro sąlygas siekti rezultatų realizuojant socialinę politiką. Į socialinių paslaugų teikimą kartu su valstybės, savivaldybių įstaigomis yra įtraukiamos ir nevyriausybines organizacijos. Dalis valstybės ir savivaldybių administruojamų socialinių paslaugų buvo pagal sutartį perduotos NVO. NVO efektyvumas teikiant socialines paslaugas, buvo ir yra kelis kartus didesnis nei valstybės ir savivaldybių administruojamų socialinių paslaugų. Tačiau NVO, dažniau nei valstybės finansuojamos įstaigos, susiduria su finansavimo trūkumų (Lietuvai tapus ES nare, nutrūko daugelio NVO veikiančių socialinėje srityje, finansavimas). Teigtina, jog kuo didesnėmis lėšomis disponuoja nevyriausybines organizacijos, tuo reikšmingesnių rezultatų jos gali pasiekti. Socialines paslaugas teikiančioms NVO reikia mažiau išlaidų, nes jos pasinaudoja papildomu savanorišku darbu ir labdaros būdų surinktais pinigais. Svarbus elementas, kad NVO pirmiau nei valstybė pradėjo kurti dienos centrus neįgaliesiems, taip pat neretai NVO gali teikti paslaugas tam tikrų religijų, etninių grupių asmenims, o valstybė turi sudaryti sąlygas socialines paslaugas gauti visiems piliečiams. NVO Lietuvoje galima laikyti tam tikrų socialinių paslaugų iniciatorėmis (Dromantienė, 2008).

NVO užpildo valstybės socialinės apsaugos, socialinio darbo spragas, paversdamos socialinę paramą konkretesne veikla, kuri yra adresuojama konkrečiam asmeniui(-ims). Tuo principu NVO vienija žmones, kuriems reikia vienaarūšės socialinės pagalbos ir paramos. Nevyriausybines organizacijos teikdamos socialines paslaugas, nekuria priešpriešos valstybei, o priešingai, glaudžiai bendradarbiauja su valdžios institucijomis, siekdamos gerinti paslaugų kokybę ir pagalbos teikimo aplinką. NVO siekia daryti įtaką priimant sprendimus, susijusius su paslaugų gavėjais, pasidalinti savo patirtimi sprendžiant socialines problemas vietos bendruomenėje. Įgyvendinus ir patvirtinus socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros programas, padidėjo socialinių paslaugų prieinamumas, nes buvo išplėstas socialinių paslaugų tinklas, decentralizuotas socialinių paslaugų organizavimas, pasiektas

aktyvesnis nevyriausybinių organizacijų įsitraukimas į socialinių paslaugų teikimo procesą. Tuo būdu teigiama, jog Lietuvoje NVO dalyvavimas socialinių paslaugų sektoriuje turi gana galias tradicijas. Pastebima NVO sektoriaus stabilizacija, sėkmingai veikiančios NVO formuluoja aiškius veiklos tikslus, akcentuoja problemų sprendimą, paslaugų teikimą, geba sudėtingomis finansinėmis sąlygomis plėtoti paslaugų teikimą. Visuose valdžios lygmenyse pripažįstama NVO veiklos reikšmė sprendžiant socialines problemas. Tačiau nevyriausybinių organizacijų minimaliai dalyvauja viešosios politikos įgyvendinime Lietuvoje, o svarbiausios priežastys yra (Stumbraitė 2006):

- NVO veiklą reglamentuojančių įstatymų spragos;
- Nepakankamas finansavimas;
- Žemas savanoriškumo lygis;
- NVO vadybinės patirties stoka.

NVO Lietuvoje ne tik bendradarbiauja su valdžios institucijomis ir teikia valstybės socialinės politikos apibrėžtas socialines paslaugas, bet ir inicijuoja naujų kūrimą, kadangi jos iš arti pastebi atsirandančias socialines problemas, žino jų sprendimo būdus. Išryškėja didžiausias NVO indėlis teikiant nestacionarines socialines paslaugas, kiek mažesnis jų vaidmuo teikiant stacionarias paslaugas. NVO padeda taupyti lėšas bei kur kas jautriau teikia paslaugas atitinkamiems paslaugų gavėjams. Valstybės politika jų atžvilgiu turėjo teigiamų rezultatų, jos tapo aktyvesnės, nors NVO galimybės dalyvauti realizuojant socialinę politiką plečiamos, tačiau problemų, trukdančių bendradarbiavimui egzistuoja - neleidžiama NVO pasiekti ženklėsių rezultatų.

Apibendrinant NVO socialinės politikos prielaidas, galima teigti, kad šiandien NVO siekia gerinti socialinių paslaugų kokybę, siekia dalyvavimo socialinės politikos formavime bei bendradarbiavimo ją įgyvendinant. Tačiau problemų vis dar yra, ypatingai siejama su projektine veikla ir jos finansavimu bei įgyvendinimu, taip pat ir su pačiu visuomenės požiūriu į nevyriausybinių organizacijų veiklą. Tačiau NVO veiklos svarba socialinėje srityje yra pripažįstama ir vertinama palankiai. NVO vis aktyviau įsitraukia į socialinių paslaugų teikimą, inicijuoja naujų paslaugų plėtojimą bei sudaro gana nemažą dalį visų socialinėje srityje veikiančių organizacijų. Jos pritraukia įvairius finansavimo šaltinius, jautriau atsižvelgia į paslaugų gavėjų poreikius, todėl geba efektyviau ir taupiau teikti socialines paslaugas, spręsti Lietuvos visuomenės, jos grupių socialines problemas.

1.4. Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybės svarba

Tolimesnėje darbo eigoje, analizuojant ir sisteminat mokslinę literatūrą, publikacijas yra siekiama detaliai ir tikslingai išanalizuoti, identifikuoti NVO tiesioginį bendradarbiavimą su vietos savivaldybėmis. Taip pat nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą bei santykį su savivaldybėmis

formuojant ir įgyvendinant socialinės politikos aspektus. Išanalizuoti per nevyriausybinių organizacijų prizmę vietos savivaldybių atliekamas funkcijas, nurodant jų vykdytojus, bei išsiaiškinti galimybę perduoti savivaldybių ir viešųjų įstaigų funkcijas nevyriausybiniams organizacijoms. Teigiama, jog tik vieningas, sistemingas, skaidrus ir efektyvus nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas sprendimų priėmimo ir bendradarbiavimas su vietos savivaldybe yra optimaliausias būdas prisidėti prie socialinės politikos formavimo ir politikos įgyvendinimo vietos savivaldybėje. Vienareikšmiškai NVO ir savivaldybių bendra veikla, pasitikėjimas, bendradarbiavimas, supratingumas skatina geresnį bendruomenės gyvenimą. Ugdo bendruomenės pasitikėjimą NVO ir savivaldybės veikla socialinės politikos klausimais.

1.4.1. Nevyriausybinių organizacijos ir viešasis sektorius

Nevyriausybinių organizacijų ir viešojo sektoriaus santykis yra neatsiejamas. Todėl požiūrį į tai, koks yra idealus viešojo sektoriaus išlaidų lygis, lemia mokestinės naštos ir daugelis kitų veiksnių. Siekiant visuotinės gerovės, išryškėja nevyriausybinio sektoriaus vaidmuo. Nevyriausybinių ir viešojo sektoriaus partnerystė, skatina gerėjančią paslaugų kokybę bei piliečių įtraukimą į paslaugų teikimą, ypatingai socialiniais klausimais. Tuo būdu, socialinės paslaugos kaip švietimas, sveikatos apsauga yra vienos iš prioritetinių NVO veiklos sričių, nes daugelyje šalių atitinkamas socialines paslaugas gyventojams, nevyriausybinių organizacijos pradėjo teikti pirmiau nei valstybinės institucijos. NVO veiklą nusako sprendžiamų problemų apibrėžtumas, vykdomos veiklos trukmė, veiklos lygmuo bei organizacijos valdymo tipas. Todėl, nevyriausybinių organizacijų vieta, viešojo valdymo sistemoje tiesiogiai priklauso nuo to, koks yra organizacijos veiklos vaidmuo, turima omenyje ar NVO yra priimtų sprendimų vykdytoja ar idėjų kūrėja. Egzistuoja skirtingi nevyriausybinių organizacijų veiklos vertinimo ir grupavimo metodai, tačiau skirstant pagal veiklos tikslus galima išskirti NVO pagrindinius veiklos tipus: NVO pasiūlos ir NVO paklausos. NVO pasiūlos ir paklausos leidžia į nevyriausybinių organizacijų funkcijas pažvelgti iš dviejų pusių ir jas vertinti kaip paslaugas visuomenei teikiančias ir jos poreikiais besirūpinančias organizacijas. Svarbu išnagrinėti kaip NVO pavyksta suderinti šiuos abu aspektus ir koks yra jų vykdomos veiklos santykis su viešuoju sektoriumi (NVO informacijos ir paramos centras, 2013).

Analizuojant nevyriausybinių organizacijų ir vyriausybių bendradarbiavimą skirtingose Europos šalyse, teigtina, jog politinės aplinkybės dėl tiesioginės paramos nevyriausybinio sektoriaus teikimui priklauso nuo organizacijos pasirinkto vaidmens. Vietos organizacijos yra įtraukiamos į socialinių paslaugų teikimo procesą, tai sąlygoja kokybės gerinimą (Kavaliauskaitė, 2011). Remiantis užsienio šalies gerąją praktika, galima pažymėti, jog Vokietijoje NVO nėra suvokiamos kaip atskiras

sektorius, nors jų veikla itin aktuali. NVO Vokietijoje gana gerai integravosi į viešosios politikos formavimą šalyje. Tokios šalys kaip, Jungtinė Karalystė, Kanada, JAV decentralizuojant viešųjų paslaugų teikimą ir jį perleidžiant ne valstybinio sektoriaus organizacijoms kelia grėsmę prarasti šių organizacijų kontrolę, nes dažnai siekiama skirtingų vertybių ir tikslų, todėl didelis dėmesys skiriamas jų auditavimui, stebėsenai. Tačiau Europos Sąjungos šalyse, kur vyrauja horizontalusis tinklinis valdymas visi dalyviai siekia bendrų vertybių ir tikslų, tačiau tai mažina skirtumus tarp sektorių. Suomijoje visuomeninės organizacijos yra vyriausybės partnerės, greta derina visus socialinius, ekonominius ir politinius klausimus darančius įtaką gyventojų gerovei. Sekančioje šalyje, tai Danijoje, vyriausybė konsultuojasi su NVO ir yra suinteresuotomis vienu ar kitu įstatymo projektu, o Belgijoje kas penkerius metus tarp vyriausybės ir piliečių organizacijų pasirašoma sutartis, kuria nustatomi jų bendradarbiavimo principai (Kėrytė, 2014).

Lietuvoje nevyriausybinių organizacijų veikla, kaip ir užsienio šalyse neapsiriboja vien tik paslaugų teikimu visuomenei ar pavienėms jų grupėms. Lietuvoje vienas iš veiklos uždavinių ir yra nuolatinis komunikavimas, bendradarbiavimas su kitais sektoriais, su siekiu siekti socialinių problemų sprendimo, gerovės didinimo, piliečių skatinimo įsitraukti į visuomeninę veiklą, bei siekti socialinės politikos visapusiško gerinimo. Greta, remiantis NVO informacijos ir paramos centro duomenimis (2015) nurodoma, jog dažnai yra pasigendama nevyriausybinių organizacijų aktyvumo sprendžiant socialines problemas, veikiant vyriausybės sprendimus. Teigiama, jog nevyriausybinių organizacijos neturi autoriteto visuomenėje, tačiau neretai vyrauja ir skeptiškas visuomenės požiūris į pačias nevyriausybines organizacijas. NVO suvokiamos tik kaip paslaugų teikėjos, todėl joms sudėtinga vystyti ir plėtoti veiklą. Išryškėja problema, kad organizacijų veikla nėra sujungta į tinklą, priešingai nei kitose Europos Sąjungos šalyse, nes Lietuvoje nėra sistemingos nevyriausybinių organizacijų sistemos. Lietuvoje NVO veikia savarankiškai ir tik nedaugelis jų jungiasi į konfederacijas, asociacijas ar kitus darinius, todėl matomas vangus NVO bendradarbiavimas su kitais sektoriais, ima dominuoti konkurencija tarp skirtingų nevyriausybinių organizacijų, ypačingai toje pačioje savivaldybėje. Todėl ryškėja teisinio reglamentavimo problemos, nes bendra nevyriausybinių organizacijų ir kitų sektorių veikla apsiriboja pavienėmis iniciatyvomis ir išteklių paieškomis, todėl sunku siekti bendros socialinės politikos darnos (Mikolaitytė, Mejerė, 2012).

Viešojo sektoriaus ir nevyriausybinių organizacijų tarpusavio bendradarbiavimas imponuoja daugelyje užsienio valstybių, tačiau Lietuvoje yra pabrėžiamas tik valstybinių funkcijų perdavimas nevyriausybiniams organizacijoms ir tik tam tikrose veiklos srityse. Todėl Lietuvoje, siekiant sektorių ryšių stiprinimo reikia, kad valstybės, savivaldybių institucijų (įstaigų) bendradarbiavimas su NVO būtų įgyvendinamas, tokiais būdais kaip antai:

- Teikiant informaciją apie savivaldybių institucijų (įstaigų) planuojamas tam tikras veiklas, bendradarbiauti ir derinti jas su konkrečioje srityje dirbančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis;
- Konsultuojantis su nevyriausybinėmis organizacijomis kuriant bendras darbo grupes, konkretiems klausimams spręsti bei finansuojant NVO programas, projektus ir iniciatyvas (nes tai skatina socialinę politiką ir jos formavimą).

Igyvendinus plėtros koncepcijos nuostatas, būtų galima tikėtis pilnavertiško NVO sektoriaus įsitraukimo į įvairiapusišką paslaugų teikimą. Taip pat NVO, kaip visuomenės interesų atstovai, novatoriai ir įvairių pokyčių skatintojai, galėtų daugiau įsitraukti į viešąją politiką bei svarbiausia skatinti bendradarbiavimą su vietos savivaldybės darbuotojais. Greta siekti socialinės politikos formavimo, gerinimo ir tikslingo įgyvendinimo (Šilinskytė, 2014).

Apibendrinat nevyriausybinių organizacijų ir viešojo sektoriaus santykį, galima teigti, jog Lietuvoje trūksta gerosios praktikos pavyzdžių. Reikėtų pasiremti užsienio valstybių praktika, kuriose dominuoja glaudus NVO bendradarbiavimas su viešuoju sektoriumi teikiant tiesioginę naudą. Lietuvoje dar nėra glaudaus bendradarbiavimo tarp NVO ir viešojo sektoriaus, nors šiandien einama tuo keliu ir siekiama visapusiško bendradarbiavimo socialiniais ir politiniais klausimais, bendrų tikslų link. Tačiau taip pat pastebima ir problema, kad nėra vieningos NVO sistemos, kur vieningos sistemos nebūvimas skatina ir konkurenciją tarp pačių, ypač toje pačioje savivaldybėje esančių, nevyriausybinių organizacijų.

1.4.2. Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių bendradarbiavimas

Piliečių įsitraukimas į visuomeninį gyvenimą būtų efektyvesnis, naudingesnis, jeigu vietos valdžios institucijos, vadovaudamosi įstatymų nustatytais principais, imtųsi didesnės atsakomybės ir laikytų pareigą priimti sprendimus kartu su piliečiais bei jų grupėmis, kitaip tariant demokratijos principu. Dažniausiai pastebimas priešingas vaizdas, nes įvairių savivaldybių institucijos neturi aiškos vizijos, su kokiomis organizacijomis bendradarbiauti bei galiausiai kurių organizacijų pasiūlymus laikyti bendra piliečių ir nevyriausybinių organizacijų atstovų pozicija. Dar kartą išryškėja vieningos ir aiškos bendradarbiavimo sistemos nebuvimas tarp skirtingų sektorių. Greta išryškėja tam tikra problema, kuri grindžiama teoriniu aspektu t.y., nevyriausybinių organizacijų ir jų atstovų bei savivaldybių bendradarbiavimas dažnai yra sumaišomas su bendru atstovavimu visuomenei. NVO ir jų atstovai nuolatos teigia, jog gali padėti savivaldybėms priimant tam tikrus ir esminius sprendimus, nes jos atstovauja piliečius ir žino visuomenines problemas, tačiau bendradarbiavimo problema arba bendradarbiavimo nebuvimas tarp NVO ir vietos savivaldybių pagilėja, jog remiantis LR asociacijų

įstatymu, galima įregistruoti tokią asociaciją, kurią sudaro trys asmenys, o fondui ar viešajai įstaigai įsteigti, užtenka ir vieno fizinio arba juridinio asmens. Pažymima, kad NVO teisėtumas atsiranda ne dėl organizacijos narių kiekio, o priešingai, iš noro bei vykdomos veiklos, kuria siekiama atkreipti dėmesį į konkrečius visuomenės poreikius ir juos tenkinti (Šilinskytė, 2013; Šimašius, 2007). Nevyriausybinių organizacijų ir jos vykdoma veikla, funkcijos, gali būti skaidrios ir patikimos tik tuo atveju, kai yra pateikiami realūs veiklos rezultatai. Bendra NVO sektoriaus pozicija viešosios politikos klausimais turėtų būti išreiškiama kaip įmanoma didesniu nevyriausybinių organizacijų atstovavimo principu, pasiremiant socialine politika (NVO informacijos ir paramos centras, 2013).

Bendradarbiavimas, bendros pozicijos, tikslų ir lūkesčių vieningas siekimas turi būti ne tik, tarp nevyriausybinių organizacijų ir vietos savivaldybės, tačiau, būtent ir tarp pačių nevyriausybinių organizacijų, siekiant kurti vieningą NVO sistemą. Tokiu būdu mažinama tarpusavio konkurencija bei gerinama visuomenės socialinė pozicija. Būtent nevyriausybinių organizacijų turi visas teises ir galimybes iškelti svarbiausias problemas viešai ir imtis bei ieškoti jų sprendimo būdų, tam tikros veiklos vykdymo, formuojant socialinę politiką. Kitaip tariant, subsidiarumo principas, kai atitinkamų problemų sprendimo iniciatyvos imasi ne vietos valdžios institucija, o nevyriausybinių organizacijų ir gyventojai (Zaleskienė, Rutkauskienė, 2003). Nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su vietos savivaldybėmis (savivalda) gali būti plėtojamas ir pavienių organizacijų iniciatyva. Svarbu, jog abipusis bendradarbiavimas būtų suprantamas kaip NVO išteklių ir gebėjimų panaudojimas, vietos savivaldybės vykdomoms funkcijoms atlikti, konkrečiai pačių nevyriausybinių organizacijų išgalėmis. Tačiau NVO atstovavimą reikėtų vertinti kaip tiesioginę galimybę vietos savivaldybėms suprasti bendrą nevyriausybinių organizacijų nuomonę. Todėl nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su savivaldybėmis, tarsi turėtų būti garantas, užtikrinantis bendradarbiavimą, komunikavimą su didžiąja dalimi NVO, bei pasitelkiant skėtinės (ne)formalias koalicijas, veikiančias vietos savivaldybės teritorijoje (Žalimienė, Rimšaitė, 2007; Kėrytė, 2014).

Svarbu suvokti, kad nevyriausybinių organizacijų, bendradarbiavimo pagrindu siūlydama įvairius sprendimus arba struktūrinius pakeitimus, kurie aktualūs visam sektoriui, turi prisiimti už tai kolektyvinę atsakomybę. Akcentuotina susivienijimo nauda bendradarbiavimui. Susivienijusios NVO eliminuoja galimybes dominuoti stipriosioms organizacijoms, užkerta kelią neadekvačių vienos ar kelių organizacijų, neturinčių kompetencijos konkrečioje viešosios politikos srityje, siūlymų teikimui arba sprendimų priėmimui savivaldos institucijose. Tuo būdu, savivaldybės bendradarbiaudamos su tinklinėmis organizacijomis yra tikros, kad siūlomi sprendimai paremti, aptarti organizacijų daugumos iniciatyva. Todėl yra sudaroma galimybė racionaliau, efektyviau plėtoti nevyriausybinių organizacijų ir vietos savivaldybės bendradarbiavimą, gerinant NVO įvaizdį, kurti (ne)formalias NVO koalicijas. Sąjungos yra viena iš pagrindinių galimybių praktiškai, teisiškai atstovauti NVO interesams. NVO koalicija, turi siekti į savo ratą įtraukti kuo daugiau panašioje srityje veikiančių organizacijų, taip

sukurti stipresnę ir atstovavimo principu pateikiamą poziciją vietos valdžios institucijoje bei siekti formuoti skaidrią socialinę politiką (Mikolaitytė, Mejerė, 2012). Suvienijus NVO arba susivienijus nevyriausybinėms organizacijoms yra suteikiama galimybė kurti atstovavimo mechanizmus ir plėtoti veiklą, didinant teikiamos veiklos efektyvumą. Nustatyta, jog efektyvios ir optimalios nevyriausybinių organizacijų platformos, pasižymi tokiomis savybėmis kaip:

- Stipriu socialiniu kapitalu;
- Gerais vadovavimo įgūdžiais;
- Abipusiai naudinga partneryste su valdžios institucijomis.

Tuo būdų yra skatinamas didesnis bendradarbiavimas tarp NVO ir savivaldybių. Teigtina, jog organizacijos, kurios jau yra susivienijusios, remiasi dinamiška naryste ir struktūra. Tokios NVO jau yra įgudusios tobulėjimo ir demokratinių sprendimų priėmimo ir proceso vykdymuose, kitaip tariant turi darbinės ir politinės patirties. Užtikrinamas socialinio mokymosi modelio praktinis taikymas, įgalinantis žmones pačius kelti ir spręsti problemas. Tačiau narystė skėtinėse organizacijose ir jų kolektyvinė veikla, vienareikšmiškai turi apčiuopiamos naudos, nes gerėja informacijos prieinamumas, sklaida, finansinių išteklių stabilumas, vykdomos veiklos efektyvumas ir jos užtikrinimas, galiausiai stiprėja ir organizacijos įtaką vietos valdyje, didėja bendradarbiavimo pasitikėjimas, didinamas pasitikėjimas NVO sektoriumi. Asocijuota organizacijų struktūra veikia kaip vienas asmuo, todėl ji gali sujungti įvairius požiūrius ir suformuoti bendrą viziją, tikslus, atlikti organizacijas vienijančią ir joms atstovaujančią funkciją (Šaparnis, 2008; NVO informacijos ir paramos centras, 2013).

Apibendrinant nevyriausybinių organizacijų ir vietos savivaldybių bendradarbiavimą, galima teigti, jog nevyriausybinių organizacijos gali duoti didelį indėlį informuodamos visuomenę apie socialinius, politinius reiškinius. Taip pat NVO gali prisidėti formuodamos socialinių paslaugų tinklą, užtikrindamos valdžios veiksmų skaidrumą ir keldamos visuomenės sąmoningumo lygį bei skatindamos visuomenę dalyvauti formuojant viešąją politiką, priimant sprendimus. Tačiau greta norima pasakyti, kad valdžios institucijos neįvertina nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo sprendimų priėmimo procese, nes vis dar vyrauja posovietinis nusiteikimas ir bendras visuomenės abejingumas, piliečių nepasitikėjimas valstybės institucijomis, lemia valstybės tarnautojų, politikų dominavimą viešajame visuomenės gyvenime ir mažina kiekvieno piliečio asmeninės atsakomybės jausmą bei sąmoningumą.

1.4.3. Savivaldybių funkcijos ir jų vykdytojai

Analizuojant NVO bendradarbiavimą su vietos savivaldybėmis, ypatingai akcentuojant nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą formuojant socialinę politiką savivaldybėse, svarbus elementas yra vietos savivaldybių atliekamos funkcijos NVO ir visuomenės atžvilgiu. Remiantis LR

vietos savivaldos įstatymu, kur yra apibrėžiamos savivaldybės funkcijos, yra išskiriamos ir pagrindinės funkcijos, kurias turi užtikrinti vietos savivaldybės bei kurių vykdymą užtikrina įvairios įstaigos, organizacijos. Teigiama, kad įsipareigojimus bendruomenės interesams, savivaldybės atlieka pagal Lietuvos Respublikos įstatymų kompetenciją. Tuo būdu, įstatymai įpareigoja savivaldybes, jog sprendimų priėmimo jos būtų iniciatyvios, tačiau turi sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo laisvę. Savivaldybės yra atsakingos už savarankiškų funkcijų atlikimą. Savivaldybių funkcijos, pagal veiklos pobūdį yra skirstomos į (Žin., 2011, Nr. 45):

- Vietos valdžios;
- Viešojo administravimo;
- Viešųjų paslaugų teikimo.

Vietos valdžios ir viešojo administravimo funkcijas atlieka savivaldybės taryba, o viešąsias paslaugas jau teikia savivaldybių įsteigti paslaugų teikėjai, arba, pagal sutartis, kiti viešai pasirenkami fiziniai ar juridiniai asmenys. Teigtina, jog šiuo metu, savivaldybės užtikrina funkcijų įgyvendinimą išlaikydamos biudžetines įstaigas ir iš dalies finansuodamos nevyriausybinių organizacijų teikiamų projektų įgyvendinimą. Tuo būdu, NVO projektinė veikla yra tiesiogiai naudinga visuomenei ir socialinei politikai, nes NVO dažniausiai socialinę politiką formuoja per projektinę veiklą.

Atsižvelgiant į pažangias viešųjų paslaugų teikimo tendencijas bei remiantis užsienio šalių gerosios patirties pavyzdžiais, teigiama, jog yra siekiama skatinti sąžiningą viešųjų paslaugų teikėjų konkurenciją, užtikrinti efektyvų, kokybišką ir ekonomiškai naudingą viešųjų paslaugų teikimą. Siūloma reorganizuoti biudžetinių įstaigų sektorių. Lietuvoje, vietos savivaldybės vadovaudamosi LR teisės aktais, turėtų įvertinti galimybę perleisti didžiąją dalį savarankiškų funkcijų NVO sektoriui. Dažniausiai savivaldybės dalį savarankiškų funkcijų perleidžia juridiniams subjektams, kurie yra tiesiogiai pavaldūs ir valdomi savivaldybių. Todėl, paslaugų teikėjai turėtų būti atrinkami projektų atrankos, konkurso ar viešųjų pirkimų būdais. Savivaldybės turėtų pradėti planuoti, rengdamos strateginius plėtros planus, dėl dalies viešųjų paslaugų teikėjų iš biudžetinių įstaigų perleidimo valdžiai nepavaldiems vykdytojams. Tuo būdu pradėti reorganizaciją, kuri turėtų būti atlikta iki 2030 metų, siekiant įgyvendinti nacionalinę pažangos strategiją (NVO informacijos ir paramos centras, 2013).

Savivaldybių veikla yra ribojama, ypač įgyvendinant įvairias funkcijas. Jų veiklą riboja valstybės institucijų, pareigūnų sprendimai ir seniūnijos. Vertinant savivaldybių administracinio susiskirstymo ypatumus, galima teigti, jog reorganizavus seniūnijų funkcijas ir priskyrus jas prie LR vietos savivaldos įstatymo numatyto statuso (išplečiant įgaliojimus), seniūnijų funkcijas galėtų atlikti, konkrečioje teritorinėje vietoje esanti vietos organizacija arba bendruomeninės organizacijos. Tuo būdu savivaldybė galėtų skirti asignavimus, vietos bendruomenės poreikiams tenkinti, prisidedant prie socialinės politikos formavimo ir įgyvendinimo savo mieste ar rajone. Seniūnijų funkcijų perdavimas vietos bendruomenėms, įtraukiant NVO, kurios vienija atitinkamoje teritorijoje gyvenančius asmenis

bei teikia jiems įvairias paslaugas, suteiktų daugiau teisių, laisvių patiems vietos gyventojams spręsti savo problemas, atstovauti savo bendruomenės narių interesams, teikti viešąsias paslaugas ir prisidėti prie socialinės politikos formavimo vietos savivaldybėje (Mikolaitytė, Mejerė, 2012).

Apibendrinant savivaldybių funkcijas ir jų vykdytojus galima teigti, kad dar reikia ne vieno teisės aktų pakeitimo, kol vietos savivaldybė tam tikras funkcijas ar net didžiąją jų dalį perleis vietos bendruomenėms arba nevyriausybinėms organizacijoms. Nes savivaldybės yra suinteresuotos perleisti tam tikras veiklas ir funkcijas juridiniams asmenims, kurie yra tiesiogiai pavaldus savivaldybei. Todėl NVO yra kur kas sudėtingiau prisidėti prie socialinės politikos formavimo, galiausiai jos įgyvendinimo pirmiausia dėl veiklos ir funkcijų bei galimybių minimalaus suteikimo. Remiantis kitų šalių gerąja praktika, galima daryti prielaidą, jog reformavus seniūnijas ir jų funkcijas perdavus nevyriausybinėms organizacijoms, galima pasiekti efektyvių paslaugų teikimo ir socialinių pakitimų gerąją prasme vietos savivaldoje. Tik pradėjus vykdyti reformas galima tikėtis, kad NVO bus suteikta praktinės teisės pilnavertiškai prisidėti prie socialinės politikos formavimo, teikiant tiesioginę naudą bendruomenei ir jos dalyviams.

1.4.4. Savivaldybių funkcijų perdavimas nevyriausybinėms organizacijoms

Svarbu aspektas ir tai, kaip viešosios politikos sričių, viešųjų paslaugų teikimas galėtų būti perleidžiamas nevyriausybinėms organizacijoms. Siekiant efektyvesnės socialinės politikos formavimo ir įgyvendinimo Lietuvoje, jungiant NVO ir savivaldybių tarpusavio bendradarbiavimą.

Viena iš viešosios politikos formavimo sričių yra kultūra ir menas. Įgyvendinimo metu yra pateikiami pasiūlymai reorganizuoti visas esamas biudžetines, savivaldybės viešąsias įstaigas ir pagal planuojamo strateginio plano programas, būtent konkurso principu, finansuoti nevyriausybinių organizacijų siūlomus projektus. Tuo būdu, teikiamų projektų NVO vykdytojams, vietos savivaldybės gali suteikti ir sudaryti konkrečias sąlygas, viešąsias paslaugas teikti savivaldybės disponuojamuose visuomeninės paskirties objektuose. Tai sąlygoja, jog savivaldybėse (daugelio miestų ir rajonų) veikia kultūros ir meno tarybos. Ryškėja ir problema, nes tokiu atveju išlieka institucinis kultūros centrų, meno būrelių, jaunimo teatrų išlaikymas. Tačiau rajoninių savivaldybių teritorijose veikiančių kultūros centrų, bibliotekų funkcijos galėtų būti visiškai perduodamos NVO (Bytautė, Skačkauskienė, 2012).

Sekanti viešosios politikos formavimo sritis yra sportas. Viešosios politikos formavimo ir galiausiai įgyvendinimo metu siūloma reorganizuoti, taip pat visas esamas biudžetines įstaigas ir pagal strateginio plano programas, finansuoti NVO teikiamus projektus. Iš reorganizuotų biudžetinių įstaigų, suformuotas sporto veiklos plėtrai skirtas biudžetas, turėtų būti efektyviai panaudotas strateginiams, savivaldybės tikslams įgyvendinti, kuo didesnei savivaldybės gyventojų sporto užsiėmimų įvairovei.

Greta švietimo sfera, kur įgyvendinimo metu siūloma reorganizuoti visas savivaldybės teritorijoje veikiančias papildomo (neformaliojo) vaikų, jaunimo, suaugusiųjų švietimo įstaigas. Tuo būdu, suaugusiųjų švietimo centrų funkcijas taip pat gali atlikti tokia veikla užsiimančios nevyriausybinės organizacijos. Teigtina, kad visais švietimo sistemos įstaigų reorganizavimo atvejais, privalo būti sudaromos tinkamos sąlygos įtraukti paslaugos gavėjus į sprendimų priėmimo procesus, prisiimti asmeninę atsakomybę dėl tokių paslaugų teikimo kokybės. Vadinasi galima daryti prielaidą, kad sporto sfera, tam tikra švietimo sfera ir jos funkcijos gali būti perleidžiamos nevyriausybiniams organizacijoms, tuo būdu NVO įtraukiamos į socialinės politikos formavimą pasitelkiant savivaldybės teikiamą finansavimą (Kėrytė, 2014).

Sveikata ir socialinė globa, tai šiai dienai vienos iš aktualiausių temų savivaldybių ir NVO lygmenyje, taip pat ir visuomenės lygmenyje. Nes nuolatos tiek įvairios organizacijos, pavieniai asmenys, visuomenės veikėjai, politikai, tiek valdžios institucijos siekia gerinti sveikatos apsaugos politiką, formuoti skaidresnę socialinę globą ir jos teikimą. Kadangi daugeliui Lietuvoje esančių NVO dažniausiai atstovauja asmenys, kurie turi sveikatos problemų, yra senjorai, neįgalus asmenys, todėl sveikata ir socialinė globa pačioms nevyriausybiniams organizacijoms yra prioritetinga šaka. Todėl sveikatos ir socialinės globos srities, viešosios politikos formavimo ir įgyvendinimo metu vykdydamos sveikatos prevencijos ir socialinio užimtumo veiklas, savivaldybės galėtų sukurti tarpinstitucinę programą tokių projektų veikloms finansuoti. Toks žingsnis sudarytų palankias sąlygas, įvairių ligų pacientus vienijančių organizacijų, asociacijų, žmonių su negalia, socialiai pažeidžiamų grupių užimtumo projektų gausai savivaldybės teritorijoje. Tačiau akcentuotina, jog Europos Sąjungos parama neturėtų būti skiriama išskirtinai tik biudžetinėms ar savivaldybių įsteigtoms įstaigoms, todėl būtina sudaryti konkursines sąlygas visiems suinteresuotiems veikėjams dalyvauti lygioje, sąžiningoje ir konkurencinėje kovoje dėl projektų atrankos ir paslaugų teikimo, konkrečiai sveikatos ir socialinės globos klausimais (Kėrytė, 2014).

Apibendrinant atitinkamų savivaldybių funkcijų perdavimą nevyriausybiniams organizacijoms, galima teigti, kad įvairios sritys, priklausomos nuo savivaldybės, kartu su bendruomenės nariais, turėtų nuolat peržiūrėti teikiamų viešųjų paslaugų spektrą ir įvertinusios naujų iniciatyvų poreikius ir jų naudą bendruomenei, įtraukti jas į strateginį planavimą bei konkurso būdu finansuoti jų NVO projektus. Tokiu atveju prasidėtų sisteminis nevyriausybinių organizacijų ir vietos savivaldybių bendradarbiavimas siekiant gerinti teikiamų paslaugų kokybę. Ypatingai atkreipiamas dėmesys, kad NVO kai kurias funkcijas pradėjo teikti pirmiau nei tai pradėjo daryti valdžios institucijos. NVO yra įgudusios socialinės politikos klausimais, sporto, kultūros klausimai, todėl drąsiai, būtų galima, kai kurias vietos savivaldybės funkcijas perleisti nevyriausybiniams organizacijoms, kurios kur kas greičiau ir efektyviau atlieka ir įgyvendina tam tikras veiklas nei tai atlieka savivaldybės.

2. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMO FORMUOJANT SOCIALINĘ POLITIKĄ KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO METODOLOGIJA

2.1. Empirinio tyrimo strategija

Nevyriausybinių organizacijų ir vietos savivaldybių bendradarbiavimas, siekiant efektyvios socialinės politikos formavimo ir jų procesų vykdymo yra vienas iš prioritetų demokratinėje visuomenėje. NVO ir savivaldybės, vienareikšmiškai siekia gerinti piliečių gyvenimo kokybę, tačiau kiekviena pusė pasirenka skirtingas strategijas. Todėl būtinas empirinis tyrimas abiem grupėms (NVO atstovams ir Kretingos rajono savivaldybės darbuotojams) siekiant identifikuoti, koks yra abiejų grupių požiūris į bendradarbiavimą ir dalyvavimą, bei NVO socialinės politikos formavimo indelis proceso vykdymui. Empirinis tyrimas atliekamas, siekiant identifikuoti veiksnius, lemiančius (ne)aktyvų NVO dalyvavimą formuojant socialinę politiką, prisidedant prie socialinės politikos įgyvendinimo Kretingos rajono savivaldybėje. Prieš pradedant vykdyti empirinį tyrimą buvo išnagrinėta mokslinė literatūra, atlikta dokumentų analizė, taip pat naudotas kiekybinis NVO atstovų anketinės apklausos metodas ir kokybinis, pusiau struktūruotas interviu, skirtas Kretingos rajono savivaldybės darbuotojams.

Anketinė apklausa. Šiame etape siekiama atskleisti, koks yra nevyriausybinių organizacijų požiūris socialinės politikos klausimais vietos savivaldybės atžvilgiu, bei NVO ir vietos savivaldybės bendradarbiavimą, esamus trukdžius ir dalyvavimą formuojant socialinę politiką.

Pusiau struktūruotas interviu. Šiame etape siekiama atskleisti, konkrečiai, Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų, kuriems pagal pareigybinius aprašymus yra priskirta funkcija bendradarbiauti su NVO, požiūri į socialinės politikos formavimą, pasitelkiant nevyriausybines organizacijas. Pusiau struktūrizuoto interviu metu, gautiems duomenims sisteminti, naudotas turinio analizės metodas.

2.2. Kiekybinio tyrimo dizainas

Baigiamojo projekto metu buvo suskurtas tiek kiekybinio, tiek ir kokybinio tyrimo dizainas. Kur kiekvienam tyrimui buvo iš anksto suformuoti papildomi uždaviniai ir tikslai. Nurodomi tyrimo metodai ir jų pagrindimas, imtis ir organizavimas.

Kiekybinio tyrimo objektas. NVO atstovų požiūris į socialinės politikos formavimą Kretingos rajono savivaldybėje.

Kiekybinio tyrimo tikslas. Nustatyti NVO požiūrį į socialinės politikos formavimo galimybes Kretingos rajono savivaldybėje.

Kiekybinio tyrimo uždaviniai:

- Išskirti NVO ir savivaldybių sąveikos formas, nustatant sąveikų intensyvumą formuojant socialinę politiką.
- Identifikuoti pagrindines kliūtis, ribojančias sklandų Kretingos miesto nevyriausybinių organizacijų ir Kretingos rajono savivaldybių bendradarbiavimą;
- Išanalizuoti NVO ir Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų sąveikas per teikiamą projektinę veiklą.

Kiekybinio tyrimo metodo pagrindimas. Pasak W. Creswell (2009) teigimu, būtent apklausos metu, pasitelkiant apklausos instrumentinę anketa, galima išsiaiškinti apibendrintą informaciją apie tiriamą objektą. Taip pat remiantis K. Kardelio (2005; 2007) teigimu, apklausos anketa turi būti nedviprasmiška, patikima bei skatinanti bendradarbiavimą tarp abiejų šalių. Tuo principu siekiama, kuo išsamiau ir detaliau išanalizuoti darbo metu keliamą problemą. Anketa pateikiama Kretingos mieste esančioms NVO ir jų atstovams (*taikomas kiekybinis tyrimas - anketinė apklausa raštu*). Anketa sudaro iš viso 17 klausimų, iš kurių dalis uždaro tipo, dalis pusiau uždaro tipo ir atviro tipo klausimai. Tuo būdu siekiama kuo išsamesnių respondentų apklausos rezultatų.

Respondentai. Darbo metu yra laikomasi tyrimo etikos, todėl nei vardai, nei pavardės neskelbiamos, taip pat neskelbiama ir nevyriausybinių organizacijų pavadinimai, nes daroma prielaida, kad nesilaikant tyrimo etikos ir anonimiškumo, tai gali turėti neigiamos įtakos NVO ir savivaldybės darbuotojų tolimesniam bendradarbiavimui.

Kiekybinio tyrimo imties dydis. Kretingos rajono savivaldybės duomenimis, 2015 metais Kretingos rajono savivaldybėje yra registruota 30 NVO.² Atliekant kiekybinį tyrimą, pasitelkiant anketinę apklausą, buvo siekiama apklausti visas 30 nevyriausybinių organizacijų. Tačiau tyrimo eigos pabaigoje, buvo nustatyta, jog apklausos anketas užpildė 40 % mažiau respondentų nei buvo numatyta. Apklausoje dalyvavo 15 nevyriausybinių organizacijų atstovų.

Kiekybinio tyrimo instrumento aptarimas. Kiekybinio tyrimo instrumentas – anketa NVO atstovams (žr. 1 priedą). Anketa sudaro 17 klausimų.

Kiekybinio tyrimo klausimai. Anketinės apklausos metu, anketos klausimai buvo sugrupuoti į kelis klausimų blokus. Kur pirmasis blokas buvo skirtas identifikuoti duomenis apie NVO dydį, veiklos sritį, respondentų darbo stažą. Antrasis klausimų blokas skirtas: NVO ir savivaldybės bendradarbiavimo formos ir intensyvumo nustatymui. Trečiasis klausimų blokas skirtas: įvertinti kliūtis, kurios riboja NVO bendradarbiavimą su savivaldybe, galiausiai NVO ir savivaldybės bendradarbiavimas įgyvendinant projektus, siekiant socialinės politikos formavimo.

² Kretingos rajono NVO. Prieiga internetu: <https://www.kretinga.lt/node/6931>

Kiekybinio tyrimo organizavimas ir eiga. Pasirengimas kiekybiniam tyrimui vyko sistemingai planuojant ir įgyvendinant tyrimo metu numatytus etapus: nustatytas kiekybinio tyrimo objektas, sudaryti uždaro, pusiau uždaro ir atviro tipo klausimai, parengtas kiekybinio tyrimo instrumentas (anketa), numatyta tyrimo imtis ir pasirinkti tyrimo atlikimo būdai. Kiekybinis tyrimas buvo vykdomas 2015 metų lapkričio 1 - 10 dienomis. Respondentams anketa buvo pateikiama elektroniniu būdu.

Kiekybinio tyrimo duomenų analizė. Tyrimo duomenims apdoroti, sisteminti ir grafiškai vaizduoti, naudotos *Windows Microsoft Excel* programa, taikytas statistinės analizės metodas – aprašomoji statistika.

2.3. Kokybinio tyrimo dizainas

Baigiamojo darbo metu, siekiant atskleisti Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų požiūrį į NVO dalyvavimą, formuojant socialinę politiką, taikytas kokybinis tyrimo metodas – pusiau struktūruotas interviu, apklausiant Kretingos rajono savivaldybės darbuotojus atsakingus už NVO ir savivaldybės bendradarbiavimą.

Kokybinio tyrimo objektas. Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų požiūris į NVO dalyvavimą formuojant socialinę politiką.

Kokybinio tyrimo tikslas. Nustatyti respondentų požiūrį į socialinės politikos formavimo proceso galimybes Kretingos rajono savivaldybėje, taip įvertinant santykį tarp nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybės.

Kokybinio tyrimo uždaviniai:

1. Išskirti Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų ir NVO sąveikos formas, intensyvumą ir pagrindines problemas;
2. Identifikuoti esminius, Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų ir NVO sklandžios sąveikos bruožus;
3. Nustatyti Kretingos rajono savivaldybės ir NVO sąveikos tinkamumą bei požiūrį į socialinės politikos formavimą;
4. Identifikuoti Kretingos rajono savivaldybės taikomus NVO kontrolės mechanizmus.

Kokybinio tyrimo metodo pagrindimas. Pasak K. Kardelio (2005; 2007) interviu yra viena iš apklausos rūšių, integruotų į stebėjimo metodų grupę, tačiau konkretus interviu stilius, strategija gali būti įvairi. Tačiau, pusiau struktūruoto interviu metodas suteikia galimybę išsamiai atskleisti Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų požiūrį į NVO dalyvavimą formuojant socialinę politiką. Toks tyrimo metodas suteikia galimybes lanksčiau vertinti atsakymus, atsižvelgiant į visas galimas šalutines aplinkybes.

Ekspertų atranka. Ekspertais buvo pasirinkti Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai, kuriems pagal pareigybinius aprašymus yra priskirta funkcija bendradarbiauti su NVO. Tačiau siekiant anonimiškumo ir tyrimo etikos vardai ir pavardės neskelbiami.

Kokybinio tyrimo imties dydis. Pasirinkta kokybinio tyrimo imtis, tai visi Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai, kuriems pagal pareigybinius aprašymus yra priskirta funkcija bendradarbiauti iš viso yra 12 darbuotojų, kurie atsakingi už bendradarbiavimą su NVO. Tačiau kokybinio tyrimo metu iš 12 ekspertų dalyvavo, tik 10 ekspertų.

Kokybinio tyrimo instrumento aptarimas. Kokybinio tyrimo instrumentas – pusiau struktūruoto interviu klausimynas ekspertams (žr. 2 priedą). Interviu klausimynas susideda iš 21 klausimų, kuriuos, remiantis loginiais kriterijais, galima suklasifikuoti į šias klausimų grupes: *tarp organizacinės sąveikos formos ir intensyvumas, sklandaus bendradarbiavimo bruožai ir pagrindinės bendradarbiavimo problemos ir veiksniai, lemiantys šių problemų atsiradimą, taip pat aplinkos tinkamumas socialinio pasitikėjimo kūrimui ir kontrolės mechanizmai.* Taip pat žemiau pateikiama lentelė pagal kurią buvo atliekama analizė pasiremiant 13 kategorijų ir papildomomis subkategorijomis (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Analizuojamos kategorijos ir subkategorijos, pagal gautus kokybinio tyrimo rezultatus

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA
<u>1 kategorija</u> Savivaldybių ir NVO sąveikos formos	- Renginiai; - Diskusijos; - NVO dalyvavimas savivaldybės tarybų, komisijų, komitetų, darbo grupių ir pan. veikloje; - Projektinės veiklos finansavimas.
<u>2 kategorija</u> Savivaldybių ir NVO bendradarbiavimo inicijavimas	- Savivaldybės iniciatyva; - NVO iniciatyva; - Abipusė iniciatyva.
<u>3 kategorija</u> Pagrindinės problemos	- Nepakankamos savivaldybės galimybės; - NVO neatsakingumas; - Netinkamas savivaldybės požiūris; - NVO kompetencijos trūkumas; - NVO priešiškas; - Santykių trumpalaikiškumas; - NVO nepajėgumas; - NVO nenoras vienytis.
<u>4 kategorija</u> Savivaldybių ir NVO sklandaus bendradarbiavimo bruožai	- Abipusiškas dalyvavimas; - Aktyvumas; - Iniciatyvumas; - Geranoriškumas; - Pasitikėjimas; - Sklandi komunikacija.
<u>5 kategorija</u> Pasiūlymai dėl savivaldybių ir NVO bendradarbiavimo skatinimo	- Skatinti atvirumą; - Skatinti NVO iniciatyvumą; - Išnaudoti NVO potencialą;

	- Stiprinti tarpusavio pasitikėjimą; - Skatinti betarpišką bendradarbiavimą.
<u>6 kategorija</u> Keitimosi informacija priemonės	- El. paštas; - Telefonas; - Asmeniškai.
<u>7 kategorija</u> Užduočių pasiskirstymas	- Užduotys pasiskirstomos bendru sutarimu; - NVO paveda užduotis savivaldybei.
<u>8 kategorija</u> Pasidalijimas atsakomybe	- Abipusė atsakomybė; - NVO atsakomybė.
<u>9 kategorija</u> Kompetencijos mainai	- Savivaldybės kompetencija; - NVO kompetencija.
<u>10 kategorija</u> Lėšų skyrimas	- Visa suma skiriama iš karto; - Finansuojami visi NVO projektai; - Finansuojami atrinkti NVO projektai; - Pasitikėjimo įtaka lėšų skyrimo būdai.
<u>11 kategorija</u> Kontrolė	- Griežta kontrolė; - Kontrolės nėra.
<u>12 kategorija</u> Kontrolės poreikis	- Reikalinga kontrolė; - Nereikalinga kontrolė.
<u>13 kategorija</u> Socialinės politikos formavimas, pasitikėjimo kūrimas ir plėtojimas	- Atvirumas; - Sklandi komunikacija; - Bendradarbiavimo patirtis; - Abipusiškas dalyvavimas; - Iniciatyvumas; - Geranoriškumas; - Bendri tikslai; - Socialinės politikos įgyvendinimas.

Kokybinio tyrimo organizavimas ir eiga. Kokybinis tyrimas atliekamas siekiant atskleisti ekspertų požiūrį į NVO dalyvavimą formuojant socialinę politiką, bei identifikuoti pagrindinius veiksniai lemiančius (ne)aktyvų Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų bendradarbiavimą su nevyriausybinėmis organizacijomis. Taip pat pasirengimas, pusiau struktūruotam interviu, vyko planuojant ir įgyvendinant šiuos kokybinio tyrimo etapus:

1. Paruoštos klausimų gairės (žr. 2 priedą);
2. Numatyta kokybinio tyrimo atlikimo vieta;

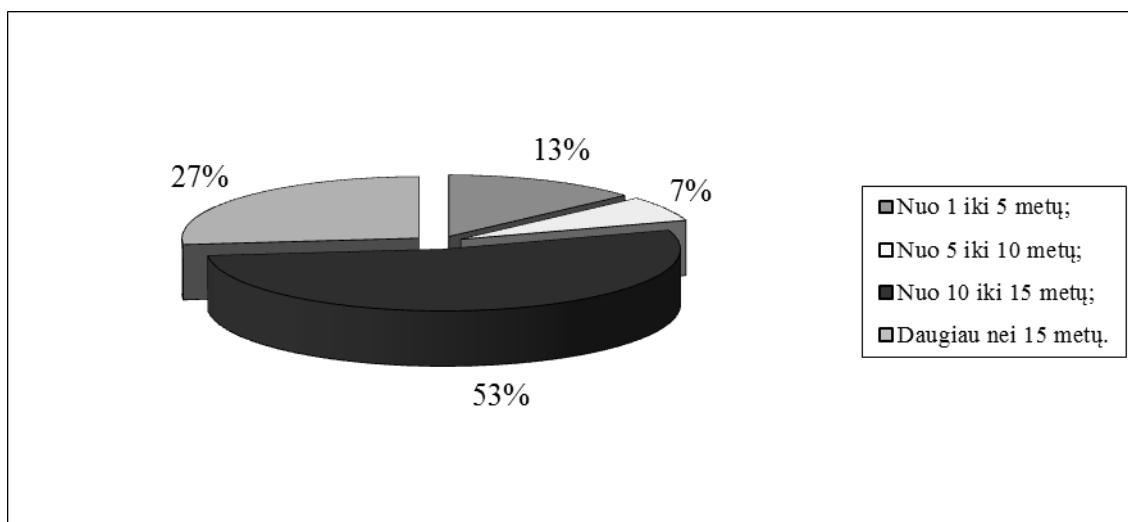
Kokybinis tyrimas, pusiau struktūruotas interviu vykdytas apklausiant Kretingos rajono savivaldybės darbuotojus. Kokybinio tyrimo atlikimo data: 2015 lapkričio 12 diena.

Kokybinio tyrimo duomenų analizė. Kokybinio tyrimo duomenų analizei atlikti pasirinktas turinio (content) analizės metodas, kuriuo remiantis išskirtos svarbiausios ir būdingiausios interviu metu paaiškėjusios tendencijos, analizuojamos priežastys ir veiksniai.

3. NVO DALYVAVIMO FORMUOJANT SOCIALINĘ POLITIKĄ KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖS TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

3.1. Kiekybinio tyrimo rezultatai ir analizė

Kiekybiniame tyrime iš viso dalyvavo 15 nevyriausybinių organizacijų atstovų, kur laikantis tyrimo etikos, nebuvo skelbiami nevyriausybinių organizacijų pavadinimai ir NVO atstovų vardai bei pavardės. Kiekybinio tyrimo metu, pirmieji keturi anketos klausimai (žr. 1 priedas) buvo skirti identifikuoti duomenis apie NVO gyvavimo laiką, NVO dydį, jų veiklos sritį, respondentų darbo stažą nevyriausybiniame organizacijoje (žr. 1 pav., 2 pav., 3 pav., 4 pav.).

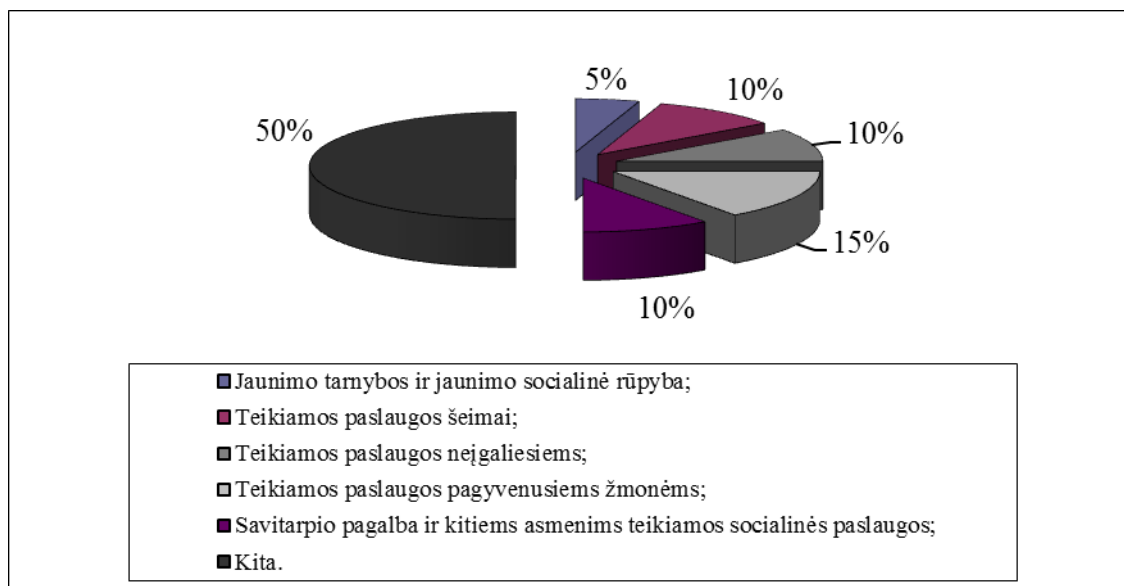

1 pav. NVO gyvavimo laikas

Kaip matyti pateiktame paveiksle (žr. 1 pav.), respondentų buvo pasiteirauta, kiek laiko gyvuoja jų atstovaujama nevyriausybini organizacija. Didžioji dauguma nurodė, jog NVO gyvavimo laikas yra nuo 10 iki 15 metų (53 %), tačiau 27 % apklaustųjų teigia, jog NVO gyvuoja daugiau nei 15 metų, o 13 % respondentų teigia, kad NVO gyvuoja nuo 1 iki 5 metų. Galima daryti prielaidą, jog daugiau nei pusė apklaustųjų, atstovauja tokias nevyriausybines organizacijas, kurios jau turi galias savo vidines politines normas ir įdirbį nevyriausybiniame sektoriuje.

Pasiteiravus respondentų, kokia yra jų atstovaujamos nevyriausybinių organizacijos veiklos sritis, atsakymo variantai pasiskirstė įvairiai (žr. 2 pav.). Remiantis mokslinė informacija, dėl NVO veiklos sričių teigtina, jog nevyriausybinių organizacijų veiklos sritys grupuojamos į tris grupes, pirmiausia tai yra ne pelno siekiančios organizacijos, kurios atitinka NVO keliamus reikalavimus, taip pat privačios organizacijos, tokios kaip asociacijos, labdaros ir paramos fondai, viešosios įstaigos

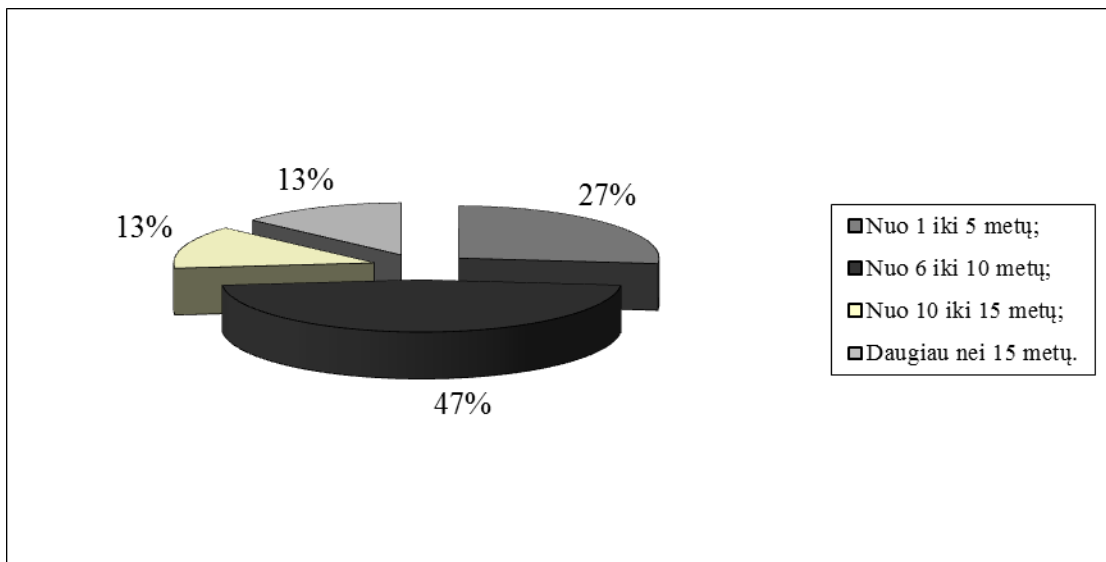
(išskyrus valstybės ir savivaldybės) ir kitos ne pelno organizacijos. Todėl pagrindinės NVO veiklos sritys yra švietimas, sveikatos apsauga, socialinė parama bei kultūra ir poilsis.

2 pav. NVO veiklos sritys

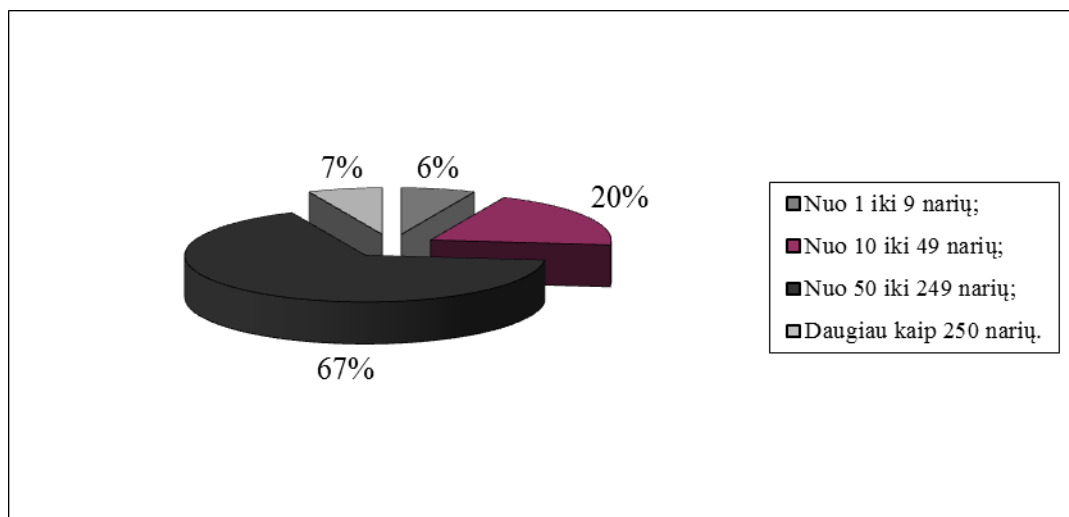
Kaip matyti iš prieš taip pateikto paveikslo (žr. 2 pav.) nurodoma, jog 10 % apklaustųjų teigia, kad veiklos sritys yra savitarpio pagalba ir kitiems asmenims teikiamos socialinės paslaugos, taip pat teikiamos paslaugos neįgaliesiems (10 %), teikiamos paslaugos šeimai (10 %), kiek daugiau apklaustųjų nurodo, kad teikia paslaugas pagyvenusiems žmonėms (15 %). Tačiau pusė apklaustųjų nurodė atsakymo variantą kita, tačiau nenurodė argumentų. Akcentuotina, įvairių paslaugų teikimas (*socialinė rūpyba, sveikatos apsauga, apmokymai, informacinės paslaugos, konsultacijos bei parama*), interesų atstovavimas, savitarpio pagalba, išteklių ir koordinavimas, kur organizacijos atlieka svarbų vaidmenį, būdamos jungtini tarp nevyriausybinių sektoriaus ir viešosios valdžios institucijų. Pagrindinės NVO veiklos sritys, vertinant pagal šiose srityse dirbančių NVO darbuotojų skaičių, yra švietimas, sveikatos apsauga, socialinė parama bei kultūra. Pažymima, kad absoliuti dauguma NVO veikia tam tikro regiono ar vietovės ribose. Bendrai imant, kuo siauresnė geografinė tam tikros organizacijos veiklos zona, tuo platesnis jos veiklos spektras, tuo principu sunkiau darosi atskirti vienas jos funkcijas nuo kitų, tačiau atliekami NVO darbai ir veiklos yra visapusiškai naudingos pirmiausia visuomenei.

Apklauskos metu, siekiant charakterizuoti respondentus, buvo pasiteirauta koks yra atstovų darbo stažas nevyriausybiniame organizacijoje (žr. 3 pav.). Kadangi NVO steigimas prasidėjo prieš daugiau nei dešimtmetį, todėl teigiama, kuo didesnis NVO atstovo darbo stažas nevyriausybiniame organizacijoje, tuo daugiau turima informacijos, apie bendradarbiavimo svarbą, socialinės politikos formavimą, galiausiai apie bendradarbiavimą ir bendrą tikslų siekimą išvien su vietos savivaldybe.

3 pav. Respondentų darbo stažas NVO

Kaip matyti iš paveikslo, kuriame pateikiami apklaustųjų rezultatai, dėl darbo stažo NVO (žr. 3 pav.), nuo 6 iki 10 metų NVO dirba 47 % apklausos metu dalyvavusių respondentų, kiek mažiau (27 %) apklaustųjų teigia, jog nevyriausybiniėje organizacijoje dirba nuo 1 iki 5 metų, ir net 13 % nurodo dirbantys nuo 10 iki 15 metų bei taip pat 13 % apklaustųjų nurodo dirbantys daugiau nei 15 metų. Norima akcentuoti, kad NVO yra ne pelno siekiančios organizacijos, kurios gali turėti ir apmokamų darbuotojų ir savanorių žmonių kurie dirba organizacijoje, todėl vykdant tyrimą nebuvo skaidoma ar tai samdomi darbuotojai ar savanoriai.

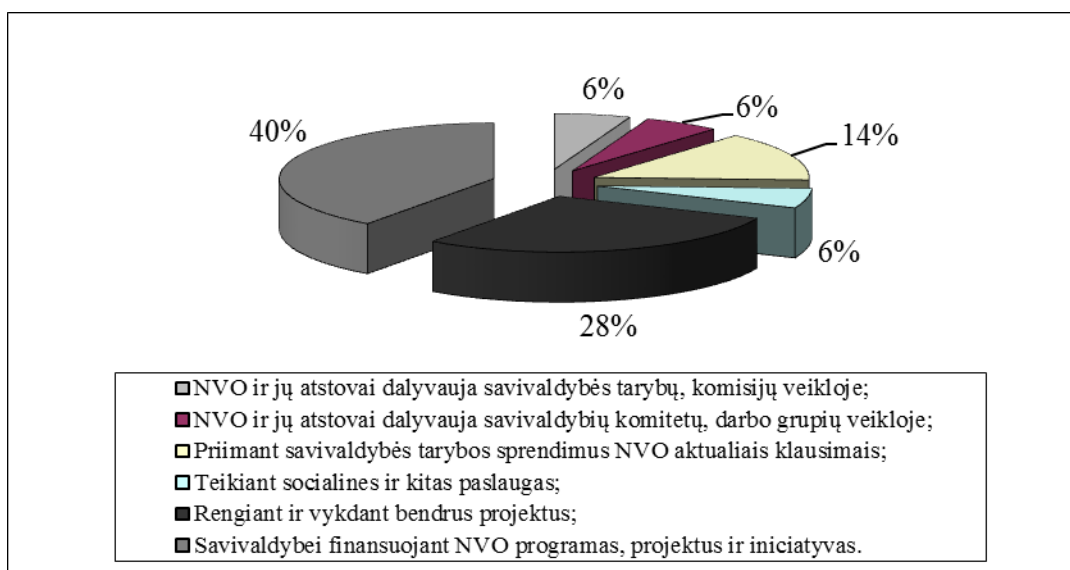

4 pav. NVO narių kiekis organizacijoje

Pažymima, kad nevyriausybinių organizacijų gali turėti neribotą narių skaičių, kur nariais gali būti dalininkai, darbuotojai, savanoriai. Tačiau, greta nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras, teikia pasiūlymą, jog būtų sudaromos sutartis su LR Statistikos departamentu, kad

pagal teisinės formas (asociacijos, LPF, VŠĮ) ir teisinį reglamentą, kas dvejus metus būtų renkama ir pateikiama vieša ir tikslinga informacija apie NVO narių skaičių ir jų veiklos pobūdį. Todėl apklausos metu respondentų buvo pasiteirauta, koks yra NVO narių kiekis organizacijoje. Kaip matyti iš pateiktų duomenų (žr. 4 pav.) apklausos metu daugiausia dalyvauja NVO, kurios turi nuo 50 iki 249 narių (66 %), bei 20 % apklaustųjų nurodo, kad NVO narių kiekis organizacijoje yra nuo 10 iki 49 narių, tačiau net 7 % respondentų teigia, kad organizacijoje yra daugiau nei 250 narių.

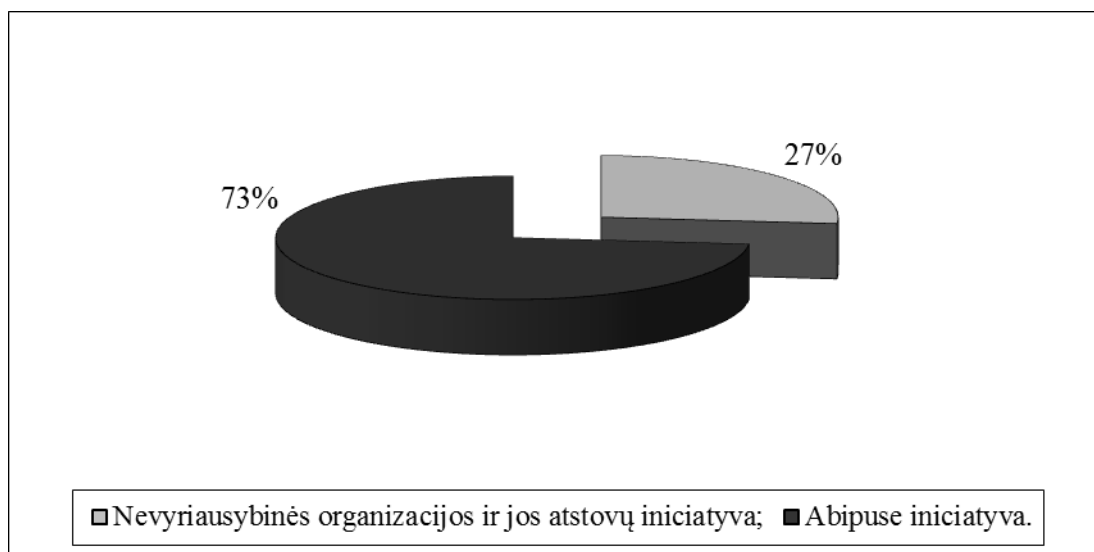
Sekantys keturi anketos klausimai buvo skirti identifikuoti nevyriausybinių organizacijų ir vietos savivaldybės bendradarbiavimo formoms ir jų intensyvumui (žr. 5 pav., 6 pav., 7 pav., 8 pav.). Siekiant NVO dalyvauti formuojant socialinę politiką savo mieste, pirmiausia turi būti glaudus ryšys su vietos savivaldybe. Juolab svarbu įvertinti, kokia forma NVO siekia bendradarbiauti su vietos savivaldybe, kas rodo iniciatyvą bendravimui ir bendradarbiavimui, galiausiai ar dažnesnis tarpusavio komunikavimas tarp NVO ir Kretingos rajono savivaldybės gali paskatinti tarpusavio pasitikėjimą, bei ar bendradarbiavimas yra grindžiamas lygiavertiškumu. Nes tik tokiu atveju, per bendradarbiavimo prizmę, pradeda ryškėti koks yra sąlytis NVO siekiant socialinės politikos formavimo.

5 pav. Dalyvavimo ir bendradarbiavimo formos su savivaldybe

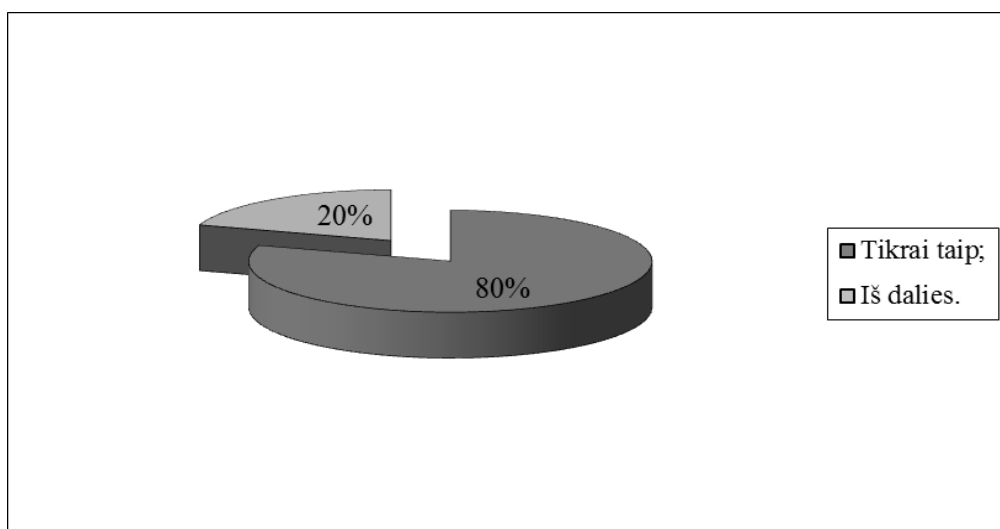
Kaip matoma iš prieš tai pateiktų duomenų (žr. 5 pav.) respondentų buvo paprašyta nurodyti, kokia forma yra siekiama dalyvauti sprendimų priėmimo ir bendradarbiauti su vietos savivaldybe. Dauguma respondentų (29 %) nurodė, kad siekiama bendradarbiauti rengiant ir vykdant projektus, taip pat vietos savivaldybei finansuojant NVO programas, projektus ir iniciatyvas (39 %). Vadinasi galima daryti prielaidą, kad daugiau nei pusė apklaustųjų bendradarbiauja ir bendrauja su savivaldybė, pagrinde dėl projekcinės veiklos. Tačiau kiek mažiau paklaustųjų nurodo, kad bendradarbiauja su vietos savivaldybė teikiant socialines ir kitas paslaugas (6 %), NVO atstovai dalyvauja savivaldybių

komitetų, darbo grupių veikloje (6 %), taip pat savivaldybių tarybų, komisijos veikloje (6 %). Galima daryti prielaidas, jog Kretingos miesto NVO intensyviai stengiasi dalyvauti vietos savivaldos veikloje, siekiant formuoti socialinę politiką Kretingos rajono savivaldybėje, pasitelkiant projektinę veiklą.

6 pav. Iniciatoriai, NVO ir savivaldybės bendradarbiavimui

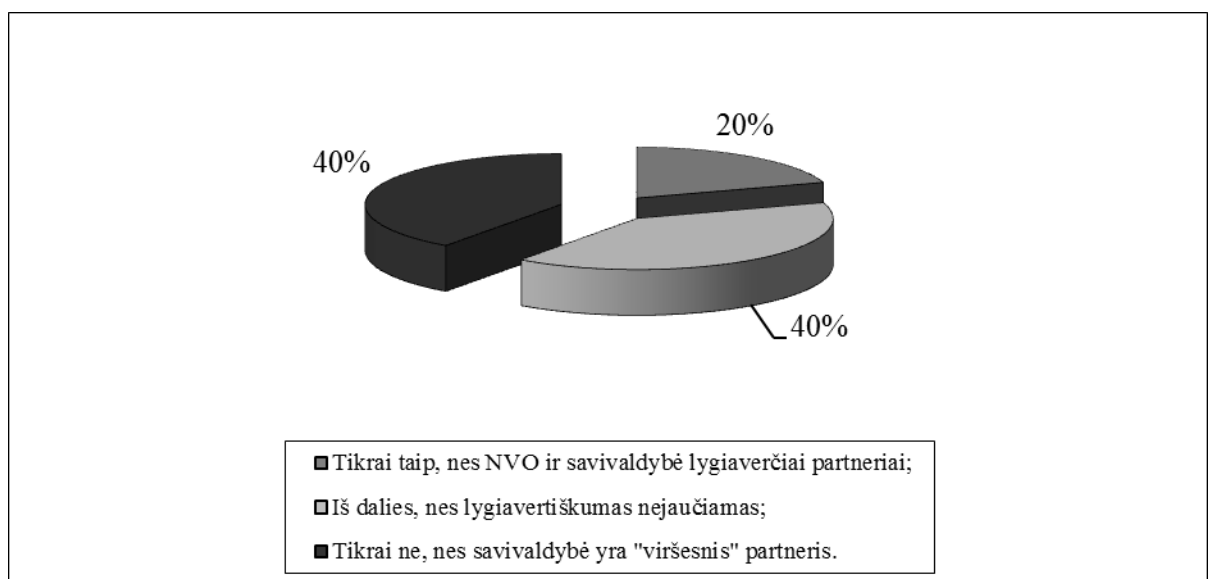
Svarbi yra iniciatyva bendradarbiavimui t.y., kuri pusė ją rodo (Kretingos rajono NVO ar Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai). Pasiteiravus respondentų, kas yra iniciatoriai tarp NVO ir savivaldybės Kretingos rajone, siekiant bendradarbiavimo, net 73 % apklaustųjų nurodė, jog bendradarbiavimas vyksta abipuse iniciatyva, o 27 % apklaustųjų teigia, kad iniciatyvą rodo NVO atstovai. Norima pažymėti, kad būtent vienas iš socialinės politikos formavimo pagrindų, siekiant efektyvesnės ir geresnės miesto rajono gyventojų ir kitų subjektų gyvenimo kokybės gerinimo veiksmų yra, būtent, projektinė veiklą, per kurią galima realizuoti socialiai svarbius aspektus miesto, rajono ir visos Lietuvos mastu, tik palaikant glaudų abipusį bendradarbiavimą.

7 pav. NVO ir savivaldybės dažnesnis komunikavimas skatina tarpusavio pasitikėjimą

Tarpusavio pasitikėjimas, siekiant bendrų tikslų abiemis šalims yra labai svarbius niuansas, nes pasitikėjimas skatina aukštesnę darbų kokybę, glaudesnę bendradarbiavimą, galiausiai veiklos rezultatų efektyvumą. Todėl respondentų buvo pasiteirauta ar NVO ir Kretingos rajono savivaldybės dažnesnis komunikavimas skatina tarpusavio pasitikėjimą. Nes šiai dienai vis dar vyrauja nuomonė, ypač iš vietos gyventojų, jog NVO yra gana sunku pasitikėti, būtent tai ir sąlygoja visuomenės nepasitikėjimą NVO. Tačiau kaip matyti iš pateiktų duomenų (žr. 7 pav.) 80 % apklaustųjų teigia, jog jeigu būtų dažnesnis komunikavimas su Kretingos rajono savivaldybe, bei žinoma didesnė iniciatyva bendradarbiauti iš abiejų šalių pusės, taip būtų didinamas pasitikėjimas NVO ir jų veikla prisidedant prie socialinės politikos formavimo ir įgyvendinimo. Tačiau likusioji dalis apklaustųjų teigia, kad tai skatintų pasitikėjimą tik iš dalies (20 %). *Galima teigti, pasitelkiant kiekybinio tyrimo ir kokybinio tyrimo metu gautais duomenimis, jog NVO ir Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai tarpusavyje sąveikauja per projektinę veiklą. Tai rodo, kad NVO ir Kretingos rajono savivaldybė viena kitą suvokia kaip racionalius veikėjus, siekiančius padidinti naudą ir sumažinti nuostolius. NVO suteikiami finansiniai ištekliai, be kurių organizacijos sunkiai įgyvendintų savo tikslus, tuo principu Kretingos rajono savivaldybei naudinga finansuoti nevyriausybinių organizacijų projektus, nes NVO sprendžia miesto gyventojams aktualias problemas. Kitaip tariant, šią bendradarbiavimo formą galima apibūdinti kontraktavimu (kai organizacija padeda kitai organizacijai išspręsti problemą ar pasiekti tikslus, suteikdama išteklius, kurių organizacijai trūksta).*

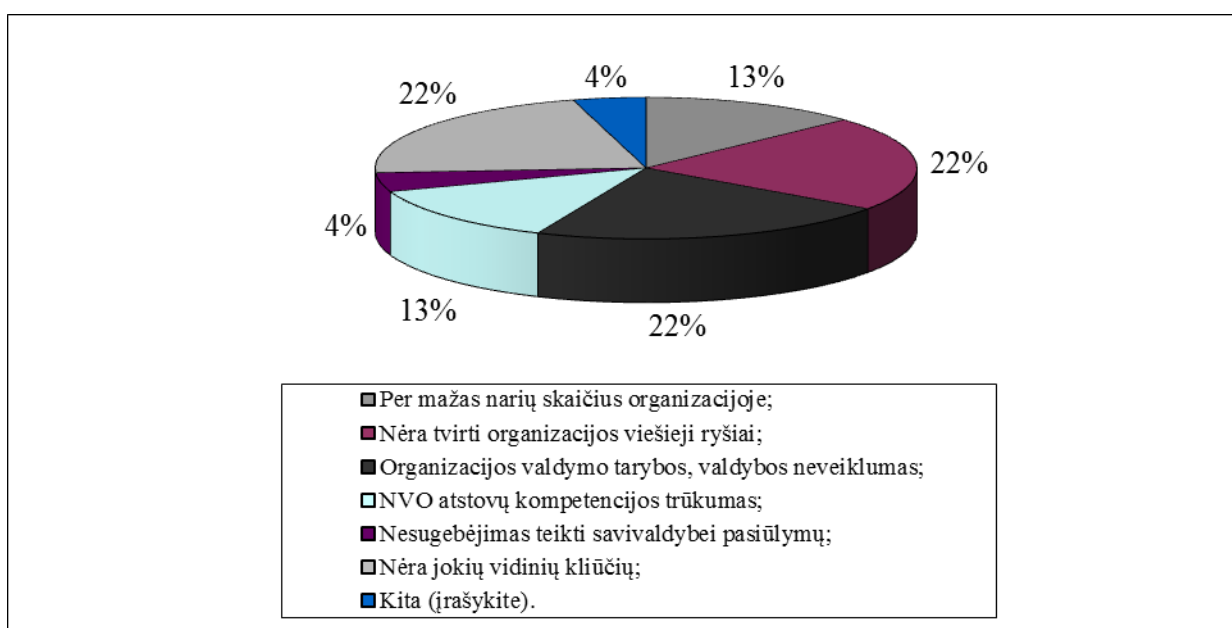
Sklandus abipusis bendradarbiavimas turi remtis lygiavertiškumu, kai bendradarbiaujančios šalys abipusiškai dalyvauja priimant sprendimus, nes būtent esant lygiavertiškumo principui NVO gali dalyvauti formuojant socialinę politiką rajone. Kiekybinio tyrimo metu siekta išsiaiškinti, NVO atstovų požiūrį, į santykių su savivaldybe lygiavertiškumą (žr. 8 pav.).

8 pav. NVO bendradarbiavimas su savivaldybe yra grindžiamas lygiavertiškumu

Kaip matyti iš prieš tai pateikto paveikslo (žr. 8 pav.) respondentų pasiteiravus ar nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su Kretingos rajono savivaldybe yra grindžiamas lygiavertiškumu, atsakymo variantai pasiskirstė taip: 40 % apklaustųjų teigia, jog iš dalies yra grindžiamas lygiavertiškumo principu, nors mažai juntamas lygiavertiškumas tarp abiejų pusių. Tuo tarpu 20 % respondentų nurodė, jog tikrai taip, nes nevyriausybinių organizacijų ir Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai yra lygiaverčiai partneriai, tačiau net 40 % apklaustųjų teigia, jog tikrai ne, nes būtent savivaldybė yra tarsi viršesnis partneris. Akcentuotina, kad lygiavertiškumas, pasitikėjimas, atsakomybė, patirtis bei abipusis dalyvavimas formuojant socialinę politiką abiem šalims yra labai svarbus aspektas. Todėl turi būti ieškoma priemonių, kaip nevyriausybines organizacijas "paversti" lygiaverčiais partneriais su Kretingos rajono savivaldybės darbuotojais, nes neturi būti juntama diskriminacija siekiant bendrų tikslų bei socialinės politikos įgyvendinimo pasitelkiant abiejų šalių praktika, žinias ir įgūdžius.

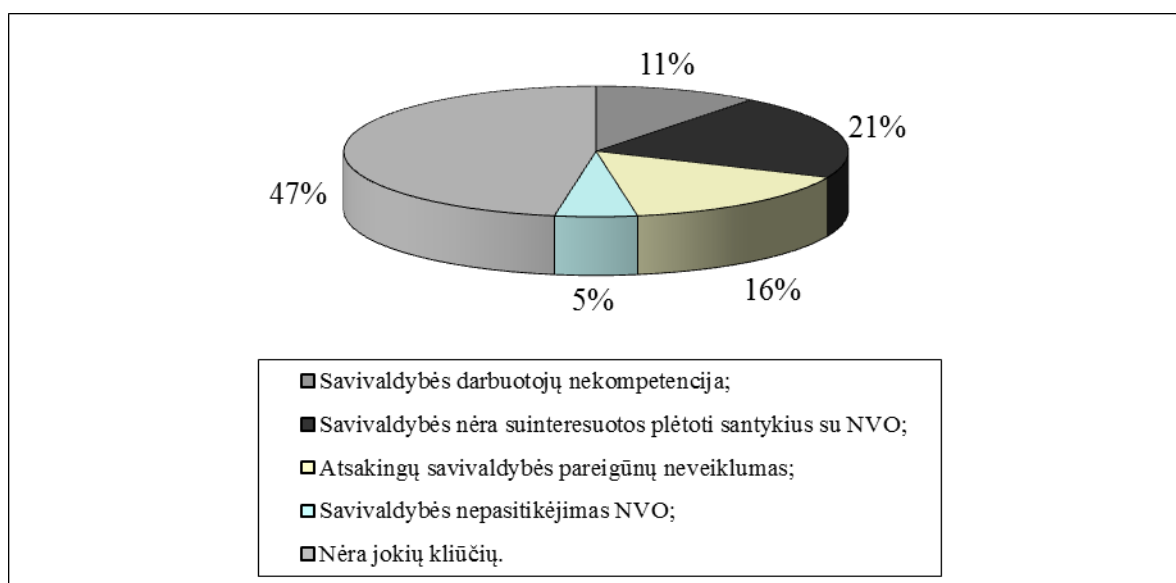
Kiekybinio tyrimo metu, pasitelkiant anketinę apklausą, kaip ir minėta prieš tai, apklausos anketa buvo suskirstytą į skirtingus klausimų blokus, tam jog atliekant kokybinio ir kiekybinio tyrimo lyginamąją analizę būtų galima tikslingai argumentuoti darbo metu keliamą problemą. Todėl sekantys du apklausos klausimai (žr. 9 pav., 10 pav.) nukreipiami į problemas t.y., ar yra kliūčių, ribojančių nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą su Kretingos rajono savivaldybe identifikavimui per socialinės politikos formavimo prizmę. Teigiama, jog bendradarbiavimo plėtojimui gali neigiamai veikti mezo, mikro veiksniai, lemiantys įvairių problemų atsiradimą. Tyrimo metu, siekta išsiaiškinti kokios yra NVO vidinės kliūtys (žr. 9 pav.) bei iš savivaldybės kylančios kliūtys, trukdančios sklandžiai bendradarbiauti (žr. 10 pav.).

9 pav. NVO vidinės kliūtys, tiesiogiai trukdančios sklandžiam bendradarbiavimui su vietos savivaldybe

Kaip matyti iš prieš tai pateiktų duomenų (žr. 9 pav.) respondentų pasiteiravus kokios yra konkrečiai nevyriausybinių organizacijų vidinės kliūtys, kurios tiesiogiai trukdo sklandžiam bendradarbiavimui su Kretingos rajono savivaldybe. Pagrindines vidines kliūtis respondentai įvardijo tokias kaip: *per mažas narių skaičius NVO (13 %), organizacijos valdymo tarybos, valdybos neveiklumas (22 %), tvirtų organizacinių ryšių nebuvimas (22 %), NVO atstovų kompetencijos trūkumas (13 %).* Tačiau pažymima, kad 22 % apklaustųjų nurodė, kad nėra jokių vidinių kliūčių. Akcentuojama, jog tyrimo metu nustatyta, kad vieningos nuomonės nebuvimas rodo, jog organizacijų vidinės problemos nėra būdingos visoms NVO, veikiančioms toje pačioje srityje. Tačiau, kai kurias įvardintas NVO vidines kliūtis, reikia reorganizuoti pačioje nevyriausybinių organizacijų struktūroje, siekiant sklandesnio vidaus darbo bei, žinoma, siekiant tiesioginio bendradarbiavimo su Kretingos rajono savivaldybe, siekiant formuoti socialinę politiką rajone, nes pirmiausia turi būti sutvarkyta vidinė atmosfera, jog būtų galima tvarkyti išorinę aplinką ir siekti efektyvių darbo rezultatų.

Sekantis apklausos klausimas, kurio rezultatai pateikiami 10 pav., papildo prieš tai aptartą klausimą (žr. 9 pav.) Respondentų buvo pasiteirauta kokios yra pagrindinės, konkrečiai iš Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų kylančios kliūtys, kurios trukdo NVO sklandžiai ir optimaliai bendradarbiauti su savivaldybe (žr. 10 pav.).

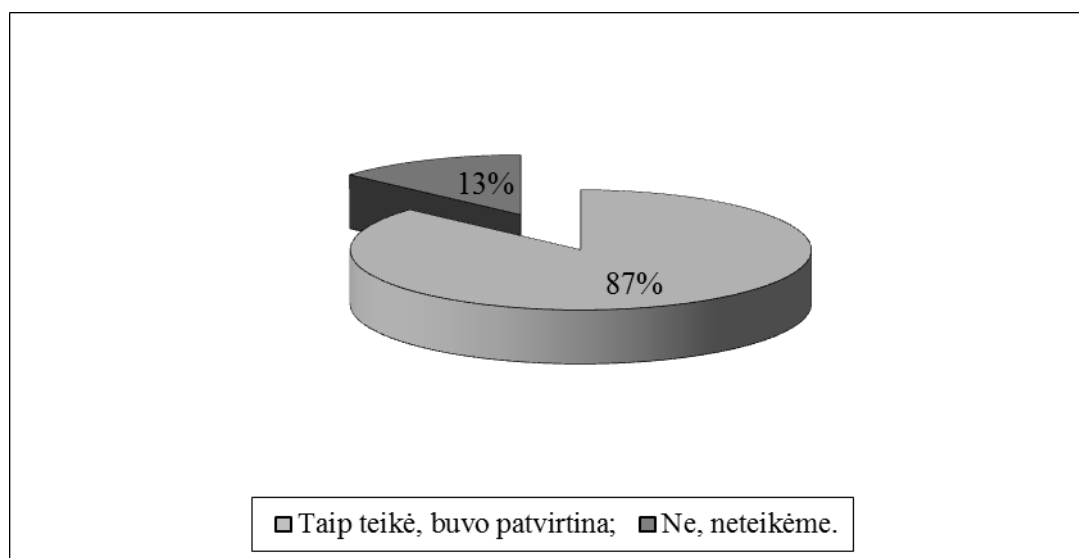

10 pav. Pagrindinės kylančios kliūtys iš Kretingos rajono savivaldybės

Kaip matyti iš pateiktų duomenų (žr. 10 pav.), kur respondentų buvo pasiteirauta, kokios jų nuomone yra pagrindinės kliūtys, kylančios iš Kretingos rajono savivaldybės, kurios būtent ir trukdo nevyriausybiniams organizacijoms sklandžiai bendradarbiauti su vietos savivaldybe. Akcentuojama, jog vieningos nuomonės nebuvo, tačiau pagrindinėmis kliūtimis kurios kyla, jų nuomone iš Kretingos rajono savivaldybės, respondentai įvardijo taip: 11 % teigia, kad dėl Kretingos rajono savivaldybės

darbuotojų nekompetencijos, 21 % pagrindinėmis kliūtimis iš savivaldybės įvardija, tai jog savivaldybė nėra suinteresuota plėtoti santykių su NVO, o net 16 % respondentų nurodė, kad atsakingų savivaldybės darbuotojų neveiklumas yra pagrindinė kliūtis. Tačiau akcentuotina, kad 47 % apklaustųjų nurodė, jog iš Kretingos rajono savivaldybės nėra jokių kylančių kliūčių, kurios trukdytų nevyriausybinėms organizacijoms sklandžiai bendradarbiauti su savivaldybe. Galima teigti, jog respondentų nuomone, apibendrinant visas kliūtis yra tai, jog Kretingos rajono savivaldybė nėra suinteresuota plėtoti santykių su NVO, bei žinoma, kad NVO neturi vieningos nuomonės dėl vidinių organizacijoje kylančių kliūčių ir dėl kliūčių siejamų su Kretingos rajono savivaldybe, o tai turi įtakos ne tik bendradarbiavimui tačiau ir formuojant socialinę politiką rajone.

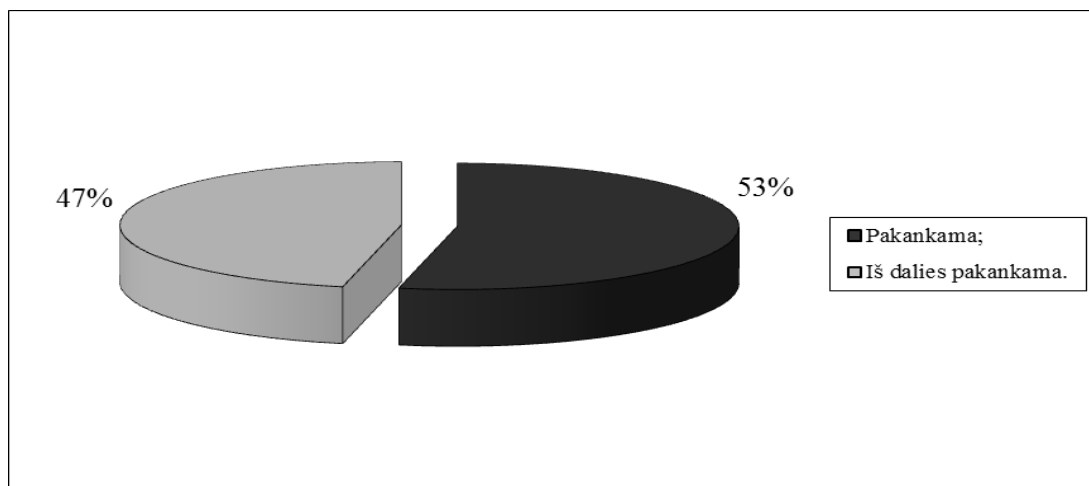
Tolimesni anketinės apklausos klausimai (žr. 11 pav., 12 pav., 13 pav.) skirti identifikuoti NVO ir Kretingos rajono savivaldybės bendradarbiavimą, būtent dėl projektinės veiklos, nes projektinė veikla, ypatingai skatina socialinės politikos formavimą ir jos įgyvendinimą.

11 pav. NVO paraiškų teikimas, dėl paramos gavimo, savivaldybei per pastaruosius 4 metus

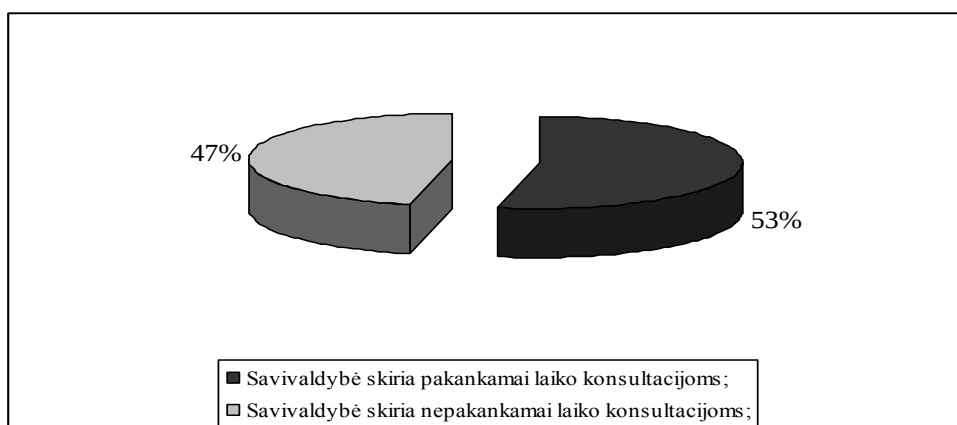
Kaip matyti iš prieš tai pateiktų duomenų (žr. 11 pav.), per pastaruosius ketverius metus, daugiau nei 87 % respondentų nurodė, kad teikė paraiškas vietos savivaldybei dėl paramos gavimo ir jų teikimas buvo patvirtintas, tačiau likusioji dalis (13 %) nurodo, kad per pastaruosius ketverius metus paraiškų neteikė. Labai svarbu ir tai, kad nacionaliniu lygmeniu, NVO finansavimo tvarką ir kontrolę nustato LR finansavimo NVO teikimo ir kontrolės įstatymas. Pagal šį įstatymą, NVO norinčios gauti finansavimą, steigimo dokumentuose nustatyti veiklos tikslai turi atitikti finansuojamą veiklos sritį. Reikalinga, kad NVO turėtų pakankamai žmogiškųjų išteklių, administracinių gebėjimų finansuojamai veiklai ar projektams vykdyti. Svarbu, kad NVO būtų įgyvendinusios mokesčių, socialinio draudimo įmokų mokėjimo įsipareigojimus, pagal LR teisės aktus, turėtų paramos gavėjo statusą ir iki konkurso paskelbimo būtų parengusi praėjusių finansinių metų metinį pranešimą ir metinių finansinių ataskaitų

rinkinį. LR finansavimo NVO teikimo ir kontrolės įstatymas numato, kad už finansavimo teikimo ir lėšų administravimo tvarką bei kontrolę yra atsakingi asignavimų valdytojai. Toliau anketinės apklausos metu respondentų buvo pasiteirauta, ar teikiama informacija apie planuojamus savivaldybės konkursus, dėl lėšų skiriamų NVO projektiniai veiklai yra skaidri ir pakankama (žr. 12 pav.).

12 pav. Teikiamos informacijos apie planuojamus savivaldybės konkursus projektinei veiklai skaidrumas ir pakankamumas

Kaip matome iš 12 pav., didžioji dalis respondentų (53 %) teigia, kad teikiama informacija pakankama ir skaidri, tačiau likusioji dalis (47 %) teigia, kad iš dalies pakankama. Vadinasi galima daryti prielaidą, jog matoma priešprieša tarp respondentų pateiktos nuomonės. Akcentuojama, kad šie gauti rezultatai rodo, jog vyrauja informacijos asimetrija, kai viena iš bendradarbiaujančių šalių turi daugiau informacijos nei kita ir informacijos perdavimas nėra abipusis. Todėl sekantis anketos klausimas (žr. 13 pav.), skirtas įvertinti iš savivaldybės pusės teikiamą konsultacinę pagalbą.

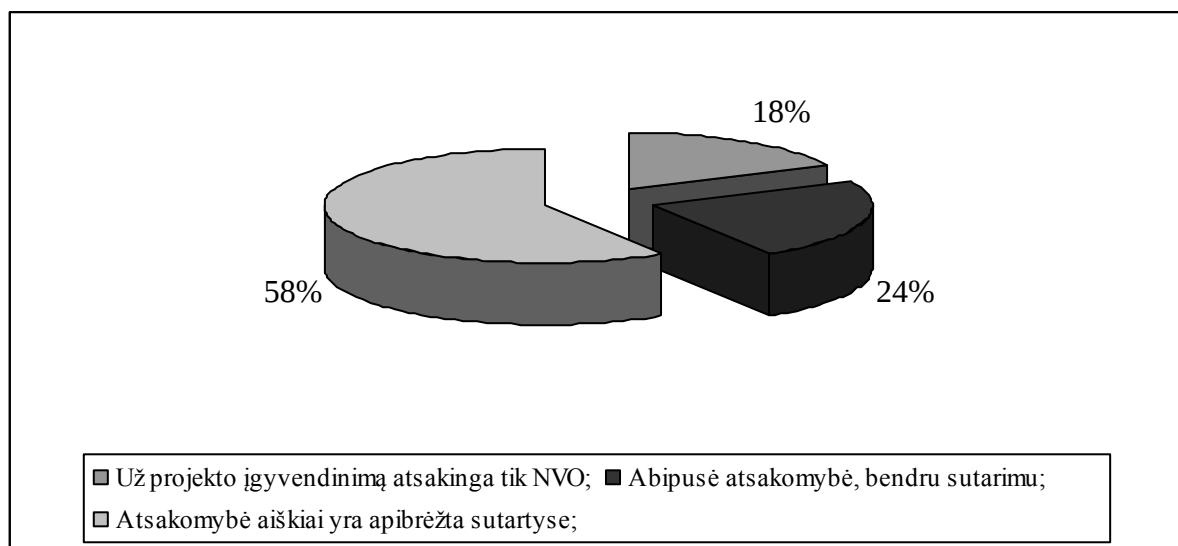

13 pav. NVO iš savivaldybės pusės yra suteikiama (ne)pilnavertiška konsultacinė pagalba, dėl projektinės veiklos

Kaip matoma iš prieš tai pateiktų duomenų (žr. 13 pav.), respondentų pasiteiravus dėl (ne)pilnavertiškos konsultacijos iš Kretingos rajono savivaldybės pusės, konkrečiai dėl projektinės

veiklos atsakymo variantai pasiskirstė taip: 53 % *teigia, kad Kretingos rajono savivaldybė skiria pakankamai laiko konsultacijoms, tačiau 47 % teigia, kad savivaldybė skiria nepakankamai laiko.* Svarbu aspektas, jog dauguma Lietuvos savivaldybių tarybos yra priėmusi NVO projektų finansavimo nuostatus, kuriuose aiškiai apibrėžta: finansavimo sąlygos, projektų vertinimas ir atranka, kontrolės bei atsiskaitymo už gautų lėšų panaudojimą tvarka, nes konsultacinė taryba kiekvienais metais, patvirtinus biudžetą, vietos spaudoje ir savivaldybės interneto svetainėje skelbia NVO projektų finansavimo konkursą, kuriame teisę dalyvauti turi Kretingos rajone registruotos NVO. Taip pat pasibaigus projektui, projekto vykdytojas už projekto įgyvendinimą turi atsiskaityti konsultacinei tarybai, o už skirtų lėšų panaudojimą – NVO programos vykdytojui ir apskaitos skyriui, bei konsultacinė taryba gali organizuoti viešą atsiskaitymą už pagal projektą atliktus. Todėl labai svarbu ir tai, kad savivaldybė privalo teikti konsultaciją NVO, dėl projektinės veiklos ir jos finansavimo, nes siekiant ilgalaikėje perspektyvoje įgyvendinti tikslus, bendradarbiaujančios šalys turi dalintis visais organizaciniais resursais ir atsakomybe. Stiprinant tarpusavio pasitikėjimą taip pat svarbu, kad bendradarbiaujančios šalys būtų atsakingos už savo darbų atlikimą.

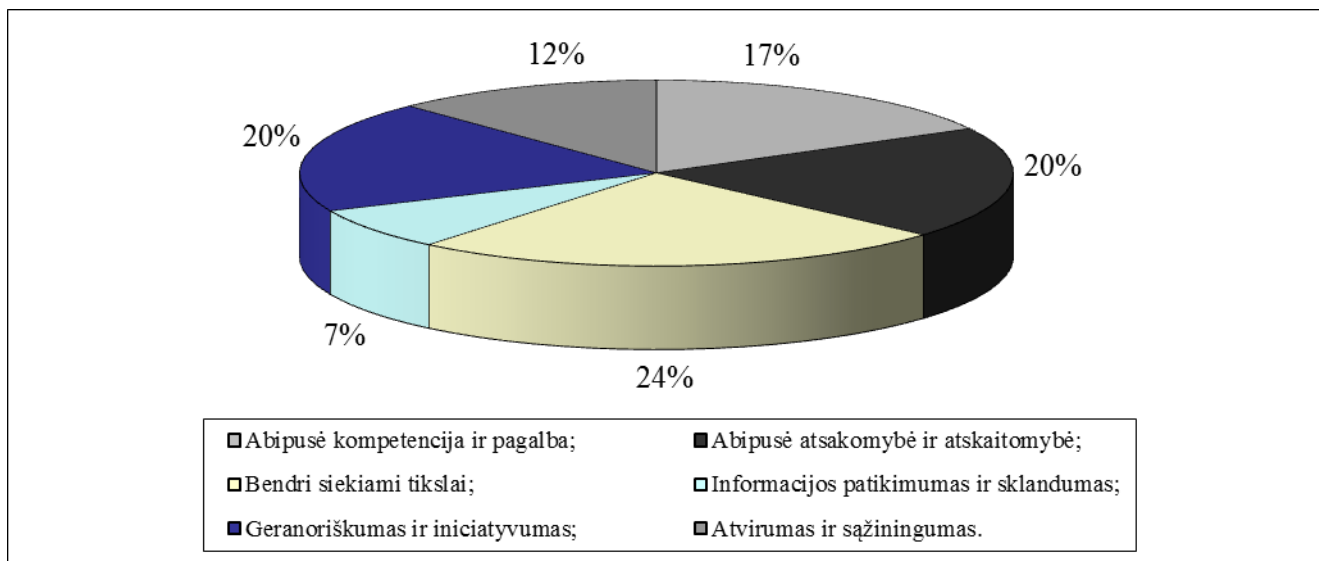
Likusieji anketinės apklausos klausimai (žr. 14 pav., 15 pav.) ir atviri klausimai buvo skirti įvertinti veiksnius, kurie lemia, konkrečiai pasitikėjimo plėtojimą ir socialinės politikos formavimo siekimą Kretingos rajono savivaldybės ir NVO sąveikoje.

14 pav. Atsakomybės pasidalijimas tarp NVO ir Kretingos rajono savivaldybės

Respondentų pasiteiravus, kaip jie pasidalija tarpusavyje atsakomybę su Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai (14 pav.), matoma, kad 58 % apklaustųjų teigia, jog atsakomybė yra aiškiai apibrėžta sutartyse, tačiau net 24 % respondentų teigia, kad dominuoja abipusė atsakomybė bendru susitarimu ir 18 % respondentų nurodo, kad už konkrečiai projekto įgyvendinimą yra atsakinga tik

nevyriausybėnė organizacija. Tyrimo metu nustatyta, kad daugiausia NVO, teikiančių socialines paslaugas su savivaldybėmis sąveikauja per projektinę veiklą, kur tai rodo, kad NVO ir savivaldybės viena kitą suvokia kaip racionalius veikėjus, siekiančius padidinti naudą ir sumažinti nuostolius. NVO suteikiami finansiniai ištekliai, be kurių organizacijos sunkiai įgyvendintų savo tikslus, tačiau savivaldybei naudinga finansuoti NVO projektus, nes NVO sprendžia miesto gyventojams aktualias problemas. Kitaip tariant, šią bendradarbiavimo formą galima apibūdinti kontraktavimu, kai organizacija padeda kitai organizacijai išspręsti problemą ar pasiekti tikslus, suteikdama išteklius, kurių organizacijai trūksta.

15 pav. Veiksniai lemiantys pasitikėjimo plėtojimą NVO ir savivaldybių sąveikoje, siekiant socialinės politikos formavimo

Kaip matyti iš prieš tai pateiktų rezultatų (žr. 15 pav.), respondentų pasiteiravus kokie yra pagrindiniai veiksniai, kurie lemia pasitikėjimo plėtojimą, NVO ir Kretingos rajono savivaldybės sąveikoje, siekiant socialinės politikos formavimo, atsakymo variantai pasiskirstė įvairiai. Pagrindinius veiksnius įvardija: *bendri siekiami tikslai* (24 %), *geranoriškumas ir iniciatyvumas* (20 %), *abipusė atsakomybė ir atskaitomybė* (20 %), *abipusė kompetencija ir pagalba* (17 %). Galima daryti prielaidą, remiantis rezultatais, socialinės politikos formavimo ir santykių kūrimui svarbiausia geranoriškumas, abipusė pagalba, bendri tikslai. Svarbu, kad bendradarbiaujančios šalys būtų atviros, abipusiškai atsakingos, nuolat keistųsi objektyvia informacija (dominuoja ir keitimosi informacija sklandumas, patikimumas, bendri tikslai). Bendri tikslai bei kiti įvardinti komponentai, lemia stiprų tarpusavio pasitikėjimą, sklandų bendradarbiavimą siekiant socialinės politikos formavimo rajone. Tai patvirtina teoretikų nuomonę, kad intensyvėjant tarp organizacinės sąveikos formoms didėja bendrų resursų apimtis ir tarpusavio pasitikėjimo lygmuo.

Paskutiniai du anketinės apklausos klausimai buvo atviro tipo (16 ir 17 klausimai), kur respondentai galėjo įrašyti savo nuomonę pateiktu klausimu. Pirmiausia respondentų buvo paklausta

kokiomis priemonėmis ir kaip galėtų būti skatinimas, NVO ir savivaldybių tarpusavio pasitikėjimas, siekiant įgyvendinti socialinę politiką Kretingos rajono savivaldybėje. Nors ir ne visi respondentai atsakė į nurodytą klausimą, tačiau atsakę respondentai nurodo taip (cituojami respondentų atsakymai): *"vyksta tik formalus bendradarbiavimas, tačiau reali situacija kitokia, nes rajono NVO yra finansiškai priklausomos nuo savivaldybės remiamų projektų", "bendri susitikimai ir pokalbiai", "kol kas nėra atsakymo į klausimą Ar NVO iš viso reikalinga savivaldybei?", "tarpusavio bendradarbiavimas", "kvietimas į savivaldybės posėdžius sprendžiant aktualias kaimo problemas", "organizuoti daugiau bendrų susitikimų", "NVO yra išaugusi iš kūdikio marškinėlių, jos pačios turi ryžtingai imtis iniciatyvumo, ieškoti problemų sprendimo būdų. Savivaldybė turėtų būti tik patarėjas, konsultantas. Šiuo metu kaip sovietiniais laikais sėdima ir laukiama", "pati organizacija turi daug dėmesio skirti savo misijos visuomenei pristatymui, informacijos sklaidai, taip pat labai svarbu tarpusavio pasitikėjimas", "gyventojų įtraukimas į sprendimų priėmimą, betarpiškas bendravimas tarp piliečių ir valdžios bei esamų problemų sprendimas vietoje (kaime)".* Kaip matyti respondentų nuomonės išsiskiria ir yra tarsi priešiškos viena kitai, nes vieni nurodo, kad priemonių turi imtis pačios nevyriausybinės organizacijos, sekantys nurodo, kad priemonių turi imtis Kretingos rajono savivaldybė, arba galiausiai siekti bendrų tikslų abi šalys gretutinais siekiant socialinės politikos formavimo rajone.

Paskutinis anketinės apklausos klausimas buvo *"su kokiomis, pagrindinėmis problemomis susiduriate, siekdami formuoti socialinę politiką ir jos įgyvendinimą Kretingos rajono savivaldybėje?"*. Klausimas buvo atviro tipo, todėl respondentai pateikė savo atsakymo variantus. Apibendrinant atsakymo variantus, galima teigti, jog pagrindinėmis problemomis su kuriomis susiduria NVO yra įvardijamos tokios kaip: savivaldybės abejingumas ir nesidomėjimas esančiomis problemomis, taip pat, kad nėra jungiamosios grandies tarp NVO ir savivaldybės. Kai kurie respondentai nurodo ir finansines problemas, kad yra priversti pagal sąmatas galvoti projektus, kurie realiai turi tenkinti mažesnius finansinius išteklius ir projektinė veikla būna ne visada kokybiška ir tenkinanti lūkesčius dėl per mažo finansavimo, to pasekoje negalima formuoti tinkamos ir efektyvios socialinės politikos. Respondentų nuomone, yra problemų ir dėl NVO narių vangumo bei svarbiausia su reguliariu informacijos pasikeitimo trūkumu, viešumu, reagavimu į gyventojų nuomonę. Bendrame kontekste teigiama, jog problemų siekiant socialinės politikos formavimo Kretingos rajone yra nemažai, taip pat išvelgiamos problemos iš abiejų šalies pusių, nes dominuoja per mažas bendradarbiavimas, pasitikėjimas, galiausiai labai daug kas priklauso nuo finansavimo galimybių, bei nuo pačių NVO aktyvumo, iniciatyvumo ir bendradarbiavimo su Kretingos rajono savivaldybe.

3.2. Kokybinio tyrimo rezultatai ir analizė

Kiekybinio tyrimo, kurio metu apklausti nevyriausybinų organizacijų atstovai, papildomai buvo atliktas ir kokybinis tyrimas (pusiau struktūrizuotas interviu), apklausiant Kretingos rajono savivaldybės darbuotojus. Taip siekiant identifikuoti savivaldybės darbuotojų požiūrį į NVO siekį dalyvauti formuojant socialinę politiką. Kokybinio tyrimo rezultatų analizė atlikta remiantis turinio analizės nuoseklumu t.y., išskirtų 13 kategorijų nuoseklumu (žr. 1 lentelė). Pusiau struktūrizuotame interviu iš viso dalyvavo 10 ekspertų, dirbančių Kretingos rajono savivaldybėje. Laikantis tyrimo etikos vardai ir pavardės neskelbiami.

Pirmiausia kokybinio tyrimo metu siekta išsiaiškinti kokiomis formomis, kaip dažnai ir kieno iniciatyva bendradarbiaujama tarpusavyje (savivaldybės darbuotojai ir NVO atstovai). Taip pat siekta identifikuoti pagrindines problemas, kurios kyla tarpusavyje bendradarbiaujant. Atlikus Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų apklausą, nustatyta, kad savivaldybės darbuotojų ir NVO atstovų bendradarbiavimo sąveika pasireiškia šiomis formomis:

- Renginiai;
- Diskusijomis;
- Dalyvavimu darbo grupių ir komisijų veikloje;
- Projektų finansavimu ir jų vykdymu.

Vadinasi pirmajai kategorijai "savivaldybių ir NVO sąveikos formos" yra priskiriamos 4 subkategorijos (reginiai, diskusijos, NVO dalyvavimas savivaldybės tarybų, komisijų, komitetų, darbo grupių ir pan. veikloje, projektinės veiklos finansavimas). Todėl įvertinus apklausos rezultatus teigtina, kad savivaldybių ir NVO bendradarbiavimą galima priskirti tokiems santykių tipams:

- Papildymas, kai NVO turi reliatyvią autonomiją ir gali dalyvauti politikos planavime – savivaldybės kviečia NVO dalyvauti tarybų, komisijų, komitetų bei darbo grupių veikloje;
- Kontraktavimas, kai savivaldybė NVO padeda pasiekti tikslus, suteikdama finansinius išteklius, kurių NVO trūksta norint įgyvendinti projektą.

Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai taip pat išreiškė siekį, kad savivaldybės darbuotojų ir NVO atstovų bendradarbiavimo formos būtų patobulintos inovatyviais metodais, vadinasi reikia ieškoti priemonių kaip skatinti sklandesnį bendradarbiavimą tarp skirtingų objektų. Greta į pateiktą pirmąjį teiginį "jog bendradarbiavimas yra vienas iš tarporganizacinės sąveikos formų ir jis priklauso nuo intensyvumo" savivaldybės darbuotojai papildė ir pirmosios kategorijos, subkategorijas t.y., nurodė, kad bendraujama per projektinę veiklą ir įvairiausias renginius. Norima pažymėti, kad būtent projektinė nevyriausybinų organizacijų veikla yra viena iš prioritetinių šakų, per kurią siekiama socialinės politikos formavimo.

Savivaldybės darbuotojų ir NVO bendradarbiavimo inicijavimas yra priskiriamas antrajai kategorijai, kur imponuoja tokios subkategorijos kaip:

- Savivaldybės iniciatyva;
- NVO iniciatyva;
- Abipusė iniciatyva.

Apklausos duomenimis nustatyta, kad didesnę iniciatyvą bendradarbiavimui ir bendravimui rodo NVO atstovai. Mažesnę apklaustųjų dalis teigia, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai su NVO bendradarbiauja ir abipuse iniciatyva. Teigtina, jog skirtingus savivaldybės darbuotojų atsakymus lemia skirtingos pareigybės priskirtos funkcijos, darbo stažas ir iniciatyvos supratimas.

Teorinėje dalyje nustatyta, kad socialinės politikos formavimą, jo kūrimą ir stiprinimą lemia intensyvi, sklandi komunikacija. Interviu metu siekta išsiaiškinti savivaldybės darbuotojų ir NVO atstovų sąveikos intensyvumą (trečioji kategorija, žr. 1 lentelė). Dažnas kontaktavimas turėtų padėti sklandžiai bendradarbiauti. Šiai dienai bendradarbiaujant kyla problemų, nes savivaldybės darbuotojai įvardija pagrindines problemas, kurios kyla bendradarbiaujant su NVO: nepakankamos savivaldybės galimybės, NVO neatsakingumas ir kompetencijos trūkumas, netinkamas savivaldybės požiūris, bei NVO priešiškas, galiausiai santykių trumpalaikiškumas ir NVO nenoras vienytis. Apibendrinant Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų tyrimo metu gautus atsakymus, kurie priskiriami III kategorijai, galima teigti, jog darbuotojai nurodo bendrą tikslų neturėjimą ir nelygiavertiškumą.

Labai svarbus yra savivaldybės darbuotojų ir NVO atstovų sklandaus bendradarbiavimo bruožai, kurie kokybinio tyrimo metu priskirti ketvirtajai kategorijai (žr. 1 lentelė). Viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus sklandus bendradarbiavimas yra suprantamas kaip abipusiškai naudingas reiškinys, kuriam būdinga abipusė partnerių pagarba, socialinis pasitikėjimas, lygus dalyvavimas sprendimų priėmimo procese. Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai, kokybinio tyrimo metu, nurodė svarbiausius veiksnius, lemiančius sklandų NVO ir savivaldybės bendradarbiavimą:

- Abipusiškas dalyvavimas ir aktyvumas;
- Iniciatyvumas ir geranoriškumas;
- Pasitikėjimas ir sklandi komunikacija.

Galima teigti, kad savivaldybės darbuotojų nuomonė sutapo ten, kur išskiriamas pasitikėjimas ir abipusiškas dalyvavimas, kaip veiksniai lemiantys sklandų bendradarbiavimą. Pažymima, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai atkreipė dėmesį į aktyvumą, iniciatyvumą, geranoriškumą, sklandžios komunikacijos svarbą ir abipusį įsitraukimą dirbant ir priimant sprendimus. Apibendrinant galima teigti, kad respondentų išsakyti teiginiai apie sklandų bendradarbiavimą lemiančius veiksnius, atitinka bendradarbiavimu pagrįstos partnerystės tipą, kai nuolat keičiamasi informacija, partneriai abipusiškai dalyvauja priimant įvairius sprendimus, todėl egzistuoja abipusis socialinis pasitikėjimas bei subalansuotos valdžios padalinimas.

Kretingos savivaldybės darbuotojams buvo pateikti pasiūlymai kaip būtų galima skatinti vietos valdžios ir NVO bendradarbiavimą. Tai apklausos metu atitinka penktąją kategoriją "pasiūlymai dėl savivaldybių ir NVO bendradarbiavimo skatinimo". Apklausos metu darbuotojai nurodė, kad bendradarbiavimą galima skatinti:

- Skatinant atvirumą ir NVO iniciatyvumą;
- Išnaudoti NVO potencialą;
- Stiprinant tarpusavio pasitikėjimą;
- Skatinti betarpišką bendradarbiavimą.

Apklausos metu nustatyta, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai, siekdami išlaikyti gerus santykius su NVO, turi išpildyti pasitikinčiosios šalies lūkesčius, reguliariai keistis objektyvia informacija, NVO aprūpinti informacijos ir lėšų resursais. Svarbus elementas, kad rajono savivaldybės veikla turi būti paremta sąžiningumo principu, kuomet bendradarbiaujančios šalys viena kitai laiku suteikia pagalbą, paremtą aukšta kompetencija. Galima teigti, kad Kretingos rajone veikiančios NVO, siekdamos sklandaus bendradarbiavimo su savivaldybe, turi būti iniciatyvios, nuolat keistis objektyvia informacija, atviros. Tačiau dominuoja nuomonė, kad NVO trūksta iniciatyvumo ir aktyvumo, reikia daugiau projektų, kurie teiktų naudą ne pačioms organizacijoms, o miestui ir jo gyventojams, trūksta abipusio pasitikėjimo.

Sekantis svarbus aspektas tarp Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų ir Kretingos rajono nevyriausybinių organizacijų, tai priemonės kuriomis yra pasikeičiama informacija, nes informacijos sklaida vienas iš svarbiausių elementų. Kokybinio tyrimo metu tai atitinka šeštąją kategoriją. Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai nurodė, kad informacija teikiama elektroniniu paštu, telefonu arba asmeniškai. Socialinės politikos formavimas, greta jos įgyvendinimas tarp tinklo dalyvių skatina išteklių mainus. Atliekant kokybinį tyrimą svarbu išsiaiškinti kaip savivaldybė bendradarbiaudama su NVO keičiasi informacija, kompetencija, atsakomybe ir finansiniais ištekliais. Tačiau kai kurie Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai nurodė, kad rajono savivaldybės NVO projektų finansavimo konkursus skelbia kartą per metus, informacija apie konkursus platinama savivaldybių interneto svetainėse, vietos spaudoje. Kretingos rajono savivaldybių darbuotojai pažymėjo, kad su NVO labai dažnai keičiasi informacija. Savivaldybės darbuotojų keitimasis informacija su NVO yra intensyvus, vyksta įvairiomis formomis. Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai pažymėjo, kad NVO konsultacijoms skiria pakankamai laiko, konsultuojamasi asmeniškai ir telefonu.

Siekiant socialinės politikos formavimo Kretingos rajone, remiantis teorija yra išskiriamas sklandaus bendradarbiavimo požymiai, kurie itin yra akcentuojami kiekvienos suinteresuotos pusės. Taip pat svarbus dalyvavimas ir abipusiškas sprendimų priėmimas. Siekiant nustatyti ar savivaldybės ir NVO bendradarbiavimas grindžiamas lygiavertiškumu, respondentų klausta, kuri pusė dominuoja užduočių pasiskirstyme. Tai atitinka septintąją kategoriją (žr. 1 lentelė). Kokybinio tyrimo metu,

apklausiant savivaldybės darbuotojus nustatyta, kad pasiskirstoma užduotimis bendru susitarimu. Tai rodo, kad Kretingos rajono savivaldybėje ir NVO bendradarbiavime egzistuoja abipusė partnerių pagarba, paisoma vieni kitų nuomonės. Dalis savivaldybės darbuotojų teigia, kad atlieka užduotis, kurias nurodo NVO. Taip aiškėja, kad bendradarbiavimui trūksta abipusio dalyvavimo priimant sprendimus, galbūt NVO yra labiau suinteresuota projekto įgyvendinimu nei savivaldybė, NVO mano turinti daugiau kompetencijos – vyrauja informacijos asimetrija, NVO turi daugiau informacijos ir jos neperduoda savivaldybei, taigi nėra sklandžios komunikacijos. Nustatyta, kad vystant socialinę politiką ir bendradarbiavimą, bei kartu siekiant gerų socialinės politikos formavimo rezultatų svarbu, kad bendradarbiaujančios šalys būtų abipusiškai atsakingos. Esant atsakingai tik vienai pusei, kita pusė yra ne itin suinteresuota projekto įgyvendinimu.

Aštuntajai kategorijai buvo priskirta atsakomybės pasidalijimas, kuriai išskiriamos kokybinio tyrimo metu, pagal gautus rezultatus dvi subkategorijos t.y., abipusė atsakomybė (Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų) ir NVO. Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai teigia, kad atsakomybė visuomet būna abipusė, tuo būdu savivaldybė yra suinteresuota NVO vykdomų projektų sėkme. Tačiau mažesnioji dalis Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų teigia, kad NVO atsakinga už projektus, tačiau savivaldybė priskiria kuratorių, konsultacinės tarybos narį, kuris konsultuoja NVO įvairiais klausimais, padeda įgyvendinti projektą. Teigiama, jog bendradarbiaujančios šalys, suvokdamos pasitikėjimo svarbą sklandžiam bendradarbiavimui, siekdamos stiprinti tarpusavio socialinės politikos formavimą rajone, turi būti kompetentingos, kad įgyvendintų pasitikinčiosios šalies lūkesčius. Taigi, interviu metu, siekta sužinoti kaip savivaldybės bendradarbiaudamos su NVO keičiasi kompetencijos ištekliais (tai atitinka 9 kategoriją). Kokybinio tyrimo metu, sisteminant gautus rezultatus, nustatyta, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai teigia, kad iš NVO nereikalauja teisinių žinių ir joms dažnai padeda iš teisinės pusės. Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai NVO konsultuoja teisiniais klausimais, tačiau savivaldybių darbuotojai iš NVO taip pat tikisi savo srities kompetentingumo. Savivaldybės darbuotojai nurodo, kad socialinės politikos formavime labai svarbus yra projektų įgyvendinimai ir finansavimas (10 kategorija), todėl didžioji dalis apklaustųjų nurodė, kadangi projektinės lėšos nėra didelės dažniausiai jos pervedamos iš karto, nedalijant lėšų į dalis.

Sekantis aspektas, kuris nustatytas kokybinio tyrimo metu tai kontrolė (11 kategorija). Kretingos rajone veikiančios NVO pateikdamos finansines ataskaitas naudoja savivaldybės parengtas standartines formas, o už veiklą atsiskaitoma laisva forma. Taigi Kretingos rajono savivaldybė, skirdama finansavimą projektui, išanalizuoja ankstesnę bendradarbiavimo patirtį ir atsižvelgia į anksčiau finansuotų projektų įgyvendinimo metu kilusias problemas. Akcentuojama, jog teikimo nuostatuose įtvirtinta, kad NVO, laiku nepateikusios finansinių ir veiklos ataskaitų už ankstesniais metais įgyvendintus projektus, netenka teisės gauti finansavimą. Teigtina, kad kartais kontrolės mechanizmams panaudojama daugiau laiko ir finansinių išteklių nei būtų prarandama pasitikint,

nekontroliuojant. Patiriant nuostolį dėl to, kad patikėtinis neišpildė pasitikinčiojo lūkesčių buvo išskirta dar viena kategorija (12 kategorija) t.y., kontrolės poreikis. Tyrimo metu nustatyta, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai siekia užtikrinti NVO vykdomų projektų kokybiškumą. Savivaldybėje finansinė NVO kontrolė yra griežta. NVO laiku nepateikusioms ataskaitų, taikomos sankcijos. Socialinės politikos formavimui ir jos plėtojimui bei įgyvendinimui įtakos turi ankstesnė bendradarbiavimo patirtis.

Pažymėtina, kad savivaldybės ir NVO sąveikos rezultatas yra instituciniai tinklai, kurie skatina išteklių mainus ir sudaro prielaidas socialinės politikos formavimui (13 kategorija). Remiantis apklausos rezultatais, galima teigti, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų nuomonę lemiantys veiksniai dėl socialinės politikos formavimo ir įgyvendinimo yra:

- Sklandi komunikacija;
- Abipusiškas dalyvavimas;
- Neformalus bendradarbiavimas;
- Iniciatyvumas.

Taigi, siekiant skatinti socialinio politikos formavimą NVO ir vietos valdžios sąveikoje, bendradarbiaujančios šalys turi nuolat rodyti iniciatyvą, abipusiškai įsitraukti ir dalyvauti priimant sprendimus bei įgyvendinant uždavinius, reguliariai keistis objektyvia informacija ir bendrauti ne tik tradicinėmis priemonėmis, bet komunikuoti visomis įmanomomis priemonėmis. Svarbiausias akcentas, jog Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai į teiginį "jog, NVO aktyvios ir siekia visapusiško bendradarbiavimo su vietos savivaldybe, siekdamos bendrų tikslų", kurio vienas iš klausimų buvo "kiek yra svarbus NVO dalyvavimas formuojant socialinę politiką Kretingos rajone?" visi kokybinio tyrimo metu apklaustieji, Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai nurodė, kad nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas formuojant socialinę politiką yra labai svarbus ir kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų požiūris į pačias NVO vykdomas veiklas socialinės politikos klausimas yra teigiamas ir vertinamas. Apibendrinant visas 13 kategorijų, galima teigti, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai palankiai žiūri į nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą formuojant socialinę politiką, padeda konsultacijomis tiek teisiniais klausimais, tiek projektine veikla. Galiausiai siekia abipusio bendradarbiavimo, skatina iniciatyvą siekiant bendrų tikslų.

3.3. Lyginamoji analizė ir apibendrinimas

Baigiamojo projekto metu, siekiant identifikuoti keliamą problemą, ją pagrįsti argumentuotai, atliekamas abiejų tiek kiekybinio, tiek kokybinio tyrimo metu gautų rezultatų apibendrinimas ir lyginamoji analizė. Kiekybinis tyrimas atliktas apklausiant nevyriausybines organizacijas Kretingos

rajone (kiekybinio tyrimo rezultatai pateikiami 3.1. poskyryje), kokybinis tyrimas (pusiau struktūrizuotas interviu, kurio rezultatai pateikiami 3.2. poskyryje) atliekamas apklausiant Kretingos rajono savivaldybės darbuotojus.

Kiekybinio tyrimo apibendrinimas.

Nevyriausybinių organizacijų atstovai, anketinės apklausos metu nurodė, kad jų veiklos sritys yra savitarpio pagalba ir kitiems asmenims teikiamos socialinės paslaugos, paslaugos neįgaliesiems, šeimai ir pagyvenusiems žmonėms. Teigtina, kad įvairių paslaugų teikimas, tokių kaip: socialinė rūpyba, sveikatos apsauga, apmokymai, informacinės paslaugos, konsultacijos bei parama, interesų atstovavimas, savitarpio pagalba, ištekliai ir organizacijų koordinavimas atlieka svarbų vaidmenį, būdamas jungtimi tarp nevyriausybinių sektoriaus ir viešosios valdžios institucijų, nes pagrindinės NVO veiklos sritys, vertinant pagal šiose srityse dirbančių NVO darbuotojų skaičių, yra sveikatos apsauga, socialinė parama bei kultūra. Tačiau nustatyta problema - kuo platesnis NVO veiklos spektras, tuo sunkiau darosi atskirti vienas funkcijas nuo kitų. NVO atliekami darbai, veiklos ir funkcijos yra visapusiškai naudingos bendruomenei, visuomenės dalyviams.

Bendravimas ir bendradarbiavimas tarp NVO ir Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų. Kiekybinio tyrimo metu nustatyta, kad NVO siekia dalyvauti rengiant ir vykdant projektus, taip pat vietos savivaldybei finansuojant NVO programas. Nustatyta, kad dalis NVO atstovų bendrauja su Kretingos rajono savivaldybe teikiant socialines ir kitas paslaugas, dalyvaujant savivaldybių komitetų, darbo grupių veikloje, taip pat tarybų ir komisijos veikloje. NVO stengiasi dalyvauti vietos veikloje, siekiant formuoti socialinę politiką Kretingoje ypatingai per projektinę veiklą. Didžioji dauguma apklaustųjų teigia, jog iniciatyvą bendradarbiavimui ir bendravimui su Kretingos rajono savivaldybės darbuotojais vyksta abipuse iniciatyva, o kiek mažiau NVO atstovų nurodė, kad bendradarbiavimui iniciatoriai yra pačios NVO. Norima pažymėti, kad būtent vienas iš socialinės politikos formavimo pagrindų, siekiant efektyvesnės ir geresnės miesto rajono gyventojų gyvenimo kokybės yra būtent projektinė veiklą, per kurią galima realizuoti socialiai svarbius aspektus, palaikant glaudų abipusį bendradarbiavimą. Teigiama, jeigu būtų dažnesnis komunikavimas su Kretingos rajono savivaldybės darbuotojais bei, žinoma, didesnė iniciatyva bendradarbiauti iš abiejų šalių pusės, būtų didinamas pasitikėjimas NVO veikla, prisidedant prie socialinės politikos formavimo ir įgyvendinimo. Galima teigti, pasitelkiant kiekybinio tyrimo ir kokybinio tyrimo metu gautais duomenimis, jog NVO ir Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai tarpusavyje sąveikauja per projektinę veiklą. Tai rodo, kad NVO ir Kretingos rajono savivaldybė viena kitą suvokia kaip racionalius veikėjus, siekiančius padidinti naudą ir sumažinti nuostolius. NVO suteikiami finansiniai ištekliai, be kurių organizacijos sunkiai įgyvendintų savo tikslus, tuo principu Kretingos rajono savivaldybei naudinga finansuoti nevyriausybinių organizacijų projektus, nes NVO sprendžia miesto gyventojams aktualias problemas.

Kitaip tariant, šią bendradarbiavimo formą galima apibūdinti kontraktavimu. Tačiau apklausos metu pastebėta, kad respondentų pasiteiravus ar NVO bendradarbiavimas su savivaldybės darbuotojais yra grindžiamas lygiavertiškumu, nustatyta, kad iš dalies, nors ir mažai juntamas lygiavertiškumas tarp abiejų pusių. NVO atstovai teigia, jog mažai dominuoja lygiavertiškumas, nes Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai save laiko viršesniais partneriais. Daroma prielaida, kad lygiavertiškumas, pasitikėjimas, atsakomybė, patirtis bei abipusis dalyvavimas formuojant socialinę politiką abiem šalims yra labai svarbus aspektas, tuo principu turi būti ieškoma priemonių, kaip tarp NVO ir Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų įvesti lygiavertiškumą, sprendžiant socialinės politikos klausimus.

NVO vidinės kliūtys, kurios tiesiogiai trukdo bendradarbiavimui ir socialinės politikos formavimui yra, per mažas narių skaičius NVO, organizacijos valdymo tarybos, valdybos neveiklumas, tvirtų organizacinių ryšių nebuvimas, NVO atstovų kompetencijos trūkumas. Pastebėta, kad vieningos nuomonės nebuvimas rodo, kad NVO vidinės problemos nėra būdingos visoms NVO, veikiančioms toje pačioje srityje. Tačiau, kai kurias įvardintas NVO vidines kliūtis, reikia reorganizuoti pačioje NVO struktūroje. NVO atstovai nurodė kliūtis, kurios kyla iš Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų, kurios trukdo siekti socialinės politikos formavimo ir įgyvendinimo mieste t.y.: Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų nekompetencijos, savivaldybė nėra suinteresuota plėtoti santykių su NVO, atsakingų savivaldybės darbuotojų neveiklumas. NVO atstovai iš dalies yra patenkinti Kretingos rajono savivaldybės teikiamos informacijos skaidrumu. Vyrauja informacijos asimetrija, kai viena iš bendradarbiaujančių šalių turi daugiau informacijos nei kita. Nors atsakomybė yra aiškiai apibrėžta sutartyse, kartais dominuoja ir abipusė atsakomybė bendru susitarimu. Pagrindiniai veiksniai, kurie lemia pasitikėjimo plėtojimą, tarp NVO ir Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų sąveikoje, siekiant socialinės politikos formavimo yra: bendri siekiami tikslai, geranoriškumas ir iniciatyvumas, abipusė atsakomybė ir atskaitomybė, abipusė kompetencija ir pagalba. Daroma prielaida, kad NVO socialinės politikos formavimo ir santykių kūrimui svarbiausia geranoriškumas, abipusė pagalba, bendri tikslai bei, kad bendradarbiaujančios šalys būtų atviros, abipusiškai atsakingos, nuolat keistųsi objektyvia informacija. NVO atstovai nurodė kokiomis priemonėmis ir kaip galėtų būti skatinimas, NVO ir savivaldybės tarpusavio pasitikėjimas, siekiant įgyvendinti socialinę politiką Kretingos rajono savivaldybėje. Vyksta tik formalus bendradarbiavimas, tačiau reali situacija kitokia, nes rajono NVO yra finansiškai priklausomos nuo savivaldybės remiamų projektų, bendrais susitikimais ir pokalbiais, tarpusavio bendradarbiavimu, savivaldybė turėtų būti tik patarėjas, konsultantas.

Pagrindinėmis problemomis su kuriomis susiduria NVO yra įvardijamos savivaldybės abejingumas ir nesidomėjimas esančiomis problemomis, nėra jungiamosios grandies tarp NVO ir savivaldybės, finansinės problemos, NVO yra privestos pagal sąmatas galvoti projektus, kurie realiai

turi tenkinti mažesnius finansinius išteklius. Taip projektinė veikla būna ne visada kokybiška ir tenkinanti lūkesčius. Bendrame kontekste teigiama, jog problemų siekiant socialinės politikos formavimo Kretingos rajone yra ne mažai, taip pat išvelgiamos problemos iš abiejų šalies pusių, nes dominuoja per mažas bendradarbiavimas, pasitikėjimas, galiausiai labai daug kas priklauso nuo finansavimo galimybių, bei nuo pačių NVO aktyvumo, iniciatyvumo ir bendradarbiavimo su Kretingos rajono savivaldybė. Todėl ryškėja NVO pasyvumas, formuojant socialinę politiką Kretingos rajono savivaldybėje, nes projektai mažai finansuojami, todėl iš dalies nėra visapusiškai efektyvus. Taip pat NVO nėra perduotos tam tikros savivaldybių funkcijos, kurios skatintų NVO įsitraukti aktyviau į socialinės politikos formavimą.

Kokybinio tyrimo apibendrinimas.

Nustatyta, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai su NVO tarpusavyje bendrauja, dalyvauja tokiomis formomis, kaip: renginiais, diskusijomis, dalyvavimu darbo grupių ir komisijų veikloje, bei projektų finansavimu ir jų vykdymu. Įvertinus apklausos rezultatus teigtina, kad savivaldybių ir NVO bendradarbiavimą galima priskirti tokiems santykių tipams kaip papildomumui ir kontraktavimui. Darbuotojai nurodo, kad NVO ir Kretingos rajono savivaldybės bendradarbiavimas yra inicijuojamas savivaldybės arba abipusė iniciatyva. Todėl teigtina, kad socialinės politikos formavimą, jos kūrimą ir stiprinimą lemia intensyvi bei sklandi komunikacija. Dažnas kontaktavimas turi padėti sklandžiai bendradarbiauti, tačiau bendradarbiaujant vis tiek kyla problemų. Savivaldybės darbuotojai įvardija šias pagrindines problemas, kurios kyla bendradarbiaujant su NVO: nepakankamos savivaldybės galimybės, NVO neatsakingumas ir kompetencijos trūkumas, netinkamas savivaldybės požiūris, bei NVO priešiškus, galiausiai santykių trumpalaikiškumas ir NVO nenoras vienytis. Savivaldybių ir NVO sklandaus bendradarbiavimo bruožai suprantami kaip abipusiškai naudingas reiškinys, kuriam būdinga abipusė partnerių pagarba, socialinis pasitikėjimas, lygus dalyvavimas sprendimų priėmimo procese.

Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai, nurodė veiksnius, kurie lemia bendradarbiavimą t.y.: abipusiškas dalyvavimas, aktyvumas, iniciatyvumas, pasitikėjimas, komunikacija. Pateikiami pasiūlymai, kaip būtų galima skatinti vietos valdžios ir NVO bendradarbiavimą. Nurodoma, kad bendradarbiavimą galima skatinti, pirmiausia skatinant atvirumą ir NVO iniciatyvumą, išnaudoti NVO potencialą, taip stiprinant tarpusavio pasitikėjimą ir žinoma skatinti betarpišką bendradarbiavimą. Apklausos metu nustatyta, kad savivaldybės darbuotojai, siekdami išlaikyti gerus santykius su NVO, turi išpildyti pasitikinčiosios šalies lūkesčius, reguliariai keistis objektyvia informacija, NVO aprūpinti informacijos ir lėšų resursais. Savivaldybės veikla turi būti paremta sąžiningumo principu, kuomet bendradarbiaujančios šalys viena kitai laiku suteikia pagalbą, kuri yra paremta aukšta kompetencija. Sekantis svarbus aspektas tarp savivaldybės darbuotojų ir NVO, tai priemonės kuriomis yra

pasikeičiama informacija. Savivaldybės darbuotojai nurodė, kad informacija teikiama elektroniniu paštu, telefonu arba asmeniškai. Socialinės politikos formavimas, greta jos įgyvendinimas tarp tinklo dalyvių skatina išteklių mainus, taigi atliekant kokybinį tyrimą buvo svarbu išsiaiškinti kaip savivaldybė bendradarbiaudama su NVO keičiasi informacija, kompetencija, atsakomybe ir finansiniais ištekliais. Tačiau kai kurie Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai nurodė, kad rajono savivaldybės NVO projektų finansavimo konkursus skelbia kartą per metus, informacija apie konkursus platinama savivaldybių interneto svetainėse, vietos spaudoje. Savivaldybių darbuotojai pažymėjo, kad su NVO labai dažnai keičiasi informacija.

Siekiant socialinės politikos formavimo, išskiriamas sklandus bendradarbiavimo požymiai, kurie itin yra akcentuojami kiekvienos suinteresuotos pusės, dalyvavimas ir abipusiškas sprendimų priėmimas. Kokybinio tyrimo metu, apklausiant savivaldybės darbuotojus nustatyta, kad pasiskirstoma užduotimis bendru sutarimu. Tai rodo, kad Kretingos rajono savivaldybėje ir NVO bendradarbiavime egzistuoja abipusė partnerių pagarba. Vystant socialinę politiką ir bendradarbiavimą, bei kartu siekiant gerų socialinės politikos formavimo rezultatų svarbu, kad bendradarbiaujančios šalys būtų abipusiškai atsakingos. Esant atsakingai tik vienai pusei, kita pusė yra ne itin suinteresuota projekto įgyvendinimu.

Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai teigia, kad atsakomybė visuomet būna abipusė, tuo būdų savivaldybė yra suinteresuota NVO vykdomų projektų sėkme. Tačiau mažesnioji dalis Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų teigia, kad NVO atsakinga už projektus. Sisteminant gautus tyrimo rezultatus, nustatyta, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai teigia, kad iš NVO nereikalauja teisinių žinių ir joms dažnai padeda iš teisinės pusės. Tuo būdų Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai NVO konsultuoja klausimais, kuriems reikalingos teisinės žinios, tačiau savivaldybių darbuotojai iš NVO taip pat tikisi savo srities kompetentingumo.

Savivaldybės darbuotojai nurodo, kad socialinės politikos formavime labai svarbus yra projektų įgyvendinimai ir jų finansavimas. Tyrimo metu nustatyta, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai siekia užtikrinti NVO vykdomų projektų kokybiškumą, tuo būdų savivaldybėje finansinė NVO kontrolė yra griežta. Pažymėtina, kad Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų sąveikos rezultatas yra instituciniai tinklai, kurie skatina išteklių mainus ir sudaro prielaidas socialinio politikos formavimui. Galima teigti, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų nuomonė dėl socialinės politikos formavimo, įgyvendinimo ir tai lemiančių veiksnių yra sklandi komunikacija ir abipusiškas dalyvavimas, neformalus bendradarbiavimas ir iniciatyvumas.

Siekiant skatinti socialinės politikos formavimą nevyriausybinių organizacijų ir vietos valdžios sąveikoje, bendradarbiaujančios šalys turi nuolatos rodyti iniciatyvą, abipusiškai įsitraukti ir dalyvauti priimančioms sprendimus bei įgyvendinant uždavinius. Taip pat reguliariai keistis objektyvia informacija ir bendrauti ne tik tradicinėmis priemonėmis, bet komunikuoti visomis įmanomomis

priemonės. Svarbu, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai palaiko NVO iniciatyvą prisidėti prie socialinės politikos formavimo Kretingos rajone.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo rezultatų palyginimas.

Apibendrinus kiekybinio ir kokybinio tyrimo rezultatus, bei juos lyginant tarpusavyje buvo nustatyta, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų požiūris į NVO siekį formuoti socialinę politiką, Kretingos rajone yra teigiamas. Tačiau pačios nevyriausybinių organizacijos yra pasyvios socialinės politikos formavimo klausimais, dėl jų vidinių kliūčių ir problemų. Tai patvirtina ir NVO atstovai, bei papildoma savivaldybės darbuotojai.

Pažymima, kad tarp NVO atstovų ir Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų išskyrė nuomonė, dėl iniciatyvos rodymo bendradarbiaujant ir bendraujant, kur siekiama formuoti socialinę politiką. Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai nurodo, kad jie yra iniciatoriai bendradarbiaujant su nevyriausybėmis organizacijomis, tačiau NVO atstovai nurodo priešingai ir teigia, kad jų dėka vyksta bendradarbiavimas su vietos savivaldybe.

Kokybinio tyrimo ir kiekybinio tyrimo apibendrinimo metu, pastebėta nuomonių priešprieša ir tarp lygiateisiškumo formuojant socialinę politiką Kretingos rajone. Konkrečiai nevyriausybinių organizacijų atstovai nurodo, kad nėra lygiateisiškumo ir lygiavertiškumo, nes savivaldybės darbuotojai jaučiasi viršesniais partneriais, tuo būdu Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai nurodo, kad abi pusės yra lygiateisiškos.

Abi šalys nurodo ir problemas kylančias iš kitų šalių, vadinas į problemas abiem šalims t.y., tiek nevyriausybinių organizacijų atstovams, tiek Kretingos rajono savivaldybės darbuotojams reikia atkreipti dėmesį ir ieškoti sprendimo būdų, kaip pašalinti problemas. Palyginimo metu nustatyta, kad abi pusės yra suinteresuotos socialinės politikos formavimo klausimais, bei nurodo, jog socialinės politikos formavimą ir įgyvendinimą lemia sklandi komunikacija, abipusiškas dalyvavimas, neformalus bendradarbiavimas ir iniciatyvumas. Taip pat sutinkama, kad socialinę politiką Kretingos rajone geriausia ir efektyviausia formuoti per projekcinę veiklą, kuriai yra skiriamas finansavimas, prižiūrima kontrolė, bei svarbiausia teikiamos konsultacijos.

Tačiau nustatyta, kad Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų požiūris į nevyriausybinių organizacijų poreikį siekti formuoti socialinę politiką yra palankus, tačiau teigtina, jog pačios NVO yra pasyvios socialinės politikos klausimais. NVO socialinę politiką siekia formuoti tik per projekcinę veiklą, teikdamos projektus ir siekdamos jų finansavimo. Tačiau nustatyta, jog NVO per mažai įsitraukia į įvairių paslaugų teikimą, kur rajono savivaldybė gali padėti kaip konsultacinis partneris. Todėl NVO socialinės politikos formavimas Kretingos rajone išlieka pasyvus ir minimalus, dėl per mažos projekcinės veiklos finansavimo ir įgyvendinimo.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros ir šaltinių analizės metu nustatyta, kad vienas iš atviros ir demokratinės visuomenės bruožų yra nevyriausybinių organizacijų steigimas, kūrimas ir jų dalyvavimas kuriant socialinę politiką, prisidedant prie visuomenės gerovės didinimo. Nevyriausybinių organizacijų aktyviai teikia idėjas, gerina vietos gyventojų, bendruomenės gyvenimo sąlygas, glaudžiai bendradarbiauja su institucijomis ir su vietos savivaldybėmis.
2. Nevyriausybėmis organizacijomis vadinamos todėl, kad jų steigimas nėra iniciuotas valdžios, o priešingai - nevyriausybinių organizacijų yra steigiamos piliečių iniciatyva, turinčių bendrus siekius ir tikslus, buriant savanorius į vieną ratą. Nevyriausybinių organizacijų terminas plačiai vartojamas teisinėje ir bendrinėje kalboje, tačiau NVO sąvokų yra įvairiausių, kurios interpretuojamos skirtingai.
3. Nevyriausybinių organizacijų yra apibrėžiamas, kaip laisva žmonių valia įkurta pilietinė organizacija, tarnaujanti visuomenės, jos grupių interesams. NVO turi savo formalią struktūrą ir visapusiškai nepriklausoma nuo valstybės valdžios arba valdymo institucijų. Nevyriausybinių organizacijų savo veiklą grindžia demokratiško sprendimų priėmimo principais, kur pagrindinis veiklos tikslas yra visuomenės gerovė ir viešųjų interesų tenkinimas. Nustatyta, kad įstatymais įtvirtintas NVO santykis su valstybės institucijomis, gali paskatinti pastarąsias pasitelkti vis daugiau nevyriausybinių organizacijų teikiant viešąsias paslaugas, bei įtraukti NVO atstovus į sprendimų priėmimo procesus vietos ir nacionaliniu lygiu, siekiant įgyvendinti socialinės politikos aspektus.
4. Nevyriausybinių organizacijų įvairiai dalyvauja siekiant socialinės politikos formavimo. Svarbiausias elementas, kuriuo NVO formuoja socialinę politiką, yra projektinė veikla. Taip pat NVO socialinę politiką formuoja teikdamos įvairias visuomenei reikalingas paslaugas ir vykdydamos tokias veiklas kaip socialinių paslaugų teikimas, švietimas, sveikatos apsauga bei tarpininkavimas tarp bendruomenės, gyventojų ir vietos savivaldybės. Dažniausiai nevyriausybinių organizacijų socialinę politiką formuoja per tarpininkavimo prizmę.
5. Kiekybinio tyrimo metu, apklausiant nevyriausybinių organizacijų atstovus nustatyta, kad NVO siekia formuoti socialinę politiką Kretingos rajone, tačiau joms trūksta finansavimo iš Kretingos rajono savivaldybės, nes projektinė veikla finansuojama minimaliai, dominuoja per griežta kontrolė.
6. Siekiant socialinės politikos formavimo Kretingos rajone, kiekybinio tyrimo metu nustatyta, kad nevyriausybinių organizacijų pripažįsta turinčios vidinių kliūčių, kurios trukdo aktyviai

formuoti socialinę politiką Kretingos rajone, siekti efektyvesnio bendradarbiavimo su savivaldybės darbuotojais, todėl NVO socialinės politikos formavimas išlieka pasyvus.

7. Kokybinio tyrimo metu, apklausiant Kretingos rajono savivaldybės darbuotojus, nustatyta, jog darbuotojų požiūris į bendradarbiavimą ir socialinės politikos formavimą pasitelkiant nevyriausybinės organizacijas yra palankus. Darbuotojai nurodo konsultuojantys NVO, taip pat teikiantys informaciją apie projektinę veiklą bei rodo iniciatyvą bendradarbiavimui ir bendravimui, dėl socialinės politikos formavimo. Kretingos rajono savivaldybės darbuotojai pažymėjo, kad nevyriausybinių organizacijų galėtų būti aktyvesnės socialinės politikos klausimais, bendradarbiavimu ir projektinėje veikloje. Projektinę veiklą organizuoti ne tik NVO naudai, tačiau ir visos visuomenės labui.
8. Baigiamojo projekto metu daroma viena iš pagrindinių ir esminių išvadų. Kretingos rajone nevyriausybinių organizacijų, formuojant socialinę politiką yra pasyvios ir laukia daugiau pastangų, dėmesio iš Kretingos rajono savivaldybės. Taip pat nustatyta, kad nevyriausybinių organizacijų yra labiausiai orientuotos į projektinės veiklos finansavimą ir kiek mažiau į paslaugų teikimą visuomenei. NVO Kretingos rajone minimaliai dalyvauja vietos valdyme ir prisideda prie Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų abipusiško bendradarbiavimo siekiant formuoti skaidrią ir efektyvia socialinę politiką Kretingos rajone.

REKOMENDACIJOS

1. Nevvyriausybinėms organizacijoms, Kretingos rajone siūloma jų vidines kliūtis, tokias kaip NVO valdybos neveiklumą, tvirtų organizacinių ryšių nebuvimą, reorganizuoti pačioje NVO struktūroje;
2. Nevvyriausybinėms organizacijoms ir savivaldybės darbuotojams siekiant sklandesnio vidaus darbo bei siekiant tiesioginio bendradarbiavimo formuojant socialinę politiką rajone, reikia rasti bendrą kompromisą tarpusavyje;
3. NVO rekomenduojama aktyviau įsitraukti į socialinės politikos formavimą, pasitelkiant Kretingos rajono savivaldybės darbuotojų kompetenciją, teikiant projektus ir gaunant jiems finansavimą;
4. Kretingos rajono savivaldybės darbuotojams, rekomenduojama aktyviau ir detaliau pasižiūrėti į NVO keliamas problemas, siekti bendradarbiavimo ir iniciatyvumo.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Alan F. (2006). Striking a balance: A guide to enhancing the effectiveness of non-governmental organizations' in international development. London.
2. Augustaitis A. (2001). Nevyriausybių organizacijų panaudojimas valstybės ar savivaldybės funkcijoms įgyvendinti. Savivaldybių ir nevyriausybių organizacijų partnerystė. Vilnius.
3. Babiliūtė R. (2013). Managerial factors for inter-organizational trust development (daktaro disertacija). Kaunas.
4. Bytautė S., Skačkauskienė I. (2012). Socialinio kapitalo apibrėžties ir matavimo problematika. Verslas: teorija ir praktika, 13 (3), 209-216.
5. Bučaitė J., Mazeliauskienė I. (2005). Instituciniai tinklai ir socialinis pasitikėjimas savivaldybės ir NVO sąveikoje. Viešoji politika ir administravimas, 13, 74-82.
6. Bučaitė J., Motiejūnaitė D. (2011). Tarp institucinės partnerystės ir pilietinio sektoriaus vaidmuo, sprendžiant vietos problemas. Socialinis darbas. Vilnius.
7. Boano C., Palttala P. (2011). Communication Gaps in Disaster Management: Perceptions by Experts from Governmental and Non-Governmental Organizations. Journal of Contingencies and Crisis Management.
8. Brinkerhoff J. M. (2002). Government-nonprofit partnership: a defining framework. Public administration and development.
9. Coleman S. J. (2005). Socialinės teorijos pagrindai. Vilnius.
10. Cent J. (2013). Roles and impacts of non-governmental organizations in Natura 2000 implementation in Hungary and Poland. Environmental Conservation.
11. Dromantienė L. (2003). NVO vaidmuo stiprinant socialinę sanglaudą. Socialinis darbas. Vilnius.
12. Diržys R. (2005). Efektyvus socialinių paslaugų įstaigų valdymas. Personalo vadyba. Seminaro medžiaga. Vilnius.
13. Girdzijauskienė S. (2006). Kokybinis interviu: metodiniai nurodymai. Tyrimų metodologija. Vilnius.
14. Guogis A., Gudelis D., Stasiukynas A. (2007). NVO ir savivaldybių santykių reikšmė, plėtojant vietinę demokratiją: atvejo tyrimai dviejose Lietuvos savivaldybėse. Viešoji politika ir administravimas. Vilnius.
15. Guogis A. (2005). Socialinių paslaugų ekonominiai svertai Lietuvos savivaldybėse. Vilnius.
16. Guogis A. (2008). Dėl Lietuvos socialinės sampratos apsaugos. Vilnius.
17. Integracijos vadovas politikos kūrėjams ir vykdytojams (2010). Teisingumo, laisvės ir saugumo generalinis direktoratas, Europos Komisija.

18. International NGO Journal (2015). Vol. 10 Num. 4.
19. Farrington J., David J. (2006). Non-governmental organizations and the state in Asia: Rethinking roles in sustainable agricultural development. USA.
20. Jančaitytė R. (2011). Pilietinės visuomenės vaidmuo priimant šeimos politikos sprendimus. Socialinis darbas. Vilnius.
21. Kardelis K. (2005). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai.
22. Kardelis K. (2007). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: (edukologija ir kiti socialiniai mokslai). Šiauliai.
23. Kėrytė Ž. (2010). Pilietiškumo konstravimas globalumo kontekste: NVO vaidmens kaita. Kultūra ir visuomenė. Vilnius.
24. Kėrytė Ž., Leonavičius V. (2014). Lietuvos psichosocialines paslaugas teikiančių NVO socialinio ir ekonominio matmens darna. Sociologija: Mintis ir veiksmas.
25. Kėrytė Ž. (2014). Socialinių nevyriausybinių organizacijų, generuojančių pajamas, atsiradimo kontekstas ir vaidmuo Lietuvos gerovės valstybėje. Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas. VDU.
26. Krikščiūnienė E., Šaparnis G. (2008). Vadybos kokybės standarto diegimo aspektai nevyriausybinių organizacijų veikloje. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos, 3 (12), 159-171.
27. Kriaučiūnaitė N., Teleškienė A. (2008). Nevyriausybinių organizacijų aplinkosauginės veiklos tendencijos Lietuvoje. Kaunas.
28. Marcinkutė L. (2011). Valstybinio ir nevyriausybinių sektorių (ne)bendradarbiavimas ginant žmogaus teises Lietuvoje. Politikos mokslų almanachas.
29. Mikolaitytė J., Mejerė O. (2012). NVO valdymo konceptas: samprata, principai ir modeliai. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. Šiauliai.
30. Morgan J. (2011). Non-governmental organizations in Bangladesh: their contribution to social capital development and community empowerment. Bangladesh.
31. NVO informacijos ir paramos centras (2006). Lietuvos NVO bendradarbiavimas su Valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis. Tyrimas. Baltijos – Amerikos partnerystės programa.
32. NVO informacijos ir paramos centras (2012). Pilietiškumas ir pilietinė visuomenė. Lyginamoji pilietiškumo sampratos analizė. Vilnius.
33. NVO informacijos ir paramos centras (2013). Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas. Metodika. Vilnius.
34. NVO informacijos ir paramos centro duomenys (2015). Prieiga internetu: <http://www.3sektorius.lt> / žiūrėta: 2015 10 30.

35. NVO koncepcija Lietuvoje. Baltijos – Amerikos partnerystės programa. Prieiga internetu: http://www.nvoteise.lt/files/u1/projektas/pirmoji_d_1_koncepcija.pdf / žiūrėta 2015 10 18.
36. Neverauskienė L., Šlekienė K. (2008). Nevyriausybinų organizacijų paslaugos siekiant socialiai pažeidžiamo jaunimo užimtumo. Vilnius.
37. Šimašius R. (2007). Ne pelno organizacijos: Prigimtis ir reglamentavimas. Vilnius.
38. Šilinskytė A. (2013). Nevyriausybinų organizacijų veikla ir vaidmuo Lietuvoje. Vilnius.
39. Zaleskienė I., Rutkauskienė L. (2003). NVO vaidmuo teikiant socialines paslaugas. Socialinis darbas, 1(3), 87-96.
40. Žalimienė L., Rimšaitė E. (2007). Nevyriausybinų organizacijų metamorfozės – nuo labdaringos pagalbos vargšams XVIII amžiuje iki socialinių paslaugų rinkos dalyvio šiuolaikinėje visuomenėje. Socialinis darbas, 6(1), 83-95.
41. Žiliukaitė R. (2006). Parama politinei bendrijai: apie piliečių ir valstybės santykį. Neatrasta galia. Vilnius.

ŠALTINIAI

1. LR Viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios, 2006, Nr. 77-2975.
2. LR Asociacijų įstatymas // Valstybės žinios, 1996, Nr. 32-786.
3. LR Labdaros ir paramos fondų įstatymas // Valstybės žinios, 2004, Nr. 7-128.
4. LR Viešųjų įstaigų įstatymas // Valstybės žinios, 1996, Nr. 68-1633.
5. LR Visuomeninių organizacijų įstatymas // Valstybės žinios, 1998, Nr. 1653.
6. LR Konstitucija. Valstybės Žinios, 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30).
7. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Nevyriausybinų organizacijų sektorius. Prieiga internetu: <http://www.socmin.lt/lt/nevyriausybinu-organizaciju-sektorius.html> / Žiūrėta 2015 11 03.

PRIEDAI

ANKETA

Gerbiamas respondente,

Kauno technologijos universiteto, viešosios politikos ir administravimo instituto, viešosios politikos studijų magistrantė Sandra Laukytė atlieką tyrimą, kuriuo siekiama nustatyti nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą politikos formavimo procesuose, savivaldybėse. Surinktų duomenų anonimiškumas garantuojamas, atsakymai į klausimus bus analizuojami tik apibendrinta forma. Laikomasi visų etikos principų.

Atsakymo variantus prašome pažymėti X, jeigu prie klausimo nenurodyta kiek atsakymo variantų galima pažymėti, vadinasi tinka tik vienas atsakymo variantas, prie kai kurių klausimų taip pat galite atvirai išreikšti savo nuomonę.

Nuoširdžiai dėkoju už pagalbą atliekant tyrimą.

1. Kiek metų, savo veiklą vykdo NVO, kuriai atstovaujate?

- ☐ Iki 1 metų;
- ☐ Nuo 1 iki 5 metų;
- ☐ Nuo 5 iki 10 metų;
- ☐ Nuo 10 iki 15 metų;
- ☐ Daugiau nei 15 metų;

2. Kokios yra atstovaujamos NVO veiklos sritis?

- ☐ Vaikų socialinė rūpyba, vaikų tarnybos, dienos centrai;
- ☐ Jaunimo tarnybos ir jaunimo socialinė rūpyba;
- ☐ Teikiamos paslaugos šeimai;
- ☐ Teikiamos paslaugos neįgaliesiems;
- ☐ Teikiamos paslaugos pagyvenusiems žmonėms;
- ☐ Savitarpio pagalba ir kitiems asmenims teikiamos socialinės paslaugos;
- ☐ Kita (įrašyti) _____

3. Koks yra Jūsų darbo stažas NVO?

- ☐ Iki 1 metų;
- ☐ Nuo 1 iki 5 metų;
- ☐ Nuo 6 iki 10 metų;
- ☐ Nuo 10 iki 15 metų;
- ☐ Daugiau nei 15 metų;

4. Koks yra NVO dydis, pagal narių skaičių?

- ☐ Nuo 1 iki 9 narių;
- ☐ Nuo 10 iki 49 narių;
- ☐ Nuo 50 iki 249 narių;
- ☐ Daugiau kaip 250 narių;

5. Kokia forma siekiate bendradarbiavimo su vietos savivaldybė? (galimi keli atsakymo variantai)

- ☐ NVO ir jų atstovai dalyvauja savivaldybės tarybų, komisijų veikloje;
- ☐ NVO ir jų atstovai dalyvauja savivaldybių komitetų, darbo grupių veikloje;
- ☐ Priimant savivaldybės tarybos sprendimus NVO aktualiais klausimais;
- ☐ Teikiant socialines ir kitas paslaugas;

- Rengiant ir vykdant bendrus projektus;
- Savivaldybei finansuojant NVO programas, projektus ir iniciatyvas;
- Kita (įrašyti) _____
- Nepavyksta bendradarbiauti su vietos savivaldybė (įrašykite kodėl?) _____

6. Kas rodo iniciatyvą bendradarbiavimui su vietos savivaldybė?

- Savivaldybės iniciatyvą;
- Nevyriausybinių organizacijų ir jos atstovų iniciatyvą;
- Abipuse iniciatyvą;
- Nei viena pusė nerodo iniciatyvos;

7. Jūsų nuomonė ar dažnesnis tarpusavio komunikavimas tarp NVO ir savivaldybės, gali paskatinti tarpusavio pasitikėjimą?

- Tikrai taip;
- Iš dalies;
- Tikrai ne;
- Kita (įrašykite) _____

8. Jūsų nuomonė, ar NVO bendradarbiavimas su savivaldybe yra grindžiamas lygiavertiškumu?

- Tikrai taip, nes NVO ir savivaldybė lygiaverčiai partneriai;
- Iš dalies, nes lygiavertiškumas neįdiegiamas;
- Tikrai ne, nes savivaldybė yra "viršesnis" partneris;

9. Jūsų nuomonė, kokios yra NVO vidinės kliūtis, kurios tiesiogiai trukdo efektyviam ir sklandžiam bendradarbiavimui su vietos savivaldybė? (galimi keli atsakymo variantai)

- Per mažas narių skaičius organizacijoje;
- Nėra tvirti organizacijos viešieji ryšiai;
- Organizacijos valdymo tarybos, valdybos neveiklumas;
- NVO nepasitikėjimas savivaldybių atžvilgiu;
- Įvairių sutarčių ir susitarimų nesilaikymas;
- NVO atstovų kompetencijos trūkumas;
- Nesugebėjimas teikti savivaldybei pasiūlymų;
- Nėra jokių vidinių kliūčių;
- Kita (įrašykite) _____

10. Jūsų nuomonė, kokios yra pagrindinės iš vietos savivaldybės kylančios kliūtis, kurios trukdo NVO sklandžiai ir optimaliai bendradarbiauti su savivaldybė? (galimi keli atsakymo variantai)

- Savivaldybės darbuotojų ne kompetencija;
- Savivaldybės nėra suinteresuotos plėtoti santykius su NVO;
- Atsakingų savivaldybės pareigūnų neveiklumas;
- Savivaldybės nepasitikėjimas NVO;
- Savivaldybės konkuruoja su NVO;
- Nėra jokių kliūčių;
- Kita (įrašykite) _____

11. Ar Jūsų atstovaujama NVO, teikė vietos savivaldybei paraiškas, dėl paramos gavimo per pastaruosius 4 metus?

- Taip teikė, bet nebuvo patvirtinta;
- Taip teikė, buvo patvirtinta;
- Ne, neteikėme;
- Nebendradarbiaujame su vietos savivaldybė;

12. Jūsų nuomonė, ar teikiama informaciją apie planuojamus savivaldybės konkursus dėl lėšų, skiriamų NVO projektinei veiklai, yra pakankama ir skaidri?

- ☐ Pakankama;
- ☐ Iš dalies pakankama;
- ☐ Nepakankama;
- ☐ Informacijos iš vis nėra;

13. Ar iš savivaldybės pusės yra suteikiama NVO atstovams, pilnavertiška konsultacinė pagalba, dėl projektinės veiklos?

- ☐ Savivaldybė skiria pakankamai laiko konsultacijoms;
- ☐ Savivaldybė skiria nepakankamai laiko konsultacijoms;
- ☐ Savivaldybė neskiria laiko konsultacijoms;

14. Kaip, bendradarbiaudami su vietos savivaldybe, NVO pasidalina atsakomybę?

- ☐ Už projekto įgyvendinimą atsakinga tik NVO;
- ☐ Už projekto įgyvendinimą atsakinga tik savivaldybė;
- ☐ Abipusė atsakomybė bendru sutarimu;
- ☐ Atsakomybė aiškiai yra apibrėžta sutartyse;
- ☐ Nebendradarbiaujame su savivaldybe;
- ☐ Kita (įrašykite) _____

15. Jūsų nuomonė, kas lemia pasitikėjimo plėtojimą NVO ir savivaldybių sąveikoje? (galimi keli atsakymo variantai)

- ☐ Abipusė kompetencija ir pagalba;
- ☐ Abipusė atsakomybė ir atskaitomybė;
- ☐ Bendri siekiami tikslai;
- ☐ Informacijos patikimumas ir sklandumas;
- ☐ Geranoriškumas ir iniciatyvumas;
- ☐ Atvirumas ir sąžiningumas;
- ☐ Kita (įrašykite) _____

16. Jūsų nuomonė, kokiomis priemonėmis ir kaip galėtų būti skatinimas NVO ir savivaldybių tarpusavio pasitikėjimas formuojant socialinę politiką? (atsakymą įrašykite)

KOKYBINIS TYRIMAS - PUSIAU STRUKTŪRIZUOTA APKLAUSA

Kretingos rajono savivaldybės darbuotojams

Teigiama, jog bendradarbiavimas yra vienas iš tarp organizacinės sąveikos formų ir jis priklauso nuo intensyvumo.

- *Kokiomis formomis ir kaip dažnai bendraujate su NVO?*

- *Kuri pusė dažniausiai inicijuoja bendradarbiavimą?*

Teigiama, jog viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus sklandus bendradarbiavimas yra suprantamas kaip abipusiškai naudingas reiškinys.

- *Kaip manote, kas lemia sklandų bendradarbiavimą?*

- *Kokiomis savybėmis turi pasižymėti bendradarbiaujančios šalys?*

- *Kas, Jūsų nuomone, yra svarbiausia siekiant išlaikyti gerus santykius su NVO?*

- *Kaip bendradarbiaujant yra siekiama formuoti socialinę politiką?*

Teigiama, jog praktikoje dažniausiai ne visos bendradarbiavimo formos pateisina lūkesčius.

- *Kokios pagrindinės problemos iškyla bendradarbiaujant su NVO?*

- *Kaip manote, kokie veiksniai lemia šių problemų atsiradimą?*

- *Kokios priežastys lemia, kad su vienom NVO Jūsų bendradarbiavimas yra glaudus, o su kitomis NVO palaikomi tik trumpalaikiai santykiai?*

Teigiama, jog pasitikėjimas NVO ir savivaldybių sąveikoje yra vienas svarbiausių komponentų, kurie lemia bendradarbiavimo pilnavertiškumą, keisdamosi ištekliais įgyvendina savo tikslus.

- *Kaip dažnai keičiatės informacija su NVO?*

-
-
- *Kaip bendradarbiaudami su NVO pasiskirstote užduotis?*
-

-
- *Kokiu būdu nusprendžiate ar NVO pakanka kompetencijos užduoties įgyvendinimui?*
-

-
- *Koks yra požiūris į NVO norą formuoti socialinę politiką?*
-
-

Teigiama, jog pasitikėti yra racionalu, kai rizika, jog veikėjas, kuriuo pasitikima neįgyvendins pasitikinčiojo lūkesčių yra labai maža ir atvirkščiai.

- *Kokiais atvejais kontroliuojate NVO įgyvendinant joms skirtas užduotis?*
-

-
- *Kokiomis priemonėmis kontroliuojate NVO?*
-

-
- *Kaip manote, ar visuomet reikalinga kontrolė? Kodėl?*
-
-

Teigiama, kad pasitikėjimas skatina bendradarbiavimą, taip formuojasi bendradarbiavimo tarp šalių procese.

- *Kaip manote, kokie veiksniai lemia socialinio pasitikėjimo plėtojimą savivaldybių ir NVO sąveikoje?*
-

-
- *Kokiomis priemonėmis arba kaip jis galėtų būti skatinamas?*
-
-

Teigiama, jog NVO yra aktyvios ir siekia visapusiško bendradarbiavimo su vietos savivaldybe, siekdamos bendrų tikslų.

- *Jūsų nuomonė kiek yra svarbus NVO dalyvavimas formuojant socialinę politiką, būtent Kretingos rajono savivaldybėje?*
-

-
- *Ar savivaldybė palankiai žiūri ir vertina NVO poreikį bendradarbiauti su vietos savivaldybe?*
-

-
- *Koks Kretingos rajono savivaldybės požiūris į NVO Kretingoje ir jų veiklą?*
-
-